Rijksmuseum Amsterdam

Jaarverslag 2004

Rijksmuseum Amsterdam
Jaarverslag 2004

Rijksmuseum Amsterdam
Postbus 74888 ▸ 1070 DN Amsterdam ▸ Telefoon 020 674 70 00 ▸ Telefax 020 674 70 01
▸ e-mail info@rijksmuseum.nl ▸ internetsite www.rijksmuseum.nl

Doelstelling

Het Rijksmuseum is een museum van kunst en geschiedenis dat zich ten doel stelt voor het nationale en internationale publiek een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst te tonen.

Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis bewaart, beheert, conserveert, restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, verzamelt, presenteert en toegankelijk maakt en tentoonstellingen organiseert.

Jaarverslag 2004

7 Begunstigers ▸ 11 Verslag van de directie ▸ 35 Essays ▸ 45 Aanwinsten ▸ 61 Summaries in English ▸ 71 Bijlagen ▸ 111 Financieel overzicht 2004

Begunstigers

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het *Nieuwe* Rijksmuseum
De Staat der Nederlanden
Royal Philips Electronics
BankGiro Loterij

Rijksmuseum 2004
BankGiro Loterij (voorheen Sponsor Loterij)
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen
· Aankoop twee bloempiramides van Delfts aardewerk
· Het *Nieuwe* Rijksmuseum

Economische Zaken Amsterdam
· Promotiecampagne *Rijksmuseum, de Meesterwerken*

Mondriaan Stichting
· Publicatie *European Tapestries in the Rijksmuseum*
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie
· Aankoop, digitalisering en presentatie Sandel albums (fotografie collectie Rijksprentenkabinet)
· Realisatie nieuwe website en webinfrastructuur
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen

Rijksmuseum Fonds
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie
· Aankoop zilveren juwelenkist (1851) van Johannes Mattheus van Kempen
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen
· Aankoop twee bloempiramides van Delfts aardewerk

Royal Philips Electronics
· Het *Nieuwe* Rijksmuseum

Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen

Vereniging Rembrandt, mede dankzij het Prins Bernhard Cultuurfonds
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen
· Aankoop twee bloempiramides van Delfts aardewerk
· Aankoop van het aan Michiel Coxie toegeschreven karton 'De landing van Scipio Africanus bij Carthago'

VSB Fonds
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen

Familiestichting Van Braam Houckgeest
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie

F.G. Waller Fonds
· Aankopen Rijksprentenkabinet

HGIS-C Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van OCW
· De Varia Collectie van het Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen
· Tentoonstelling 'De Ambassadeur, de Sultan en de Kunstenaar. Op audiëntie in Istanbul (1727-1744)'

Jaffé-Pierson Stichting
· Aankoop van het aan Michiel Coxie toegeschreven karton 'De landing van Scipio Africanus bij Carthago'

K.F. Hein Fonds
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie

KLM Royal Dutch Airlines

Koçbank
· Tentoonstelling 'De Ambassadeur, de Sultan en de Kunstenaar, Op audiëntie in Istanbul (1727-1744)'
· Restauratie schilderijen Jean Baptiste Vanmour

KPN

Familie Loudon
· Aankoop twee bloempiramides van Delfts aardewerk

M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
· Publicatie *The world of Jan Brandes, 1743-1808*
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
· Aankoop 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek / NWO
· Vertaling publicatie *The world of Jan Brandes, 1743-1808*

Prins Bernhard Cultuur Fonds
· Publicatie *European Tapestries in the Rijksmuseum*
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie

Stichting Charema Fonds voor Geschiedenis en Kunst
· Publicatie *The world of Jan Brandes, 1743-1808*

Stichting Dr Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds
· Aankoop voorwerpen uit A.E. van Braam Houckgeest collectie
· Publicatie *The world of Jan Brandes, 1743-1808*

De heer H.B. van der Ven
· Ondersteuning restauratie van twee schilderijen van Piero di Cosimo uit de Rijkscollectie

Voorkeursleveranciers

Ahrend
Ivy Flowershop
Kunstdrukkerij Mercurius
Maison van den Boer
Royal Philips Electronics
Verhaaf Party Catering
Waanders Uitgevers

Rijksmuseum Fonds en Fondsen op Naam

Elke schenking aan het Rijksmuseum Fonds is zeer welkom. Particulieren die specifieke verzamelgebieden, collecties of andere activiteiten van het Rijksmuseum willen versterken, kunnen door middel van een financiële bijdrage een Fonds op Naam oprichten. Het Rijksmuseum Fonds beheert de gelden en wendt het rendement aan voor een door de schenker bepaald specifiek doel, bijvoorbeeld aankoop, restauratie, onderzoek of educatie. In alle communicatie rondom de activiteit wordt, als de schenker daar prijs op stelt, het Fonds op Naam vermeld.

Edwin Vom Rath Fonds
Aankoopfonds voor schilderijen, prenten of objecten in de categorie beeldhouwkunst en kunstnijverheid. Objecten mogen alleen in Amsterdam worden tentoongesteld.

M.J. Drabbe Fonds
Verwerving van kunstvoorwerpen voor de afdeling Aziatische kunst van het Rijksmuseum.
· Aankoop ivoren ornament uit Orissa, India
· Aankoop waaier van Kawanabe Kyosai

Paul Huf Fonds
Het realiseren van aankopen voor de Nationale Fotocollectie.
· Aankoop foto's van Van Doesburg
· Aankoop foto Erwin Blumenfeld
· Ten behoeve van het Paul Huf Fonds werd op 17 november 2004 een *fundraising*-diner georganiseerd.

Goslings NieuwBeerta Fonds
Het in stand houden en uitbreiden van de collectie Japanse prenten, in het bijzonder Surimono prenten, voor het Rijksprentenkabinet.
· Schenking twee Surimono prenten van Utagawa Toyohiro uit de serie Nijugonnen tsuzuki Jihinari Asashina

Veluvine Molijn de Groot Fonds
Jongeren uit Nunspeet op een inspirerende wijze kennis laten maken met het nationaal cultureel erfgoed.
· Alle 8ste-groepers uit de gemeente Nunspeet zijn in het Rijksmuseum ontvangen op 16, 17 en 19 februari 2004.

Suman Fonds
Het bevorderen van de toegankelijkheid van het Rijksmuseum voor Engelstalige kinderen.
· Vertaling van de Kindergids *Ik zie ik zie, wat Rembrandt ziet...*

Victor Muller Fonds
Het bevorderen van betrokkenheid van jongeren tot en met 25 jaar bij het nationaal cultureel erfgoed.
· Ontwikkeling en uitvoering van de Kindergids *Ik zie ik zie, wat Rembrandt ziet...*

Scato Gockinga Fonds
Het ondersteunen van de collectie scheepsmodellen in het Rijksmuseum in de ruimste zin van het woord.

Bank ten Cate & Cie Fonds
Aankoop, restauratie en onderzoek ten behoeve van het textiel voor het interieur.

Frits en Phine Verhaaff Fonds
Aankoop en restauratie van, tentoonstellingen over en onderzoek naar middeleeuwse kunst.

Gerhards Fonds
Aankoop en behoud van Nederlandse schilderijen uit de 19de eeuw en de Romantische School.

Manfred & Hanna Heiting Fonds
De bevordering van fotohistorisch onderzoek door aankomende conservatoren uit binnen- en buitenland aan de hand van originelen uit de Nationale Fotocollectie in het Rijksmuseum.
· Twee fotohistorische onderzoeken: Natuurfotografie van Richard Tepe (1900-1930) en Fotografie op internationale koloniale tentoonstellingen in Nederland en België eind 19de eeuw.

Johan Huizinga Fonds
De optimale presentatie van het cultureel historisch erfgoed van Nederland in het Rijksmuseum.

Johanna Kast-Michel Fonds
Het ondersteunen van opleidingsmogelijkheden, onderzoek en uitvoering van projecten voor restauratoren.

en anonieme schenkers

Meer informatie

Voor meer informatie over sponsor- en partnerships, schenkingen, legaten en Fondsen op Naam kunt u contact opnemen met de afdeling Communicatie & Marketing 020 6747 192/335 of de website www.rijksmuseum.nl raadplegen.

Verslag van de directie

15 Tentoonstellingen ▸ 18 Collectie ▸ 21 Externe betrekkingen ▸ 24 Wetenschap en publicaties ▸ 27 Educatie ▸ 28 Informatie en publiciteit ▸ 28 Het *Nieuwe* Rijksmuseum ▸ 30 Raad van Toezicht ▸ 30 Personeel ▸ 31 Ondernemingsraad ▸ 32 Vooruitblik

Verslag van de directie

2004 was voor het Rijksmuseum het jaar van de integrale verhuizing. Nadat het hoofdgebouw op 7 december 2003 zijn poorten had gesloten, begon de immense onderneming om ruim een miljoen voorwerpen naar hun tijdelijk onderkomen te vervoeren. Zo publiekelijk als eind 2003 'De Nachtwacht' was verhuisd, zo geruisloos verlieten de overige schilderijen, meubelen, scheepsmodellen en dozen met tekeningen en prenten het gebouw aan de Stadhouderskade. Op 2 augustus was de omvangrijke operatie voltooid, vanaf september werd de ontmanteling van het interieur van het hoofdgebouw in gang gezet.

Ook de medewerkers van het Rijksmuseum kregen een nieuwe werkplek. De meeste verhuisden al in juni naar de Frans van Mierisstraat, waar naast de kantoren ook de bibliotheek en het Rijksprentenkabinet hun tijdelijke huisvesting kregen. De directievilla in de museumtuin werd verlaten en zal de komende jaren fungeren als 'bouwkeet' voor het Ateliergebouw. De restauratoren vonden onderdak bij het Scheepvaartmuseum, het Instituut Collectie Nederland (ICN) aan de Gabriël Metsustraat en het Amsterdams Gemeentearchief aan de Tolstraat.

De reclamecampagne 'Wegens verbouwing geopend' werd in 2004 voortgezet.
Ontwerp: Skipintro

Het publiek kan tijdens de verbouwing het Rijksmuseum toch bezoeken. Eind 2003 was in de Philipsvleugel de presentatie *Rijksmuseum, De Meesterwerken* geopend en deze bleek een breed publiek aan te spreken. Het mag een groot succes heten dat, met vóór de verbouwing een gemiddeld jaarbezoek van ca. 1,2 miljoen in het hoofdgebouw, maar liefst 812.102 bezoekers ons in de Philipsvleugel wisten te vinden. De verhouding van het nationale en internationale bezoek was 27%-73%. Jeugdige bezoekers maakten 13% van het totaalbezoek uit. Ook de museumwinkel deed goede zaken. Hieraan was zeker ook de inspirerende publiciteitscampagne 'Wegens verbouwing geopend' debet. Voeg hierbij de ruim 180.000 mensen die onze vestiging op Schiphol aandeden en de vele tienduizenden die een of meer van de in 2004 gestarte gastpresentaties in Nederlandse musea bezochten, en er kan zonder overdrijving worden gesteld dat het Rijksmuseum aan zichtbaarheid in 2004 nauwelijks heeft ingeboet. Integendeel, nog nooit was de impact van het museum, met zijn vertakkingen van Drenthe en Twente tot Dordrecht en Maastricht, zó nationaal. Ook in het buitenland deed het museum van zich spreken. De Vanmour-tentoonstelling, in 2003 onder grote belangstelling in Amsterdam getoond, trok in het verslagjaar in het Topkapi Museum in Istanbul maar liefst 150.000 bezoekers.

In september werd gestart met de ontmanteling van het hoofdgebouw.
Daarbij werden alle toevoegingen verwijderd die na 1885 waren aangebracht,
en werden de binnenhoven in hun oude staat teruggebracht.
Foto: Eran Oppenheimer

Op 26 april presenteerden de zeven kandidaten die in de procedure voor de expositiearchitect van Het Nieuwe Rijksmuseum meedongen, hun uitwerking van de opdrachten in enkele sessies in het Johan de Witt Huis in Den Haag. De selectiecommissie stond onder voorzitterschap van Ronald de Leeuw en bestond voorts uit Antonio Cruz (namens de architecten), Jo Coenen (Rijksbouwmeester), Wim Crouwel (vormgever en voormalig directeur Museum Boijmans Van Beuningen) en Peter Sigmond en Jan Rudolph de Lorm (Rijksmuseum). De keuze viel op de Franse interieurarchitect Jean-Michel Wilmotte, die onder meer voor de inrichting van grote delen van het Musée du Louvre verantwoordelijk was (zie p. 39). Bureau Copijn werd gekozen als tuinarchitect.
In juni werd het door de architecten Cruz & Ortiz ontworpen Infocentrum in de tuin van het Rijksmuseum aan de zijde van de Jan Luijkenstraat opgeleverd. Het werd op 20 juli formeel in gebruik genomen en is nu dagelijks van 11.00 tot 16.00 uur geopend (maandag gesloten). Naast actuele informatie over het project aan de hand van foto's, maquettes en filmbeelden, worden er ook wisselende exposities georganiseerd. De eerste was gewijd aan de prijswinnende ontwerpen van Jean-Michel Wilmotte. Ter gelegenheid van de ingebruikstelling van het Infocentrum werd een nummer van *SMAAK*, een magazine van de Rijksgebouwendienst, uitgegeven en kwam er een heruitgave van de brochure *Het Nieuwe Rijksmuseum. Voor het publiek van de 21ste eeuw* met de

titel *Bouwen aan Het* Nieuwe *Rijksmuseum*. Veel hinder ondervonden zowel het museum als de Amsterdammers van de aanleg van een gemeentelijk bergbezinkbassin aan de voorzijde van het Rijksmuseum. Hierdoor is het museum van de stadszijde lange tijd slecht bereikbaar. Hoewel dit geheel buiten onze verantwoordelijkheid ligt, deed de onoverzichtelijke verkeerssituatie het imago van het Rijksmuseum geen goed. Om de bezoekers te helpen hun weg naar de ingang van de Philipsvleugel te vinden, ontwierp Irma Boom een fraaie bewegwijzering met een lint van borden langs het hek.

Tentoonstellingen

Naast de gastpresentaties, waarover elders in dit jaarverslag meer (zie p. 36), participeerde het Rijksmuseum ook in enkele tentoonstellingen. Zo stelde het een groot aantal meesterwerken, waaronder Vermeers 'Brieflezende vrouw', ter beschikking van het Amsterdams Historisch Museum, waar in een samenwerkingsproject met het Rijksmuseum de 150 jaar geleden gelegateerde collectie van Adriaan van der Hoop werd gereconstrueerd en gepresenteerd onder de titel 'Het geschenk. Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier'. Aan de uitvoerige catalogus leverden de conservatoren van het Rijksmuseum een substantiële bijdrage. De tentoonstelling trok 55.000 bezoekers.

Voor de presentatie van de foto-opdracht 'Document Nederland', die het Rijksmuseum in het najaar van 2004 organiseerde, voor de zevende maal gezamenlijk met NRC *Handelsblad*, verleende het Fotomuseum Amsterdam (Foam) gastvrijheid. Het thema was 'jongeren en school'. De in Nederland werkende Chinese fotograaf Justin Jin koos hiervoor de titel 'Op zoek naar Sophie, Hakan en Roderick'. In ruim 50 foto's kon het publiek volgen hoe de fotograaf een aantal maanden drie leerlingen van drie verschillende scholen had geobserveerd tijdens de les, in de pauze, maar ook na schooltijd thuis bij hun ouders, tijdens hun bijbaan en bij het uitgaan. De tentoonstelling, waarbij ook in samenwerking met www.omroep.nl/geschiedenis (verzorgd door VPRO en NPS) een website rond het thema 'jongeren' werd gemaakt, werd geopend door zakelijk directeur Jan Willem Sieburgh.

Het Infocentrum in de tuin van het Rijksmuseum.
Ontwerp: Cruz y Ortiz Arquitectos

De uitnodigingskaart voor de opening van het Infocentrum.
Ontwerp: Studio Jas

Justin Jin
Hakan wacht met zijn vrienden op de tram
Kleurenfotografie, 50 x 60 cm
Inv.nr. NG-2004-41-35

Een van de foto's uit de tentoonstelling 'Document Nederland: Op zoek naar Sophie, Hakan en Roderick'.

Rijksmuseum Amsterdam Schiphol

Op Schiphol waren dit jaar vier tentoonstellingen uit eigen bezit te zien. De eerste was onder de titel 'Van Gogh and the Modern Masters' gewijd aan de schilderkunst rond 1900 en trok in de laatste weken gemiddeld 780 bezoekers per dag. Dierstudies stonden vanaf 19 april centraal in de expositie 'Rembrandt and other animals', op 23 augustus gevolgd door een kleine Jan Steen-tentoonstelling. Op 23 december opende onder de titel 'Winter in Holland' een expositie over winteruitbeeldingen van Breughel tot Breitner. Schaatscoryfee Yvonne van Gennip gaf het startschot.

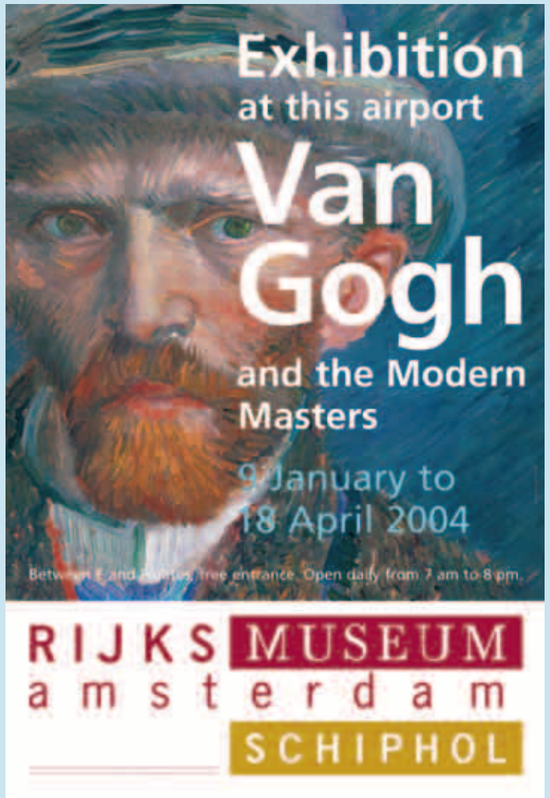

De affiches van de vier tentoonstellingen die in 2004 in het Rijksmuseum Amsterdam Schiphol te zien waren.
Ontwerp: Berry Slok (links), Studio Jas (rechts)

De opening van de tentoonstelling 'Winter in Holland' werd verricht door Yvonne van Gennip.
Foto: Jeroen Swolfs

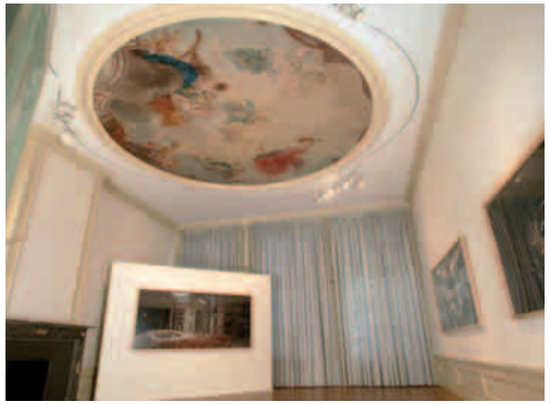

Op 25 mei werd in het hoofdkantoor van ABN AMRO Nederland een nieuwe opstelling van de marinemodellen geopend. De plafondschildering 'Het hemels concert' keerde op 29 juni na een afwezigheid van ruim 100 jaar terug naar de plaats waarvoor Jacob de Wit haar in 1731 had vervaardigd, Huis Marseille aan de Keizersgracht 401. In het Rijksmuseum sierde de schildering van Apollo en de Muzen de voorhal van de ruimten van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, de eigenaar van het doek. Omdat er in Het *Nieuwe* Rijksmuseum geen plaats is voorzien voor de schildering, is in lijn met het streven om dergelijke bruiklenen waar mogelijk te laten terugkeren naar de oorspronkelijke locaties, besloten haar in langdurig bruikleen te geven aan Huis Marseille.

Collectie

In maart verscheen in een bijlage van het *Burlington Magazine* een overzicht van de belangrijkste Rijksmuseumaankopen in de periode 2000-2003. Door de verruiming van middelen die de laatste jaren is opgetreden dankzij de Sponsor Loterij en sinds medio 2004 de BankGiro Loterij, het Nationaal Aankoopfonds en de toegenomen middelen bij de Mondriaan Stichting, zijn weer aankopen mogelijk geworden die lang buiten onze horizon lagen.
Het Rijksmuseum Fonds, dat onder meer als koepel voor de Fondsen op Naam fungeert, was zo gelukkig de heer Wim Duisenberg bereid te vinden het voorzitterschap van het fonds te aanvaarden. De aftredende bestuursleden mevrouw M.J. Boelaard-Stheeman en de heer dr. H.H.F. Wijffels werden opgevolgd door mevrouw drs. A.M. Fentener van Vlissingen en de heren mr. A.S. Fransen van de Putte en jonkheer drs. R.W.F. van Tets. Na een mager jaar kon het fonds, mede via de Fondsen op Naam, weer een substantieel bedrag bijdragen aan diverse kunstaankopen en activiteiten. De oprichter van het Scato Gockinga Fonds, die in 2004 overleed, heeft een groot bedrag nagelaten dat ten goede zal komen aan zijn Fonds op Naam dat zich richt op het ondersteunen van de collectie scheepsmodellen in het Rijksmuseum.

Verreweg de belangrijkste aankoop van 2004 was het schilderij 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen. Het bedrag voor deze duurste aankoop van het Rijksmuseum ooit, maar liefst 11,9 miljoen euro, werd bijeengebracht dankzij de steun van het Nationaal Aankoopfonds van het ministerie van OCW, de Sponsor Loterij/BankGiro Loterij, de Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit, de Mondriaan Stichting, het VSBfonds, de Vereniging Rembrandt (mede daartoe in staat gesteld door het Prins Bernhard Cultuurfonds) en het Rijksmuseum Fonds. Na het bijeenbrengen van de benodigde aankoopsom was het nog heel spannend of voor dit belangrijke werk, dat 150 jaar in Brits bezit was geweest, een exportvergunning zou worden verstrekt. Op 9 augustus kwam het verlossende bericht en op 19 augustus kon het werk symbolisch aan staatssecretaris Medy van der Laan van OCW worden overgedragen en gepresenteerd aan het publiek.

Na ruim honderd jaar hangt de plafondschildering 'Het hemels concert' van Jacob de Wit uit 1731 weer op haar oorspronkelijke plek in Huis Marseille.
Foto: Hans van den Boogaard

Hoofddirecteur Ronald de Leeuw en staatssecretaris Medy van der Laan tijdens de presentatie van het schilderij 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen.
Foto: ANP FOTO/Marcel Antonisse

Zojuist gearriveerd:

Steen van €11,9 miljoen

Eén van de grootste aanwinsten ooit is gearriveerd: Jan Steen's "*Burgemeester van Delft en zijn dochter*". U kunt dit bijzondere schilderij dagelijks van 9 tot 18 uur bewonderen in het Rijksmuseum en 24 uur per dag op **www.rijksmuseum.nl/steen**.

Bij deze gelegenheid willen wij graag in het openbaar onze grote dank uitspreken aan iedereen die deze aankoop mogelijk heeft gemaakt: Nationaal Aankoopfonds van het ministerie van OCW, Sponsor Loterij, Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit, Mondriaan Stichting, VSB Fonds, Vereniging Rembrandt, Rijksmuseum Fonds.

RIJKS MUSEUM
amsterdam

Op de dag dat de duurste aankoop uit de geschiedenis van het Rijksmuseum bekendgemaakt werd, was in diverse dagbladen deze advertentie te lezen.
Ontwerp: Skipintro

Aansluitend werd op Schiphol een selectie uit het rijke bezit aan Jan Steens van het Rijksmuseum getoond.

Hoewel met de kapitale aankoop van de Jan Steen de bodem van de schatkist in zicht kwam, zijn er niettemin nog tal van andere interessante aankopen en verwervingen te melden. Op 6 mei werd in aanwezigheid van de bruikleengever een groep van vier charmante stillevens van Adriaen Coorte gepresenteerd, die het Rijksmuseum en het Mauritshuis bij toerbeurt in bruikleen zullen tonen.

De collectie Aziatische kunst werd verrijkt met een Indiaas ivoor (zie p. 56) en twee 20ste-eeuwse Japanse kamerschermen. Kunsthandel Stodel deed het museum een tegeltableau ten geschenke, dat in 1884 door plateelbakkerij De Porceleyne Fles werd vervaardigd en onder meer op de Wereldtentoonstelling van 1885 in Antwerpen te zien is geweest. Een lang gekoesterde wens ging in vervulling met de aankoop van een zilveren juwelenkistje. Het voorwerp was een van de ontdekkingen van de tentoonstelling 'De Lelijke Tijd' in 1995-1996 en was daarna als bruikleen in de afdeling kunstnijverheid te zien. Het gaf veel voldoening het object nu definitief te kunnen verwerven. Nog langer was uitgezien naar een paar forse Delftse bloempiramides. Hiernaar was het musea al decennia op speurtocht en dit jaar werd de vurige wens vervuld (zie p. 57).

Op het terrein van de beeldhouwkunst is de aankoop van een fraaie 19de-eeuwse Belgische statuette van ivoor en hout te melden, die een welkome aanvulling op het ensemble art nouveau vormt. Ook verwierf het museum een deel van de nalatenschap van beeldhouwer Bart van Hove, die verantwoordelijk was voor veel van de sculptuur aan Cuypers' Rijksmuseumgebouw.

Het prentenkabinet werd verrijkt met onder meer een monumentaal blad van Jan de Bisschop en een zeldzaam frisse tekening van een bergamotplant door Aert Schouman. Tekeningen van Paolo de Matteis en Filippo Citaroni werden aangeschaft met gelden van de heer en mevrouw Van Hulsen-Ognibeni. Ook verwierf het prentenkabinet tien ornamentprenten met voorstellingen van grillige figuren, monsters en fantasiewezens naar ontwerp van de zilversmid Arend Bolten.

Een bijzondere gebeurtenis was de overdracht op 23 november van 18 schetsboeken van de kunstenaar Carel Willink, geschonken door zijn weduwe Sylvia Willink-Quiël (zie p. 53).

De bibliotheek verwierf een zeldzaam traktaat over perspectiefleer uit 1796 en was de begunstigde van een donatie van 22 emblemataboeken.

De fotocollectie werd onder meer uitgebreid met een serie van 143 vintage prints, gemaakt door Wouter Cool Jr tijdens een rondreis langs Amerikaanse steden, fabrieken en energiecentrales in 1936, en met het portfolio *Métal* van Germaine Krull uit 1928 dat 64 modernistische foto's bevat van onder andere de Rotterdamse brug De Hef en de Eiffeltoren (zie p. 50). Op 17 november zorgde een geslaagde *fundraising* ten bate van het Paul Huf Fonds weer voor een substantiële impuls voor dit aankoopfonds voor fotografie.

Externe betrekkingen

Directie en medewerkers van het Rijksmuseum namen in binnen- en buitenland deel aan tal van conferenties en symposia. De hoofddirecteur sprak over museumbeleid tijdens het symposium 'Scenario's voor de geesteswetenschappen' ter gelegenheid van het afscheid van prof. dr. Wiljan van den Akker als directeur van het Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC) te Utrecht. Hij verzorgde in maart de *keynote speech* in Nikkei Hall, Tokio, en participeerde aansluitend als forumlid bij de internationale Museum Summit gewijd aan 'The Role of Museums in the 21st century' in Kanegawa. Dit thema stond eveneens centraal in Bonn, bij de op 14 juni belegde conferentie 'Perspektiven – Die Zukunft der Museen im 21. Jahrhundert' ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Haus der Geschichte. Op tweede kerstdag nam hij deel aan een discussie over Europa op NOS-radio.

De relatie tussen economie en cultuur was het thema van een bijeenkomst in Den Haag, op 24 maart georganiseerd door de minister van Economische Zaken en de staatssecretaris van OCW. De hoofddirecteur nam voorts deel aan het 'Italian-Dutch Forum on politics, economics, society and culture' in het Palazzo Clerici te Milaan (3-4 mei) en aan twee bijeenkomsten over de toekomst van de Randstad en Schiphol op 21 januari en 24 augustus, belegd door de staatssecretaris van Economische Zaken.

Boven: Adriaen Coorte
Een testje aardbeien op een stenen plint, ca. 1696
Olieverf op papier op paneel, 28,9 x 22,3 cm
Inv.nr. SK-A-1687
Dit schilderijtje is een van de vier stillevens die het Rijksmuseum en het Mauritshuis in langdurig bruikleen hebben ontvangen. De sobere, intieme compositie is een fraai voorbeeld van het werk van Coorte.

Onder: Johannes Mattheus van Kempen (vervaardiger) en Gerardus Willem van Dokkum (ontwerper), Juwelenkist in renaissancestijl, Utrecht, 1851
Zilver, iepenhout, koper, fluweel, h. 22,4 cm, b. 21,2 cm, d. 18,5 cm
Inv.nr. BK-2004-1
Het kistje is gemaakt door de beroemde Utrechtse zilversmid Van Kempen, die het destijds naar de wereldtentoonstelling in Londen stuurde als voorbeeld van de renaissancestijl. Het deksel wordt bekroond door een hond op een kussen.

Boven: Charles H. Samuel
Buste van 'Nele', 1894 tot 1898
Ivoor, perenhout (borststuk), mahonie (voetstuk), h. 33 cm
Inv.nr. BK-2004-3
Nele is de compagnon van Tijl Uilenspiegel in de gelijknamige roman van Charles Coster. Vanwege de dromerige en onschuldige uitstraling van het meisje is dit werk karakteristiek voor het Belgische symbolisme uit het fin de siècle.

Onder: Aert Schouman
Een bergamotplant in landschap, 1753
Aquarel, 43,3 x 27,9 cm
Inv.nr. RP-T-2004-104
Schouman staat bekend als de beste, zo niet enige, 18de-eeuwse Nederlandse aquarellist. Deze tekening is in onberispelijke staat, alsof ze gisteren is gemaakt.

De Rijksmuseumwinkels

De afdeling Commerciële Zaken van het Rijksmuseum Amsterdam exploiteert een drietal winkels: een in de huidige presentatie in de Philipsvleugel, een onder het Rijksmuseum Amsterdam Schiphol en een op het Museumplein te Amsterdam (in samenwerking met het Van Gogh Museum). Daarnaast is de webwinkel (shop.rijksmuseum.nl) vanuit de hele wereld toegankelijk.
Middels een grote variëteit in het assortiment bedienen de winkels de grote verscheidenheid aan bezoekers; van hoogwaardige reproducties tot ansichtkaarten, van bestandscatalogi tot toegankelijke publieksboekjes en van kostbare replica's tot koelkastmagneten. Daarnaast wordt merchandising geleverd aan collega-musea en aan de zakelijke markt. In 2004 zijn diverse nieuwe artikelen aan het assortiment toegevoegd. Een keuze daaruit is op deze pagina's te zien.

De Delfts Blauwe mokken zijn voorzien van een decoratie die voorkomt op twee Delftse polychrome schotels uit de collectie van het Rijksmuseum: een fruitmand uit 1776 en twee hanen uit 1752.

De collectie t-shirts werd uitgebreid met vier nieuwe ontwerpen, waaronder een shirt met een afbeelding van een beroemde Marrel-tulp.

Boven: Van vijf 17de-eeuwse schilderijen uit de collectie zijn legpuzzels gemaakt van 1000 stukjes: niet alleen het bekende 'De Nachtwacht' en 'De Keukenmeid' maar ook het spectaculaire 'Het ontploffen van het Spaanse admiraalschip tijdens de zeeslag bij Gibraltar'.

Onder: Het Rijksmuseum kwartetspel bestaat uit acht kwartetten van 17de-eeuwse meesterwerken die te zien zijn in de Philipsvleugel. Het is de bedoeling om vier kaarten in handen te krijgen die samen een detail uit een schilderij vormen.

Ook trad de hoofddirecteur in het strijdperk om te trachten Rembrandt uitverkoren te krijgen als ‘de grootste Nederlander aller tijden’, maar de kijkers van dit spraakmakende KRO-programma kozen voor Pim Fortuyn en Willem van Oranje. Rembrandt eindigde, met een neuslengte voorsprong op Van Gogh, op de negende plaats.

De directeur collecties sprak op 8 november in Rotterdam op de conferentie over ‘Illegal Trade. Fighting illicit traffic in cultural goods within the European Union’.

Op 3 april gaf het museum acte de présence bij het afscheid van Christiaan Jörg als voorzitter van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst. Op donderdag 15 april overhandigde Ronald de Leeuw in de Aduardkapel het eerste exemplaar van *Selected Writings on Dutch Painting* aan de auteur Albert Blankert.

Het Rijksmuseum participeerde op 28 en 29 oktober met liefst drie sprekers in het internationale congres ‘Museum Collections on the Move’ dat in het kader van het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie werd gehouden. Vertegenwoordigers van 25 EU-lidstaten spraken hier over de vraag hoe de collectiemobiliteit kan worden vergroot. Een van de belangrijkste knelpunten hierbij vormen de stijgende kosten van verzekeringen. De indemniteitsregeling in Nederland is inmiddels uitgebreid, maar niet wezenlijk veranderd. Het blijft een regeling waarmee korting op premies kan worden verkregen. De Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea blijft streven naar een regeling volgens het veel gunstiger Angelsaksische model. De Europese ministers van Cultuur hebben medio november op voorstel van staatssecretaris Van der Laan besloten een commissie van deskundigen onder voorzitterschap van Ronald de Leeuw advies te vragen hoe belemmeringen voor de mobiliteit van collecties in Europa kunnen worden weggenomen.

Wetenschap en publicaties

In 2004 verschenen in samenwerking met Waanders Uitgevers een nieuw boek in de reeks Rijksmuseum-Dossiers: *Johannes Vermeer (1632-1675)*, en de uitgave *Delffse Porceleyne. Delfts aardewerk 1620-1850*, die op 14 april werd gepresenteerd bij Aronson Antiquairs. Op 28 april promoveerde hoofdconservator Jan Daniël van Dam in Nijmegen op het proefschrift *Delfts aardewerk. Een proeve tot herijking*. Aan de verschillende taaledities van de gids bij *Rijksmuseum, De Meesterwerken* werden een Italiaanse en een Japanse versie toegevoegd.

Op donderdag 22 april werd, tijdens een van de laatste bijeenkomsten in de Cuypersbibliotheek, door Peter Sigmond het eerste exemplaar van *The world of Jan Brandes, 1743-1808* overhandigd aan Wim Vroom, voormalig directeur van de afdeling Nederlandse geschiedenis. De predikant Jan Brandes bracht een groot deel van zijn leven door in Azië en maakte daar een serie tekeningen die wordt beschouwd als een van de meest originele en onthullende voorstellingen van het leven in en rond de Nederlandse VOC-nederzettingen. Aan het beschrijven van de bijna 200 tekeningen die werden geselecteerd, is door een groot aantal deskundigen

Boven: Gasten en Rijksmuseummedewerkers tijdens het Paul Huf Gala op 17 november ten bate van aankopen fotografie.

Onder: Zakelijk directeur Jan Willem Sieburgh en hoofddirecteur Ronald de Leeuw tijdens de plenaire sessie van de conferentie ‘Museum Collections on the Move’.

Ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van De Bezige Bij poseerden de auteurs van deze uitgeverij in de Cuypersbibliotheek.
Foto: Thom Hoffman/De Bezige Bij

sinds begin jaren negentig van de vorige eeuw gewerkt. Op 30 augustus werd de lijvige bestandscatalogus *European Tapestries in the Rijksmuseum*, het magnum opus van textielconservator Ebeltje Hartkamp-Jonxis en onderzoekster Hillie Smit, gepresenteerd met enkele korte lezingen. Beide catalogi werden uitgegeven in samenwerking met Waanders Uitgevers.

Een bijna even lange genese kende de publicatie van de monumentale bestandscatalogus *Ornament Prints in the Rijksmuseum II. The seventeenth century*, een gezamenlijke uitgave van het museum en Sound & Vision. Het boek documenteert niet minder dan 13.000 prenten en telt zo'n 1000 illustraties. Op 17 december werd het driedelige werk gepresenteerd in het Bijbels Museum, waar aan het thema ook een symposium was gewijd. Hier spraken naast de auteur Peter Fuhring ook Michèle Bimbenet-Privat (Archives Nationales, Parijs), Anthony Wells-Cole (Leeds City Art Gallery) en Reinier Baarsen (Rijksmuseum). Het eerste exemplaar van de catalogus werd aangeboden aan prof. dr. Willemijn Fock.

Het was een goed jaar voor de collectiedocumentatie, want ook bij de opening van de gastpresentatie in het Museum Kurhaus Kleve op 28 november verscheen een fraaie bestandscatalogus, over een belangrijk deel van het middeleeuws sculptuurbezit van het Rijksmuseum, *Een hogere werkelijkheid*.

Intussen wordt door een team jonge wetenschappers hard gewerkt aan het eerste deel van de bestandscatalogus Nederlandse 17de-eeuwse schilderijen, waarvan de publicatie in 2006 is voorzien. In voorbereiding is verder het derde deel in de reeks *Nederlandse Kunst in het Rijksmuseum*. Het zal gewijd zijn aan de periode 1700-1800 en in de tweede helft van 2005 het licht zien.

Op 29 november vond de presentatie plaats van de Digitale Atlas Geschiedenis (DAG), een pilot-project van de Koninklijke Bibliotheek en het Rijksmuseum. In DAG zijn pamfletten, penningen en nieuwsprenten uit zes sleuteljaren van de Nederlandse geschiedenis opgenomen (1618-1619, 1647-1648, 1672 en 1695).

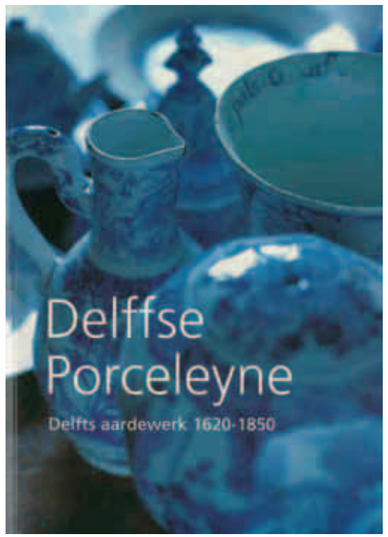

Naar Arent van Bolten
Ornamentprent met groteske figuren, vóór 1616
Gravure, 13,8 x 17,3 cm
Inv.nr. RP-P-2004-20
Aangekocht door het Rijksprentenkabinet

Op de website www.digitaleatlasgeschiedenis.nl kan op diverse ingangen worden gezocht, zoals namen, jaren en gebeurtenissen.

Educatie

Om de tentoonstelling van de collectie in de Philipsvleugel voor het onderwijs toegankelijk te maken heeft de afdeling Educatie & Publieksinformatie een geheel nieuw onderwijsaanbod gemaakt. Voor het basisonderwijs en voor de bovenbouw zijn er producten ontwikkeld waarmee leerlingen zowel individueel als in groepsverband een aantal objecten in het museum beter leren kennen. Daarnaast is een nieuw concept voor de traditionele rondleiding ontworpen: de 'interactieve rondleiding'. Door de leerlingen te laten voelen en ruiken aan materialen (stoffen, kruiden) en door spelletjes, raadsels, enzovoort, worden zij actief bij het verhaal betrokken. Deze vorm van rondleiden was in het speciale kerstprogramma in december een groot succes.

De Amsterdamse Museumn8, inmiddels de vijfde maal dat dit evenement werd georganiseerd, vond plaats op zaterdag 6 november. In het Rijksmuseum stond de avond in het teken van 'culinaire meesterwerken'. Aanleiding was de publicatie, eerder in het jaar, van *Het Rijksmuseum Kookboek* door uitgeverij Thomas Rap. 4600 bezoekers werden in een doorlopend programma door rondleiders meegenomen langs schilderijen waaraan de veelzijdige eetcultuur van de Gouden Eeuw goed af te lezen viel. Kinderen vervaardigden 'knaagkragen' in het Infocentrum en de Supperclub laafde in de tuin dorstige bezoekers.

Voor de jeugd werden verschillende initiatieven ontwikkeld. In het najaar was er de cursus 'Tussen kunst & kids' en de kindercursus werd ook een keer in het Engels gegeven. Zeer aantrekkelijk van inhoud en vorm is de nieuwe kindergids *Ik zie ik zie, wat Rembrandt ziet...*, geschreven door twee museumdocenten en mogelijk gemaakt dankzij het Victor Muller Fonds en het Suman Fonds.

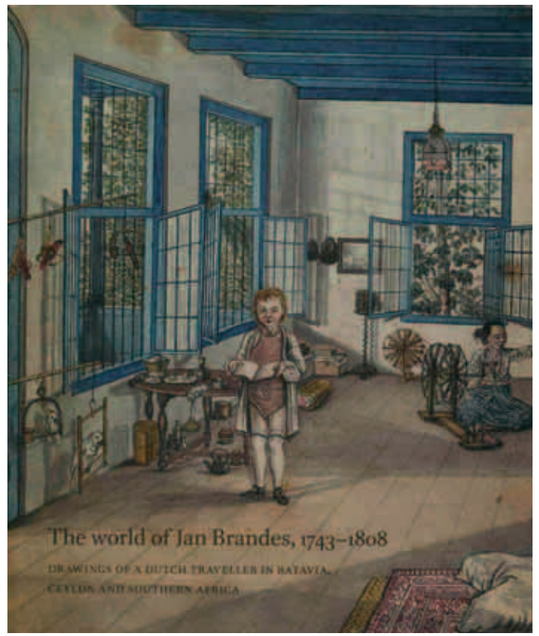

Omslag van vier Rijksmuseumpublicaties die in 2004 zijn verschenen.
Ontwerp (van links naar rechts): Berry Slok, Studio Jas, Marjo Starink, Sander Pinkse

Informatie en publiciteit

Terwijl de oude website door EDSITEment werd geselecteerd voor opname in de 'Best of the Humanities on the Web' 2003-2004 als 'one of the best online resources for education in the humanities', ging eind 2004 alweer onze nieuwe website van start. Naast een nieuwe 'look' is ook nieuw dat er een 'informatietussenlaag' is ontwikkeld, waarin gegevens uit verschillende bronnen, zoals het collectiemanagementsysteem Adlib en het oude ARIA, worden samengebracht waaruit 'content' kan worden gehaald, niet alleen voor de website zelf, maar ook voor andere toepassingen, zoals publicaties (zie p. 42).

Tijdens de jaarlijkse Amsterdamse Uitmarkt in het laatste weekend van augustus werd als vervolg op de campagne 'Wegens verbouwing geopend', het 'Rijksexamen' gelanceerd. Dit is een ludieke quiz waarbij vier vragen worden gesteld en men het goede antwoord kan aankruisen. Hoe meer fouten, des te meer korting op een museumbezoek. Ook deze campagne ontsproot weer aan het inventieve bureau Skipintro.

Voorts werpt ook het Rembrandtjaar 2006 zijn glans vooruit, onder de titel 'Rembrandt 400'. Het museum is vertegenwoordigd in het bestuur en de werkgroep van de stichting die de centrale publiciteit verzorgt.

Het *Nieuwe* Rijksmuseum

Ook in 2004 mocht het Rijksmuseum rekenen op de royale steun van de founder van Het *Nieuwe* Rijksmuseum, Royal Philips Electronics, en van de hoofdsponsor, de Sponsor Loterij. Tijdens het verslagjaar vond een herprofilering plaats van de Sponsor Loterij en haar zusterloterij, de BankGiro Loterij. Hierbij werden de cultuurbeneficianten ondergebracht bij de BankGiro Loterij, waarmee deze loterij hoofdsponsor van Het *Nieuwe* Rijksmuseum is geworden.

Scholieren kunnen de Philipsvleugel bezoeken aan de hand van het nieuwe onderwijsmateriaal: speurtochten, kijktochten met een kwartetspel en een magazine met thema's voor CKV-1. Speciaal voor het vmbo zijn bovendien lespakketten ontwikkeld in samenwerking met drie andere Amsterdamse musea.
Foto: Dieuwertje Komen

Twee Principalen van het verbouwingsproject, minister Sybilla Dekker van VROM en staatssecretaris Medy van der Laan van OCW, brachten op 29 maart respectievelijk 29 november een werkbezoek aan het Rijksmuseum. In de Stuurgroep Het *Nieuwe* Rijksmuseum volgde de heer Peter Jägers, de nieuwe directeur-generaal van de Rijksgebouwendienst, de heer Harry Baaijen op.

1606-2006
REMBRANDT
400

Na de sluiting van het hoofdgebouw voor het publiek in december 2003 zijn de collecties verhuisd naar het Buitendepot, naar de musea die de komende jaren een gastpresentatie van het Rijksmuseum huisvesten en naar andere bruikleennemers. De medewerkers verhuisden in de zomer uit het hoofdgebouw, de Villa en de Teekenschool naar hun tijdelijke werkplekken in de Frans van Mierisstraat (onder meer bibliotheek, prentenkabinet, conservatoren) en in het Gemeentearchief Amsterdam, het Instituut Collectie Nederland en het Scheepvaartmuseum (de restauratieateliers).

Het eerste deel van het Definitief Ontwerp (DO), dat de bouwkundige elementen voor het hoofdgebouw bevat, werd in oktober door de architecten geleverd en vervolgens door de betrokken partijen becommentarieerd. Een formele goedkeuring laat nog op zich wachten in verband met de discussie over het ontwerp voor de onderdoorgang en de combinatie van voetgangers, fietsers en de centrale ingang aldaar.

De ontmanteling van het hoofdgebouw startte in september. Het weer zichtbaar worden van de originele architectuur van Cuypers heeft ook invloed op de uitwerking van de plannen voor het nieuwe hoofdcircuit. Deze wisselwerking met het gebouw is een bijzondere stimulans voor de conservatoren en educatoren die zich bezighouden met het uitwerken van de concrete plannen voor de nieuwe zalen. De regie over de inrichting wordt gevoerd door de begin 2004 ingestelde Regiegroep Museale Inrichting die het stokje heeft overgenomen van het inmiddels opgeheven Inhoudelijk Team.

Het inrichtingsconcept wordt regelmatig op onderdelen getoetst aan de mening van externe deskundigen. Zo werd op 26 mei een rondetafeldiscussie gehouden over 'Het Rijksmuseum en de nationale identiteit' waaraan onder meer Gary Schwartz, Fouad Laroui en Ad Verbrugge deelnamen. Met de (emeritus-)hoogleraren Kees Fens en Jeroen Stumpel werd in december van gedachten gewisseld over 'de welsprekendheid van het object': een voorwerp heeft een eigen zeggingskracht maar niet iedere bezoeker zal deze taal zonder tekstuele steun verstaan.

Het onderzoek door Stichting Restauratieatelier Limburg naar de decoraties van Cuypers richtte zich in 2004 ook op de

Het logo voor het Rembrandtjaar 2006.
Ontwerp: Studio Jas

Na de verhuizing fotografeerde Wijnanda Deroo, in opdracht van de Rijksgebouwendienst en het Rijksmuseum, het lege interieur van het Rijksmuseum. De foto's ademen een sfeer van verstilling en laten zien dat ruim honderd jaar tentoonstellen, beheren en conserveren hun sporen in de zalen hebben nagelaten.
Foto: Wijnanda Deroo

Nachtwachtzaal waar een proef werd gedaan met het reconstrueren van een deel van de originele decoraties. Ook het bouwhistorisch onderzoek werd voortgezet.

Het Veiligheidsinstituut aan de Hobbemastraat, waar kantoren en depots waren gevestigd, is met uitzondering van het monumentale voorgebouw gesloopt en de bouw van het Ateliergebouw is eind 2004 gestart. Hier zullen de restauratieateliers van het Rijksmuseum en de laboratoria en opleidingsruimten van het ICN worden gehuisvest. Buurtbewoners werden middels een aantal bijeenkomsten op de hoogte gehouden van de voortgang van het project.

Raad van Toezicht

Per 1 maart 2004 werd de heer mr. A. Ruys, voorzitter van de Raad van Bestuur van Heineken N.V., in de Raad van Toezicht benoemd. De vacature voor een lid met specifieke deskundigheid op het gebied van musea en publiekseducatie werd begin 2005 ingevuld met de benoeming van de heer drs. W.M.J. Pijbes, directeur van de Kunsthal Rotterdam. Mevrouw prof. mr. I.P. Asscher-Vonk werd per 1 juli 2004 herbenoemd in de Raad.

In het overleg met de Raad van Toezicht werd dit jaar, naast Het *Nieuwe* Rijksmuseum, in het bijzonder aandacht besteed aan de beleidsvoornemens voor de komende jaren. Voor de samenstelling van de Raad van Toezicht zie p. 122.

Personeel

Medio 2004 is een nieuw, gebruiksvriendelijk Intranet in gebruik genomen, dat in deze periode waarin de medewerkers over een aantal locaties verspreid zijn, een onmisbaar instrument in de interne communicatie is.

Wijzigingen in de taakverdeling met de Rijksgebouwendienst en Het *Nieuwe* Rijksmuseum maakten een andere opzet van het gebouwenbeheer nodig. De huidige vooral uitvoerende afdeling zal worden getransformeerd tot een coördinerende en faciliterende afdeling Techniek.

Bij de herstructurering in 1999 was de Sector Collecties grotendeels buiten beeld gebleven. Het *Nieuwe* Rijksmuseum zal echter ook gevolgen hebben voor de wijze waarop het werk in de Sector wordt georganiseerd. In de tweede helft van het jaar is een reorganisatie van de Sector in gang gezet.

Jan Piet Filedt Kok trad per 1 december 2004 terug als hoofd van de afdeling Schilderijen om hoofdconservator vroege Nederlandse schilderkunst te worden. Met ingang van 15 februari 2005 is Taco Dibbits, sinds 2002 conservator 17de-eeuwse schilderkunst, benoemd tot afdelingshoofd. Jan Rudolph de Lorm, hoofd Tentoonstellingen, is benoemd tot voorzitter van de Regiegroep Museale Inrichting die verantwoordelijk is voor de voorbereiding en uitvoering van de inrichting van Het *Nieuwe* Rijksmuseum.

Het ziekteverzuim daalde verder tot 6,8%. Naast de al genomen maatregelen droeg de Wet verbetering poortwachter hieraan bij. Met de benoeming van Marcel Rietveld tot arbo-adviseur werd een nieuwe impuls gegeven aan het beleid op het gebied van de arbeidsomstandigheden. Voor een aantal locaties werden risico-inventarisaties & -evaluaties uitgevoerd die mede de basis vormen voor het plan van aanpak op het gebied van arbeidsomstandigheden. Voor het ontwikkelen van een ouderenbeleid werden individuele gesprekken gevoerd met de medewerkers van 55 jaar en ouder. Veranderingen in wetgeving leidden tot het afschaffen van de PC-privéregeling en tot aanpassing van de regeling kinderopvang. De afdeling Personeel & Organisatie voerde voorts een inventarisatie uit van de nevenwerkzaamheden van de medewerkers.

De nieuwe locaties en de voorbereidingen op Het *Nieuwe* Rijksmuseum waren aanleiding voor een herbezinning op het beveiligingsbeleid. De directie wordt hierin bijgestaan door een extern adviseur, Willem Hekman. Een concreet resultaat is de invoering van een visitatieregeling in 2004.

Onzichtbaar voor de buitenwereld, maar niet onbelangrijk, zijn de vernieuwingen die in de bedrijfsvoering hun beslag kregen. De ingebruikneming van het grote pand aan de Frans van Mierisstraat was mede aanleiding voor verbeteringen die hopelijk het werkplezier van de medewerkers verhogen. Een nieuwe telefooncentrale werd in gebruik genomen, terwijl de afdeling commerciële zaken overging op een nieuw kassasysteem. Het museum schafte verder digitale kopieermachines aan, die op het netwerk zijn aangesloten en ook als printers fungeren. Met de aanleg van een lift in de Philipsvleugel is de logistiek van kunsttransporten vergemakkelijkt. De verspreide huisvesting over verschillende locaties heeft geleid tot de invoering van de functie van locatiemanager c.q. huismeester.

Ondernemingsraad

Directie en Ondernemingsraad overlegden in 2004 zesmaal, waarvan eenmaal in aanwezigheid van een lid van de Raad van Toezicht, de heer Wim Kok. Vaste agendapunten waren Het *Nieuwe* Rijksmuseum en arbozaken. Intensief is met de

Het verzamelde personeel van het Rijksmuseum in de tuin.
Foto: Jeroen Kho

Ondernemingsraad overlegd over de voorgenomen reorganisatie van de afdeling Gebouwenbeheer, waarover de Ondernemingsraad aan het eind van het jaar een positief advies gaf. Mede op verzoek van de Ondernemingsraad is naar aanleiding van deze reorganisatie een Sociaal Plan overeengekomen met ABVA KABO met een looptijd van 4 jaar tot medio 2008. De Ondernemingsraad heeft voorts ingestemd met de nieuwe regeling kinderopvang, de visitatieregeling en de herbenoeming in de Raad van Toezicht van mevrouw prof. mr. I.P. Asscher-Vonk.

De Ondernemingsraad besloot, na raadpleging van de achterban, de zittingstermijn die medio december afliep met drie maanden te verlengen, om het in september ingezette reorganisatietraject van de Sector Collecties langer te kunnen begeleiden. Ook kreeg de Ondernemingsraad daardoor meer tijd om kandidaten te zoeken voor de nieuwe Ondernemingsraad. Medio maart 2005 bleek dat zich helaas te weinig medewerkers kandidaat hadden gesteld om een representatieve Ondernemingsraad te vormen. Daarop heeft de directie in overleg met de oude Ondernemingsraad en de Verkiezingscommissie besloten om geen nieuwe verkiezing uit te schrijven maar een Medezeggenschapscommissie te vormen, waarmee de onderwerpen worden besproken die normaliter met de Ondernemingsraad worden besproken. Het is de bedoeling dat de commissie een jaar in functie is en dat het museum in het eerste kwartaal van 2006 weer een Ondernemingsraad heeft.

Vooruitblik

De Raad voor Cultuur beoordeelde de beleidsvoornemens van het Rijksmuseum in het kader van de Cultuurnota 2005-2008 positief, maar zag daarin geen aanleiding de staatssecretaris te adviseren meer subsidie toe te kennen. Ook de start van het Netwerk Nationaal Historisch Museum waarin het Rijksmuseum participeert, zal het zonder extra overheidsmiddelen moeten stellen. Lovende woorden voor het educatieve GRAS-project voor vmbo-leerlingen impliceerden evenmin financiële steun.

Voor de (pre)pensioenkwesties die sinds de verzelfstandiging van de rijksmusea spelen, werd naar het overleg tussen OCW en de VRM verwezen. Op de valreep van 2004 werd voor dit probleem, mede dankzij de creativiteit en inzet van de nieuwe VRM-directeur Herma Hofmeijer en Rijksmuseum-controller Erwin van Rooij, een akkoord bereikt met staatssecretaris Van der Laan. Daarmee is een lang slepende kwestie eindelijk uit de wereld. Het museum deelt in de periode 2005-2008 wel in de generieke korting van 2,5% die aan alle rijksgesubsidieerde musea is opgelegd.

Met drie musea in de Verenigde Staten is een overeenkomst gesloten voor een reizende tentoonstelling over kunst en kunstnijverheid uit de Nederlandse Gouden Eeuw. Deze keuze uit de Rijksmuseumcollectie zal daar in de periode 2006-2007 te zien zijn. Medio 2005 wordt een dergelijke tentoonstelling ook in de Australische stad Melbourne en het Japanse Kobe gepresenteerd.

Ronald de Leeuw
Hoofddirecteur

Georg Trump
Stilleven met druiven, peren en een appel op een schaal, 1929-1939
Ontwikkelgelatinezilverdruk, 57,6 x 44,8 cm
Inv.nr. RP-F-2004-268
Aangekocht door het Rijksprentenkabinet

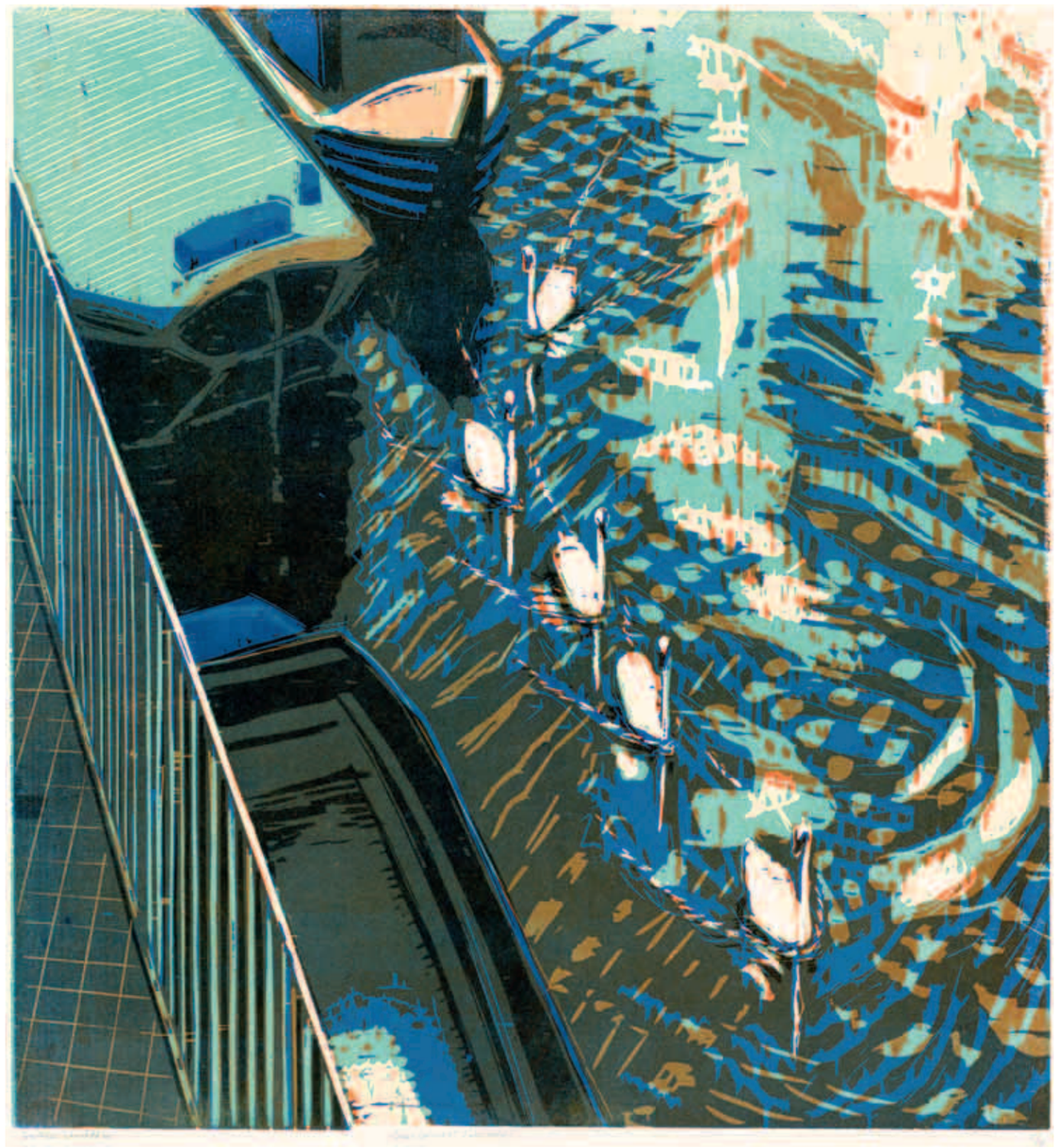

Wendelien Schönfeld
Vierluik 'Groot Uitzicht' (linksonder), 2004
Vier kleurenhoutsneden, 50 x 50 cm
Inv.nr. RP-P-2004-645-648
Aangekocht door het Rijksprentenkabinet

Essays

36 Het Rijksmuseum spreidt zijn vleugels ▸ 39 Interview met Jean-Michel Wilmotte ▸ 42 De vernieuwde website

Het Rijksmuseum spreidt zijn vleugels

Tien gastpresentaties in binnen- en buitenland

Ondanks de tijdelijke sluiting van het hoofdgebouw, streeft het Rijksmuseum ernaar de collectie ook tijdens de renovatieperiode te blijven tonen aan een zo groot mogelijk publiek. Deze ambitie heeft geresulteerd in tien langdurige presentaties in een aantal gastmusea in binnen- en buitenland, waar bezoekers grote delen van de collectie kunnen komen bekijken.

Het lijkt een paradox: terwijl het hoofdgebouw vanwege de grootscheepse renovatie is gesloten, is de verzameling van het Rijksmuseum op meer plaatsen te zien dan ooit. En niet eerder waren er zoveel schilderijen uit de collectie tegelijkertijd te zien.

De hoogtepunten van de 17de eeuw zijn te zien in de Philipsvleugel onder de noemer *Rijksmuseum, de Meesterwerken.* Samen vertellen zij het indrukwekkende verhaal van het politieke, economische en artistieke wonder van de Gouden Eeuw. In 2004 bezochten ruim 810.000 mensen deze presentatie. En in onze dependance, *Rijksmuseum Amsterdam Schiphol*, hebben in 2004 ruim 180.000 bezoekers kunnen genieten van een tiental 17de-eeuwse meesters en enkele wisselende tentoonstellingen.

Daarnaast presenteert het Rijksmuseum zich sinds februari 2004 in musea in Nederland, België en Duitsland onder de titel *Rijksmuseum aan/in/op...* Delen van deze musea zijn of worden ingericht met voorwerpen uit de Rijksmuseumcollectie die aansluiten bij de verzameling van de gastmusea. In volgorde van openstelling volgt hier een overzicht van de tien locaties waar het Rijksmuseum te gast is.

In Nederland

Rijksmuseum aan de Maas is gehuisvest in het Bonnefantenmuseum in Maastricht. De presentatie toont hoogtepunten van 16de- en 17de-eeuwse Vlaamse kunst en kunstnijverheid zoals zilver, glasruitjes en *façon de Venise*-glas, en bovendien een vijftigtal schilderijen van Vlaamse kunstenaars uit dezelfde periode, waaronder werken van 'de grote drie': Rubens, Van Dyck en Jordaens. Van laatstgenoemde zijn in Maastricht ook de drie portretten te zien die het Rijksmuseum in 2002 heeft verworven.

In het Drents Museum in Assen – het door Cuypers ontworpen voormalige provinciegebouw – is een keuze te zien uit de collectie schilderkunst en kunstnijverheid uit de periode 1885-1915 van het Rijksmuseum. Onder de noemer *Rijksmuseum aan de Brink* worden hier schilderijen getoond van onder anderen George Hendrik Breitner, Isaac Israëls en Jan Toorop. Onmiskenbaar hoogtepunt is een zelfportret van Vincent van Gogh uit 1887. Daarnaast is een selectie art nouveau-objecten te zien van Nederlandse en buitenlandse makelij, onder meer keramiek van Theodoor Colenbrander, meubels van Carel Lion Cachet en juwelen en zilver van respectievelijk René Lalique en Josef Hoffmann.

De logo's van de tien gastmusea werden ontworpen door Irma Boom.

Rijksmuseum aan de Grens is te gast in Rijksmuseum Twenthe in Enschede met een bruikleen meer dan 120 schilderijen en ruim 130 objecten van keramiek en porselein uit de 18de eeuw. Door deze objecten in wisselende presentaties met de Twentse verzameling te combineren, wordt een sprankelende, veelal onderbelichte periode in zijn volle breedte getoond. Naast schilderijen van onder anderen Aert Schouman, Cornelis Troost en Jacob de Wit is er een prachtige selectie Meissen porselein opgesteld, met name aantrekkelijk voor de vele Duitse bezoekers. Tot en met 2008 is het Rijksmuseum Twenthe het platform voor de presentatie van 18de-eeuwse cultuur. Daarbij wordt samengewerkt met diverse andere Nederlandse instellingen, verenigingen en particulieren.

Het Dordrechts Museum is onder de titel *Rijksmuseum aan de Merwede* omgedoopt tot museum van de 19de eeuw. Hier zijn uit beider collecties hoogtepunten van 19de-eeuwse schilderkunst, beeldhouwkunst en kunstnijverheid te zien. In een rijke, thematische presentatie wisselen schilderijen, beeldhouwwerken en meubels en zilver elkaar af. Er wordt een tijdsspanne overbrugd van de vroege Romantiek tot de Haagse School en de Amsterdamse Impressionisten. Bij de tentoonstelling worden vele activiteiten georganiseerd.

De kleinste presentatie is gehuisvest in het Gemeentemuseum in Weesp. In het *Rijksmuseum aan de Vecht* is de collectie Weesper porselein tentoongesteld, en daarmee keren de bijzondere voorwerpen tijdelijk terug naar de plaats waar ze meer dan 200 jaar geleden geproduceerd werden. De expositie geeft een beeld van de rijkdom aan vormen, kleuren en decoratie die zo kenmerkend is voor dit oudste Nederlandse porselein.

Het aan het eind van het jaar geopende CODA (Cultuur Onder dak Apeldoorn) biedt onderdak aan de verzameling Aziatische kunst. In dit *Rijksmuseum op de Veluwe* zijn de vermaarde Chinese Bodhisattva en de Indiase Shiva te zien, naast andere hoogtepunten van oosterse kunst zoals de mooiste graffiguren en bronzen boeddha's en de Oost-West-collectie. Daarnaast worden wijnvaten, bronzen klokken, Japans lakwerk en Chinees porselein getoond, evenals 18de-eeuwse Indiase sieraden en natuurlijk de Japanse rolschilderingen.

Over de grens

In november opende de eerste presentie over de landsgrens: *Rijksmuseum aan de Schelde* in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. In deze Vlaamse kunsttempel worden schilderijen geëxposeerd die aan de basis stonden van de ontwikkeling van de barokschilderkunst in de Lage Landen, met onder andere de maniëristische naakten van Bartholomeus Spranger, Cornelis van Haarlem (bijvoorbeeld 'De Kindermoord te Bethlehem') en Hendrick Goltzius, werk van de caravaggisten en topstukken van schilders als Abraham Bloemaert en Michaël Sweerts. Gedurende een half jaar was in Antwerpen bovendien Rembrandts indrukwekkende 'Verloochening van Petrus' te zien.

Rijksmuseum in Duitsland opende eind 2004 zijn deuren. In Museum Kurhaus Kleef, net over de grens bij Nijmegen, worden ruim 70 objecten uit de collectie middeleeuwse beeldhouwkunst tentoongesteld, aansluitend bij de eigen collectie van het Duitse museum. Het zwaartepunt ligt bij de sculpturen uit het Duits-Nederlandse grensgebied tussen Rijn en Maas. Verfijnde ivoren uit de 13de en 14de eeuw, houten sculpturen van Nederrijnse meesters als Arnt van Kalkar en Henrick Douwerman

en een Annunciatie van Tilman Riemenschneider vormen de hoogtepunten van deze presentie. Van de hand van Frits Scholten en Guido de Werd verscheen bovendien het boek *Een hogere werkelijkheid*, waarin de Duitse en Franse beelden van het Rijksmuseum uit de periode 1200-1600, en dus ook de in Kleef geëxposeerde werken, worden beschreven en afgebeeld.

Nieuw in 2005

De laatste twee gastpresentaties worden – wegens verbouwing van de betreffende musea – pas in de zomer van 2005 geopend: *Rijksmuseum in de Abdij* in juni en *Rijksmuseum aan de Hofvijver* in september. Eerstgenoemde is gehuisvest in het Museum voor Religieuze Kunst in Uden. In dit voormalige vrouwenklooster zal een belangrijk deel van de Zuid-Nederlandse middeleeuwse beeldencollectie worden getoond. Veel beelden zullen daardoor tijdelijk terugkeren naar de plek waar ze zijn ontstaan. Uden was in de middeleeuwen namelijk een belangrijk centrum voor beeldhouwkunst.

In de Abdij
RIJKS MUSEUM amsterdam
Uden

Het Haags Historisch Museum sluit de rij. In het *Rijksmuseum aan de Hofvijver* wordt het verhaal verteld van onze nationale geschiedenis in relatie tot de Hofstad. Schilderijen en voorwerpen illustreren de lotgevallen van Den Haag als Oranjestad en centrum van de politieke macht. De zetel van Jacoba van Beieren, het 'stokske' van Oldenbarnevelt, het portret van Willem II en Maria Stuart, het ambtskostuum van Thorbecke, de aktetas van Drees en vele andere wereldlijke iconen brengen onze geschiedenis tot leven op een steenworp afstand van het Binnenhof, waar geschiedenis werd en wordt gemaakt.

Aan de Hofvijver
RIJKS MUSEUM amsterdam
Den Haag

Geografisch verspreid

Dit megaproject hebben we kunnen realiseren dankzij de enthousiaste medewerking van de tien gastmusea en de grote inzet van alle betrokkenen. Het is alle moeite meer dan waard gebleken. Met deze gastpresentaties is de collectie van het Rijksmuseum nu geografisch verspreid over heel Nederland en letterlijk naar de mensen toe gebracht: voor veel Nederlanders is het Rijksmuseum nog nooit zo dichtbij geweest.

'Ik wil de individualiteit en de kracht van het gebouw benadrukken'

Jean-Michel Wilmotte richt Het Nieuwe Rijksmuseum in

De inrichting van Het *Nieuwe* Rijksmuseum is in handen van het in Parijs gevestigde bedrijf Wilmotte & Associés. Directeur Jean-Michel Wilmotte ziet het als zijn taak om 'hedendaagse oplossingen' te verzinnen die nauw aansluiten op het oorspronkelijke gebouw van Cuypers. 'Ik heb veel respect voor de geschiedenis van het gebouw en de traditie van het museum. De nieuwe inrichting moet een schakel vormen tussen de oude en de nieuwe generatie.'

Jean-Michel Wilmotte wordt zijn hele carrière al gefascineerd door eigentijdse aanpassingen van oude gebouwen. 'Het is heerlijk werk om dat proces in goede banen te leiden.' De inrichting van het Rijksmuseum noemt hij 'een heel belangrijke opdracht'. Want hoewel de architect zich mag beroemen op een indrukwekkende reeks internationale opdrachtgevers, geldt het Rijksmuseum toch als een uitzonderlijke cliënt. 'Toen bekend werd dat we de opdracht hadden gekregen, zijn de champagneflessen opengetrokken.'

Wilmotte heeft ruim honderd werknemers in dienst, die betrokken zijn bij uiteenlopende projecten op het gebied van architectuur, binnenhuisarchitectuur en design. In zijn werkkamer in Parijs lopen medewerkers continu in en uit. Tussen de bedrijven door geeft de directeur gaarne uitleg over zijn plannen voor het Rijksmuseum. Hij zet zijn betoog niet alleen kracht bij met handgebaren, maar accentueert zijn uitspraken zo nu en dan ook met een harde klap van een liniaal op de met paperassen bezaaide werktafel.

Wilmotte: 'In zekere zin is het Rijksmuseumgebouw een soort paleis, en daarbij hoort een zekere grandeur. Maar ik werk graag vanuit het beginsel *less is more*. Op het eerste gezicht zijn die zaken in tegenspraak met elkaar en dáár ligt dus de uitdaging. Ik wil recht doen aan de 19de-eeuwse sfeer en decoraties en tegelijkertijd met minimalistische en moderne middelen een functionele inrichting maken die helemaal van deze tijd is.' Dat hij daarbij tot op zekere hoogte wordt gedicteerd door de decoraties en materialen van Cuypers, vindt hij geen obstakel: 'Het maakt ons juist creatief. Ik zie die 19de-eeuwse vormen en kleuren als een inspiratiebron die we kunnen gebruiken om de esprit van het gebouw te vinden.'

Intuïtief

Tijdens het ontwerpproces worden heel wat voorstellen getoetst en soms ook verworpen. Aanvankelijk waren Wilmotte en zijn medewerkers voornemens om voor de wanden van het museum een 'tweede wand' aan te brengen die de zalen een strak en egaal aanzien zou verlenen. De vitrines zouden naadloos in deze wand worden opgenomen. Hoewel het voorstel een overzichtelijk interieur zou opleveren, viel het moeilijk te combineren met het 19de-eeuwse uiterlijk van het gebouw. Ook het idee om 'dozen' in de

Jean-Michel Wilmotte
Foto: Jacques Denarnaud

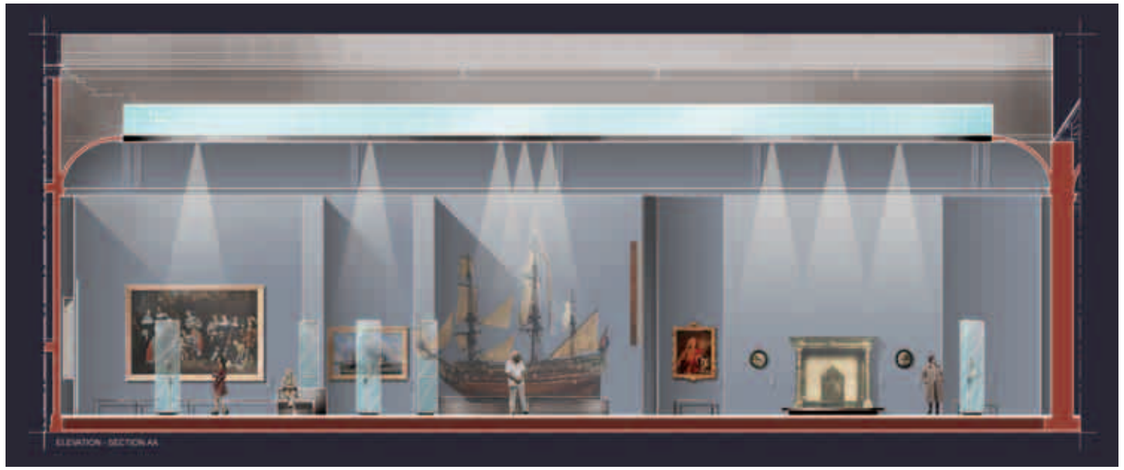

ruimte te plaatsen, werd verworpen, omdat ze het zicht op de ruimte te veel bleken te belemmeren. Wilmotte: ‘We hebben niet altijd meteen de juiste oplossing te pakken. Het is een geleidelijk proces.’ Van grote invloed was ook zijn bezoek aan het lege interieur van het museum. ‘Toen zag ik de zalen voor het eerst in hun naakte gedaante, ontdaan van alle valse plafonds, tussenmuren en andere toevoegingen die er in de loop der jaren waren bijgekomen. Dat was een groot verschil met wat ik had aangetroffen bij eerdere bezoeken en het leidde mijn ideeën voor de nieuwe inrichting weer in een andere richting.’ Op dit moment wordt er een prototype gemaakt van een lichte en ‘onnadrukkelijke’, geheel uit glas opgetrokken vitrine, die een sterk verticaal accent aan de ruimte verleent en van bovenaf wordt verlicht. ‘Op papier zien de vitrines er fantastisch uit, maar we moeten uitproberen hoe ze daadwerkelijk in de zalen functioneren.’

Zo zullen er in de komende periode nog heel wat voorstellen heen en weer gaan tussen Amsterdam en Parijs. Daarbij zullen onherroepelijk nog meer plannen in de prullenbak belanden. Wilmotte zit er niet mee: ‘Dit werk is voor een belangrijk deel intuïtief. Dat werkt heel goed, zolang je maar de moeite neemt de beslissingen die je op gevoel hebt genomen, in de praktijk te toetsen. En gaandeweg dienen zich ideeën en oplossingen aan waarmee het project weer een stap verder komt.’

Praktische haalbaarheid

Wilmottes aanpak moet boven alles resulteren in een ‘heldere en duidelijke’ opstelling. ‘We willen de bezoeker zo dicht mogelijk bij de collectie brengen. Daarover voeren we overleg met de conservatoren. Die hebben wel eens de neiging te veel objecten te willen exposeren. Ik geloof dat die hoeveelheid het zicht op de belangrijkste werken kan belemmeren. Liever vier objecten tonen die er uitspringen, dan tien die elkaar in de weg staan.’ Hij is onder de indruk van de tijdelijke opstelling in de Philipsvleugel: ‘Ik zie die presentatie als een opstap. Of eigenlijk: als een stap tussen hoe het was en hoe het gaat worden.’

Wilmottes medewerkster Marleen Homan – een Nederlandse die al een half leven in Parijs woont – karakteriseert het overleg met de conservatoren als een vriendschappelijk partijtje pingpong: ‘Wij bemoeien ons natuurlijk niet met de inhoudelijke keuzes, de conservatoren maken de selectie. Maar de praktische haalbaarheid moet ook in de gaten worden gehouden. Als je twintig objecten in een vitrine propt, gaat het effect, hoe mooi ze ook zijn, toch weer verloren. In dit proces moeten de conservatoren hun wensen wel eens bijstellen en zij corrigeren op hun beurt de oplossingen die wij aandragen. Zo gaat dat over en weer, net zolang tot alles netjes op zijn plaats staat.’

Ontwerp van Jean-Michel Wilmotte voor zalen op de bovenverdieping.
Foto: Wilmotte & Associés, Parijs

Open blik

Wilmotte verdeelt zijn aandacht ondertussen over een ontzagwekkende reeks grote en kleine projecten. Die lopen uiteen van de bouw van een omvangrijk museum voor islamitische kunst in Quatar tot de inrichting van de hal van het vliegveld van Seoel of het design van luxe hotels aan de Franse Rivièra. Hoe lukt het hem het overzicht te bewaren? Wilmotte: ‘Ik ben ervan overtuigd dat het juist goed is om met veel projecten tegelijk bezig te zijn. Zo word je gedwongen om steeds opnieuw met een open blik naar zo’n project te kijken.’

Wilmotte heeft nog niet zo lang geleden ook een belangrijke bijdrage geleverd aan de inrichting van enkele afdelingen van het Louvre. Laat hij zich hierdoor, of door de interieurs van andere musea, inspireren? Hij schudt heftig nee. ‘Ik ben door het Rijksmuseum juist ingehuurd om de individualiteit en de kracht van dít gebouw te benadrukken. Het gebouw is aan de buitenkant al zo individueel en indrukwekkend. Ik wil dat de bezoekers dat gevoel meenemen naar binnen en erin worden bevestigd. Dat ze denken: dit kan alleen maar het Rijksmuseum zijn. En dus niet: aan welk museum doet dit gebouw me toch denken. Het Rijksmuseum heeft een eigen atmosfeer, een eigen kleur, een eigen *touch*. Dáár wil ik bij aansluiten.’

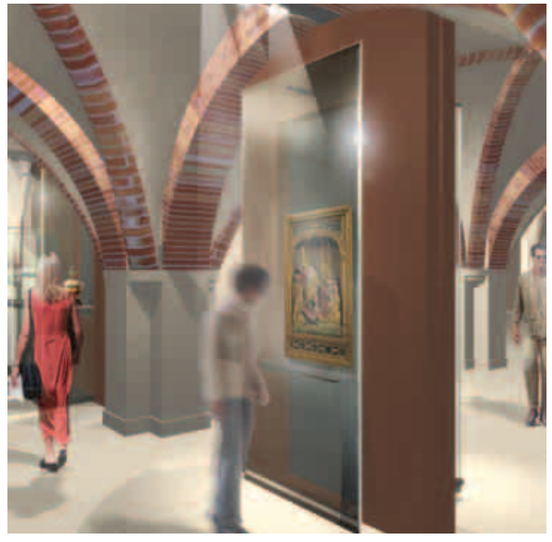

Impressie van het gedeelte van het hoofdcircuit over de middeleeuwen.
Foto: Wilmotte & Associés, Parijs

Door Wilmotte ontworpen vitrines in het eerste deel van het circuit.
Foto: Wilmotte & Associés, Parijs

Voor meer informatie, kijk op www.rijksmuseum.nl

De vernieuwde website van het Rijksmuseum

Zes jaar geleden opende het Rijksmuseum zijn eerste website. Sindsdien zijn de toepassings- en gebruiksmogelijkheden van het Internet alleen maar toegenomen. Het Rijksmuseum heeft ingespeeld op die ontwikkelingen en de inhoud, vormgeving en technische infrastructuur van de website ingrijpend aangepast. Eind 2004 werd het geheel vernieuwde www.rijksmuseum.nl in gebruik genomen, een informatieve en aantrekkelijke site die de bezoekers onder andere on line toegang geeft tot de collectie.

Trots demonstreren web-editor Peter Gorgels en ICT-manager Rob Hendriks het concept van de 'schuivende panelen'. Op het scherm verschijnen afwisselend teksten en afbeeldingen van kunstwerken. De plaatjes worden opgevraagd met een simpele klik en 'schuiven' over de teksten heen. Gorgels: 'De tekst ligt dus *onder* het beeld. Maar ik kan het plaatje met één klik weg laten schuiven. Zo kun je kijken en lezen heel makkelijk afwisselen.' Hendriks legt uit lang te hebben geworsteld met de vraag hoe teksten en illustraties zo goed mogelijk konden worden gecombineerd en is in zijn nopjes met de gevonden oplossing. Hij kan niet nalaten ook even op de beeldkwaliteit te wijzen. 'Ik denk dat je nauwelijks museumsites hebt die zóveel beeld laten zien en zó groot. Je kunt de plaatjes van de kunstvoorwerpen heel ver uitvergroten zonder kwaliteitsverlies.'

Publieksvriendelijk

Xandra van Gelder, hoofd van de afdeling educatie & publieksinformatie, was tijdens het ontwikkelproces nauw betrokken bij het opstellen van de criteria waaraan de nieuwe website moest voldoen. Daarbij stond publieksvriendelijkheid bovenaan. 'We bedienen heel verschillende categorieën geïnteresseerden. Van doorgewinterde kunstliefhebbers tot mensen wier interesse net begint te ontluiken, van kinderen die voor school een werkstuk moeten schrijven tot academici die bezig zijn met een dissertatie en hele specifieke, gedetailleerde informatie nodig hebben, van bezoekers die hier om de hoek wonen tot mensen die aan de andere kant van de wereld wonen en hier misschien wel nooit de collectie in het echt zullen zien, en ga zo maar door. Dan moet je ervoor zorgen dat er voor iedereen wat wils op de site is te vinden. Tegelijkertijd wilden we voorkomen dat mensen overstelpt zouden worden door de hoeveelheid informatie. De website moest dus overzichtelijk en helder ogen en de bezoeker op een aantrekkelijke en logische manier door alle mogelijkheden heen leiden.'

De collectie

De website is een belangrijke informatiebron over de collectie. Het museum beheert meer dan een miljoen kunstwerken en objecten, die uiteraard niet allemaal op zaal kunnen worden getoond. Van Gelder: 'Op de website kunnen we de verzameling in de breedte ontsluiten door ook schilderijen en voorwerpen uit het depot te tonen. En wat ook heel mooi is: op zaal krijgt de bezoeker in feite de keuze van het museum te zien. Op de site kan hij als het ware zelf zijn 'tentoonstelling' samenstellen.'

Het meest kenmerkend voor de nieuwe vormgeving zijn de *fullscreen* afbeeldingen van details van kunstwerken uit de collectie die fungeren als navigatiemiddel. Het beeld verleidt daarbij

om door te klikken naar dieper liggende informatie, waardoor op een speelse manier de collectie en de dwarsverbanden daartussen vanuit vrijwel iedere pagina worden ontsloten.

Hendriks: 'Het begint allemaal bij de plaatjes. Daarbij staan steeds kleine doorkijkjes naar wat er verder nog is te zien en te doen. De bezoeker kan inzoomen op dingen die hij of zij interessant vindt.' Wie bijvoorbeeld meer wil weten over een bepaald schilderij van Rembrandt, krijgt met een paar klikken met de muis informatie over de precieze betekenis van de voorstelling, maar ook over de historische context van het schilderij, of over andere schilderijen die hij in hetzelfde jaar heeft gemaakt, en in sommige gevallen zelfs over wetenschappelijke publicaties over het bewuste schilderij.'

Nieuws

Wat is er verder op de website te vinden? Natuurlijk praktische informatie over het Rijksmuseum zelf, de openingstijden en toegangsprijzen. Maar ook kan de bezoeker er bijvoorbeeld de voortgang van de verbouwing en renovatie van het museum volgen en informatie vinden over de kunstvoorwerpen uit de collectie die tijdelijk in andere musea in binnen- en buitenland zijn ondergebracht. Gorgels: 'Vanzelfsprekend is op de site het laatste nieuws te vinden. Daar is dit medium bij uitstek voor geschikt.' De website kan zelfs worden gebruikt om een bezoek aan het museum nauwgezet voor te bereiden. De bezoeker kan thuis al een route uitstippelen en printen. Gorgels: 'Zo werken we langzaam toe naar het idee van 'mijn eigen Rijksmuseum' bij de bezoeker.' En dan is er nog het speciale onderdeel van de site waar het beroemde 17de-eeuwse poppenhuis van Petronella Oortman tot in de kleinste hoekjes kan worden bekeken. Hendriks: 'Dit topstuk is heel geliefd bij de bezoekers. De camera komt op plaatsen die je in het echt amper kunt zien, maar op de website wel. In de toekomst willen we meer objecten "driedimensionaal" gaan tonen, maar het kost nu eenmaal zeer veel tijd om zoiets te realiseren.'

Enthousiast

Gorgels en Hendriks noemen de website een *work in progress*. Hij zal de komende jaren voortdurend worden aangepast en aangevuld. Want ze hebben plannen genoeg. Meer pagina's specifiek voor kinderen, bijvoorbeeld. Gorgels: 'Kinderen zijn ons toekomstige publiek en ze kennen goed de weg op het Internet. Zij zijn dus een heel interessante doelgroep.' Ook de conservatoren komen regelmatig met nieuwe suggesties. Hendriks: 'Ze hebben gezien wat er allemaal mogelijk is op het web en zijn steeds enthousiaster geworden. Iedereen wil meedoen. Dat werkt heel inspirerend.' Voor de zekerheid vraag ik aan Van Gelder of ze niet bang is dat de website een bezoek aan het museum overbodig maakt? 'Nee hoor. Het museum blijft natuurlijk de plek waar je de originele schilderijen en objecten kunt zien. Daar kan uiteindelijk geen website tegenop, hoe mooi hij ook is.'

Impressie van de nieuwe website van het Rijksmuseum, die is ontwikkeld in samenwerking met de ontwerpbureaus Fabrique en Q42, met financiële steun van de Mondriaan Stichting en de gemeente Amsterdam, afdeling Economische Zaken.

Aanwinsten

46 Het contrast tussen arm en rijk ▸ 50 Een klassiek en zeldzaam fotoboek ▸ 53 Schetsboeken van Carel Willink ▸ 56 Een liefdespaar in ivoor ▸ 57 Twee vorstelijke bloempiramides

Jan Steen
'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter', 1655
Olieverf op doek, 82,5 x 68,5 cm
Inv.nr. SK-A-4981

Het schilderij is aangekocht mede dankzij de genereuze steun van het ministerie van OCW dat hiervoor een bijdrage beschikbaar stelde uit het Nationaal Aankoopfonds, de BankGiro Loterij, de Sponsor Loterij, de Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit, de Mondriaan Stichting, het VSBfonds, de Vereniging Rembrandt mede daartoe in staat gesteld door het Prins Bernhard Cultuurfonds, en het Rijksmuseum Fonds.

Het contrast tussen arm en rijk

'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen

Slechts zelden doet zich de mogelijkheid voor een schilderij uit de Hollandse Gouden Eeuw te verwerven dat zich kan meten met de topwerken in het Rijksmuseum. Twee jaar geleden echter kwam het museum in de gelegenheid 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen aan te kopen. Dit uitzonderlijke doek is door zijn kunsthistorische waarde en zeggingskracht een voortreffelijke aanwinst voor de toch al zo rijke verzameling van schilderijen van Jan Steen waarop het museum kan bogen.

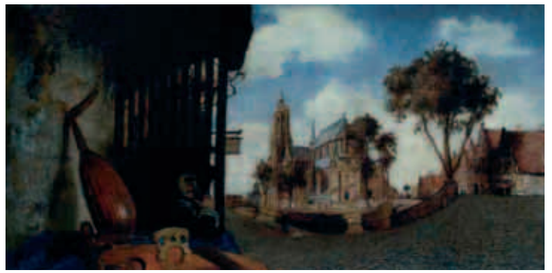

Carel Fabritius
Gezicht van Delft met de kraam van een muziekinstrumentenverkoper, 1652
Olieverf op doek, 15,4 x 31,6 cm
The National Gallery, Londen

Jan Steen vestigde zich in 1654, een jaar voor hij het doek schilderde, in Delft in bierbrouwerij de Roskam aan de Oude Delft, schuin tegenover het afgebeelde huis. Tot dan toe was zijn werk bovenal beïnvloed door de genretaferelen van Adriaan en Isaac van Ostade en de landschapsschilderkunst van zijn schoonvader Jan van Goyen. 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' laat echter een duidelijke interesse zien voor het stadsgezicht, dat toen net in Delft door met name Carel Fabritius en de minder getalenteerde Carel Vosmaer als zelfstandig genre werd ontwikkeld. Fabritius pionierswerk op dit gebied was slechts van korte duur: in hetzelfde jaar dat Steen in Delft arriveerde, stierf Fabritius bij de verschrikkelijke explosie van de kruitfabriek. Slechts één stadsgezicht is nog van hem bekend, 'Gezicht van Delft met de kraam van een muziekinstrumentenverkoper'.

Steen stond waarschijnlijk het werk van Fabritius en Vosmaer voor ogen toen hij met het gezicht op de Oude Delft begon. Maar opvallend in de 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' is de innovatieve wijze waarop de schilder het stadsgezicht combineerde met het portret. Het is aannemelijk dat dit vernieuwende aspect in het schilderij een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van het stadsgezicht naar de portretten en genrevoorstellingen op straten en binnenplaatsen zoals wij die kennen van Pieter de Hooch, die van 1652 tot 1660 in Delft woonde. Zijn 'Portret van een familie op een binnenplaats in Delft' is ongeveer drie jaar na Steens 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' geschilderd. Ook Nicolaas Maes' 'Melkmeisje aan de deur van een huis in Dordrecht' en 'De bedelaar voor een dame en haar dienster op de stoep van een huis te Amsterdam' stammen uit de jaren kort na Steens schilderij. Een werk van Gabriël Metsu van ca. 1660 waarin een dame een aalmoes geeft aan een bedelend ventje, heeft zoveel markante overeenkomsten met Steens schilderij dat het moeilijk is voor te stellen dat Metsu diens werk niet heeft gekend. Tevens zou Steens nauwkeurige weergave van de Oude Delft met links in de achtergrond het torentje van het Gemeenlandshuis van het Hoogheemraadschap Delfland en rechts de Oude Kerk als voorloper kunnen worden beschouwd van Vermeers interesse in het stadsgezicht die een paar jaar later tot uitdrukking zou komen in 'Het straatje' (ca. 1658) en 'Het gezicht op Delft' (ca. 1660).

Interpretaties

Steen is bovenal bekend om het verbeelden van gezegden, grappen en grollen in genrestukken, maar in de 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' toont hij zich zelfs in het portret een

meesterverteller: aan de Oude Delft, de voornaamste gracht van de stad, zit een rijk geklede burger wijdbeens op het bankje voor zijn huis te genieten van de namiddagzon. Het wapen van Delft op de brug laat geen twijfel bestaan over de locatie. De klok van de Oude Kerk slaat bijna vijf uur. Een meisje, wellicht zijn dochter, gaat uit. In een kostbare brokaten jurk en met een waaier in haar hand stapt zij juist de stoep af. Vanaf de straat wordt de burger aangesproken door een armoedig geklede vrouw met een stok; naast haar staat waarschijnlijk haar zoontje dat eerbiedig zijn hoedje voor de borst houdt en met verwachtingsvolle ogen naar de man opziet. Het type van de arme vrouw ontleende Steen vermoedelijk aan Rembrandts prent uit 1648 waarin een arme vrouw met haar gezin aan de deur van een oude man een aalmoes ontvangt. De armoede van de vrouw en het ventje in Steens schilderij steken schril af tegen de rijkdom van de burger en het meisje. Dit wordt versterkt door de verheven positie van de man die neerkijkt op de armen, en door het hek met glanzende koperen knop op de stoep, die een duidelijke scheiding vormt tussen zijn huis en de straat. Eenzelfde heldere scheiding tussen de wereld van de rijken en die van het volk is te vinden in Steens paneel uit 1659 waarop jonge rijke dames vanaf de stoep van hun huis luisteren naar straatmuzikanten.

Dat het schilderij een duidelijk contrast tussen rijk en arm laat zien, is eigenlijk het enige dat wij er met zekerheid over kunnen zeggen. Ook al wordt de man sinds de eerste vermelding van het schilderij in de 18de eeuw altijd als 'een burgemeester' beschreven, wij weten niet of het werkelijk een burgemeester betreft, zijn identiteit is immers onbekend. Evenmin staat vast dat het meisje zijn dochter is. Het ontbreken van een echtgenote zou erop kunnen wijzen dat hij weduwnaar is, maar ook dat is niet zeker. Wat de arme vrouw precies aan de burger vraagt en of dit gerelateerd is aan de inhoud van de brief die hij vasthoudt, weten wij evenmin. En waarom lijkt het meisje niet geïnteresseerd in wat er naast haar plaatsvindt en kijkt zij de toeschouwer recht aan? Deze onduidelijkheden over de voorstelling hebben tot vele interpretaties geleid. De bekendste hiervan is de lezing van Simon Schama. De beroemde historicus ontleende de titel van zijn boek *The Embarrassment of Riches* uit 1987 (in het Nederlands verschenen onder de titel *Overvloed en onbehagen*) aan dit schilderij en plaatste de afbeelding op het omslag, wat bijdroeg tot de internationale bekendheid van het werk als karakteristiek beeld van de Hollandse 17de-eeuwse burgerlijke mentaliteit. Nog veel speculatievere interpretaties werden geformuleerd: zo zou de man hoogachtig zijn liefdadigheid overwegen en zou het jonge frêle meisje een personificatie van 'Vrouwe Wereld' zijn. Anderen zien in haar 'een verwend wicht', en weer anderen een vertederend portret van Steens overleden dochter. Een arts dacht zelfs aan de houding van de man te zien dat hij aan het Boerhaave-syndroom lijdt, een acuut slokdarmprobleem dat wordt veroorzaakt door te veel eten; vandaar dat deze medicus in het papier in de hand van de man een menukaart meende te herkennen.

Zeggingskracht

Hoe het ook zij, voor het Rijksmuseum stond vast dat het schilderij niet alleen kunsthistorisch van groot belang is, maar ook een grote (historische) zeggingskracht heeft. Steen, of in het geval het een opdracht betrof wellicht zijn opdrachtgever, koos specifiek

Pieter de Hooch
Portret van een familie op een binnenplaats in Delft, ca. 1658-60
Olieverf op doek, 112,5 x 97 cm
Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste, Wenen

Volgende pagina linksboven: Gabriël Metsu
De aalmoes, ca. 1660
Olieverf op paneel, 56,3 x 41,8 cm
Gemäldegalerie Alte Meister, Staatliche Museen, Kassel

deze gebeurtenis om de burger in voor te stellen. Het is deze keuze die het doek de zeggingskracht geeft als beeld van de burgerlijke mentaliteit in de 17de eeuw. In dit licht bezien is het plausibel dat het schilderij vooral een toonbeeld is van de christelijke barmhartigheid die in de stadscultuur van de Gouden Eeuw zo'n belangrijke rol speelde. Barmhartigheid had binnen zowel de gereformeerde als de katholieke kerk een essentiële functie: het was een daad die niet alleen uit liefde voor de naaste werd verricht, maar bovenal uit liefde voor God. Volgens de kerk bestond hiertussen immers een direct verband gezien Christus' woorden: 'Voor zooveel gij dit één van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan' (Mattheus 25:40). Werken van barmhartigheid zijn tevens nauw verbonden met het bijbelse begrip gerechtigheid en vanuit dit perspectief is de overwegende blik van de man wellicht beter te verklaren dan als uiting van onbehagen. De blik van het meisje op de toeschouwer zou dan kunnen worden geïnterpreteerd als aansporing om barmhartig te zijn.

Nu was bedelen in Delft sinds 1613 echter verboden. De zorg voor de bedeelden werd voor een groot deel geregeld door de Kamer van Charitaten. In dit orgaan zaten zowel regenten als diakenen en het is goed mogelijk dat de geportretteerde burger een functie als regent vervulde. Hoewel bedelen in de praktijk nog wel plaatsvond, is het niet waarschijnlijk dat deze man zich zou laten afbeelden terwijl hij in overtreding is. De kleding van de vrouw en het jongetje wijst erop dat ze betere dagen hebben gezien, zij draagt zelfs een kapje met bont, maar het gat in haar schoen wijst op verval. Daarom zijn het waarschijnlijk 'rechte armen': mensen die ziek waren, hun partner hadden verloren of anderszins buiten hun schuld in de problemen waren geraakt. Deze mensen kregen van de Kamer van Charitaten ondersteuning. Het is goed mogelijk dat het papier in de hand van de burger een bedelingbrief is. Dergelijke brieven werden uitgegeven door de regenten van de Kamer, en hiermee konden de armen bijstand krijgen van de Kamer.

Ideaal

Het Rijksmuseum had met 22 schilderijen al de rijkste en meest omvangrijke verzameling van schilderijen van Jan Steen in de wereld, maar werk uit de periode in Delft, die voor de ontwikkeling van Steens stijl bepalend was, ontbrak evenwel geheel. Met de aankoop van de 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' heeft het museum niet alleen het vroegste en meest bekende van de weinige portretten die Steen schilderde in bezit gekregen, maar ook het enige gedateerde schilderij uit zijn Delftse periode (1654-1657). De aankoop van juist dit werk is tevens bijzonder welkom voor Het *Nieuwe* Rijksmuseum, waarin een nauwere verbinding tussen de presentatie van de Nederlandse beeldende kunst en geschiedenis wordt nagestreefd. In Jan Steens meesterwerk wordt dat ideaal op een unieke wijze belichaamd.

Rechtsboven: Rembrandt Harmensz van Rijn
Bedelende familie ontvangt een aalmoes aan een deur, 1648
Ets, 165 x 128 mm
Inv.nr. RP-P-1962-65

Jan Steen
Dames luisterend naar straatmuzikanten, 1659
Olieverf op paneel, 47 x 33 cm
Ascott House, The National Trust

Een klassiek en zeldzaam fotoboek

Modernistische foto's van Germaine Krull

De kans doet zich niet vaak voor een goed en compleet exemplaar te verwerven van *Métal*, een portfolio met 64 foto's uit 1928 van de vooraanstaande Duitse fotografe Germaine Krull. Het Rijksmuseum prijst zich dan ook gelukkig met deze aanwinst, die dankzij de kracht van de foto's en de vroege verschijningsdatum van het portfolio, een sleutelstuk is in de collectie 20ste-eeuwse fotografie. De 'Nederlandse connectie' – Krull woonde bijna een jaar in Amsterdam – was een bijkomende reden voor deze aankoop op een New Yorkse veiling in oktober 2004.

Rond 1890 raakten fotografen in de greep van het idee dat ze het beste nostalgische quasi-schilderijtjes in de trant van de Haagse School konden maken om hun vak als kunst erkend te krijgen. Typisch fotografische eigenschappen zoals scherpte en detailrijkdom werden zo veel mogelijk onderdrukt ten gunste van een artistiek ideaal dat van elders gehaald was. Het leverde plaatjes op van feeërieke laantjes met slanke berkenbomen, van schaapskuddes en peinzend naar de horizon starende boeren. Dergelijke foto's ademden vóór alles nostalgie en brachten een wereld in beeld die eigenlijk al niet meer bestond.

De reactie op dit sleets geworden vocabulaire kwam in de jaren '20. In Nederland worden altijd de namen van Piet Zwart en Paul Schuitema genoemd als degenen die voor een frisse wind zorgden. Zij wilden niet langer de schilderkunst imiteren, maar de camera gebruiken waar ze goed in was: objectieve, haarscherpe beelden maken die vol details zaten, niets weglieten en soms meer lieten zien dat het menselijk oog had kunnen waarnemen. In tegenstelling tot hun oudere voorgangers keerden Zwart en Schuitema hun gezicht (en camera) niet af van de eigen tijd, waarin telefoon, radio en bioscoop hun intrede hadden gedaan, er steeds meer producten met behulp van machines werden vervaardigd en in Rotterdam steeds grotere oceaanstomers aanlegden. Zij – en andere aanhangers van de *Nieuwe Fotografie*, zoals deze stroming wordt genoemd – waren juist erg geïnteresseerd in alles wat met machines te maken had: ze werden geïntrigeerd door de vormen ervan (met hun koud glanzende metaal) en de producten die ze voortbrachten (de eindeloze herhaling van identieke vormen). Het onderwerp deed vaak minder ter zake: het was vooral *aanleiding* tot een compositie. Fotografen als Zwart en Schuitema begonnen te experimenteren met een vormentaal die alleen in de fotografie kon worden gevonden, zoals extreem hoge en lage standpunten, close-ups, afsnijdingen, herhaling van vormen en patronen, optische vervorming, fotomontage, fotocollage en fotogram.

Klassiek fotoboek

Behalve de namen van Zwart en Schuitema dient in dit verband ook die van een Duitse fotografe te worden genoemd die tijdelijk in Nederland heeft gewoond, Germaine Krull (1897-1985). Zij had in Berlijn kennisgemaakt met Joris Ivens en een relatie met hem gekregen; in de herfst van 1925 vestigde zij zich in Amsterdam. Hier maakte Krull haar eerste foto's in de stijl van de *Nieuwe Fotografie*. In 1928 resulteerde dat in de publicatie van *Métal*, een portfolio met 64 losse lichtdrukken, in Parijs uitgegeven door A. Calavas. Het bevat een aantal van de sterkste modernistische foto's die in de jaren '20 zijn gemaakt en geldt inmiddels als een klassiek – en zeldzaam – fotoboek. Zoals de titel *Métal* al suggereert, ging Krulls interesse uit naar moderne industrie, havens, machines, bruggen en dergelijke eigentijdse 'iconen' die uit ijzer en staal waren opgetrokken. De opnamen zijn gemaakt in de Amsterdamse en Rotterdamse haven, in Marseille en Parijs. We herkennen op een aantal foto's de Eiffeltoren en de Rotterdamse brug De Hef, van zeer dichtbij of vanaf een laag standpunt gefotografeerd. Veel van de andere foto's zijn nauwelijks of niet te lokaliseren: het ging Krull niet om in het in beeld

Omslag van Germaine Krull, *Métal*, Parijs 1928
Portfolio met 64 lichtdrukken
Inv.nr. RP-F-2004-264

Plaat 32 uit Germaine Krull, *Métal*, Parijs 1928
Lichtdruk, 23,4 x 17, 2 cm
Inv.nr. RP-F-2004-264-32

brengen van bepaalde plaatsen, maar om de *compositorische* mogelijkheden van havenkranen, bruggen en machines. De foto's zijn dan ook niet van titels voorzien, maar eenvoudigweg 1 tot en met 64 genummerd. In die zin is *Métal* een uitzonderlijke uitgave. In het ontluikende genre van het fotoboek – waarin de fotografie ten minste gelijkwaardig is aan de tekst in plaats van eraan ondergeschikt te zijn – waren de meeste uitgaven van topografische aard, dus gewijd aan een stad of land, en zijn vooral de bekendste, meest geliefde en representatieve plekjes in beeld gebracht.

Het valt niet met volledige zekerheid vast te stellen wanneer de Amsterdamse en Rotterdamse opnamen totstandkwamen. Krull heeft uiteindelijk nog geen jaar in Nederland gewoond – medio 1926 verhuisde zij naar Parijs – maar ze verbleef af en toe nog wel in ons land. In 1928 bijvoorbeeld, het jaar waarin *Métal* verscheen, maakte zij foto's van Ivens terwijl hij zijn film *De Brug* draaide, over De Hef. Wellicht heeft Krull bij die gelegenheid nog enkele foto's voor *Métal* gemaakt.

Project

Germaine Krull was niet de enige die in de tweede helft van de jaren '20 een fotoboek maakte volgens de principes van de *Nieuwe Fotografie*. Als we naar de andere voorbeelden kijken, is er echter een belangrijk verschil. Zowel László Moholy-Nagy's *Malerei Photographie Film* (München 1925) als het door Franz Roh en Jan Tschichold samengestelde *foto-auge* (Stuttgart 1929) en Werner Gräffs *es kommt der neue fotograf!* (Berlijn 1929) zijn op te vatten als een staalkaart van de hierboven al genoemde modernistische stijlmiddelen, zoals hoge en lage standpunten en close-up. Deze boeken waren bijna propagandistisch-educatieve uitgaven, waaruit iedereen kon leren wat de *Nieuwe Fotografie* bracht. Ze zijn dan ook ongetwijfeld in het kunst- en fotografieonderwijs gebruikt zoals dat bijvoorbeeld aan het Bauhaus werd gegeven. De boeken van Moholy-Nagy, Roh, Tschichold en Gräff waren onvergelijkbaar veel heterogener, bevatten werk van verschillende, soms anonieme fotografen. *Métal* is daarentegen aan één onderwerp gewijd, en is duidelijk het werk van één vormvaste fotograaf die op verschillende plaatsen iets uitvoerde wat later een 'project' genoemd zou worden. In die zin kan Krulls serie worden opgevat als een vroege voorloper van de bekende typologieën van Bernd en Hilla Becher, die vier decennia later begonnen met het in reeksen fotograferen van industriële bouwwerken.

Plaat 25 uit Germaine Krull, *Métal*, Parijs 1928
Lichtdruk, 23,5 x 17,1 cm
Inv.nr. RP-F-2004-264-25

Plaat 31 uit Germaine Krull, *Métal*, Parijs 1928
Lichtdruk, 17,0 x 23,2 cm
Inv.nr. RP-F-2004-264-31

Schetsboeken van Carel Willink

Studies geven inzicht in de werkwijze van de schilder

In 1973 vertelde Carel Willink (1900-1983) in een interview: 'De aanloopperiode voor ik ga schilderen is voor mij iedere keer weer een moeilijke en onrustige tijd. Ik wacht en kijk tot ik iets ga doen. Meestal resulteert dat 'iets doen' in het maken van schetsen. […] De voorstudies zijn de ene keer uitgebreider dan de andere.' In 2004 ontving het Rijksmuseum uit de nalatenschap van Willink een schenking van 18 schetsboeken en een aantal losse tekeningen. Vooral de schetsboeken tonen aspecten van Willinks kunst die bij de bestudering van zijn schilderijen tot nog toe onderbelicht zijn gebleven.

Carel Willink hield zijn tekeningen lang voor het publiek verborgen. Hij toonde ze pas in 1974 op een tentoonstelling en verkocht in die tijd ook een aantal uitgewerkte compositietekeningen en figuurstudies via de kunsthandel. Van die werken verkreeg het Rijksmuseum in 1992 vijf bladen door een royale particuliere schenking. Datzelfde jaar toonde het Stedelijk Museum Amsterdam tekeningen en aquarellen uit de nalatenschap van de kunstenaar die later ook goeddeels werden verworven. Dit waren vooral zelfstandige tekeningen en grote voorbereidende tekeningen voor schilderijen die de compositie of een belangrijk gedeelte ervan nauwgezet weergaven. Ze onthulden wat in de tentoonstellingscatalogus terecht werd omschreven als 'de onbekende Willink'.

Zijn weduwe Silvia Willink-Quiël zette de deur van het atelier van haar echtgenoot nog wijder open toen zij het Rijksmuseum toegang gaf tot de nóg onbekendere Willink. Vier jaar geleden schonk zij het museum 54 door Willink gemaakte foto's (zie *Bulletin van het Rijksmuseum* 50 [2000], pp. 531-535). Dit jaar volgden 18 schetsboeken uit de jaren 1925-1960, waarvan hier een globaal beeld wordt gegeven. Ze bevatten vooral twee soorten tekeningen: compositieschetsen voor schilderijen, en uitgewerkte tekeningen 'naar het leven' van details die toegepast zijn in schilderijen.

Collages

Veel van Willinks composities ontstonden op de manier van collages. De kunstenaar steunde daarbij enerzijds op motieven die hij zelf had waargenomen en anderzijds op de foto's, ansichtkaarten en tijdschriftillustraties die hij had verzameld van ongewone landschappen, gebouwen, beelden, gebeurtenissen en figuren. Hij

Carel Willink
Zelfportret met schedel, 1936
Inv.nr. RP-T-2004-197
Schenking van mevrouw S.M.E. Willink-Quiël, Amsterdam

gebruikte al die elementen in een zodanige ordening dat hun betekenis het gewone leek te overstijgen. Het effect dat deze voorstellingen veroorzaken, versterkt door Willinks fascinerende schildertechniek, is al vaak beschreven: gevoelens van vervreemding, verlatenheid, afzondering, spanning, dreiging en ontworteling. De kunstenaar zelf vond overigens dat hij geen magisch realisme of surrealisme beoefende, maar veeleer een 'imaginair' realisme: het weergeven van een uit de verbeelding geschilderde werkelijkheid.

Verworpen varianten

Door de aard van Willinks werk is de fase van aanscherping van inhoud en lading van elke compositie van cruciaal belang. Meestal was dat een proces van weglaten en versoberen, maar soms voegde hij elementen toe die tegengesteld waren aan de voorstelling. Een sprekend voorbeeld is de vroege opzet voor *Stadsgezicht* uit 1939. Hier moest uiteindelijk de anekdotische actualiteit wijken voor een meer dramatisch gevoel. Oorspronkelijk was de voorstelling een directe reflectie op de Spaanse Burgeroorlog, het oefenterrein van de Duitse Luftwaffe: boven een onwerkelijke classicistische stad in een berglandschap speelt zich een luchtgevecht af. Het is niet duidelijk of de auto en de mensen op straat moeten aangeven dat zij zich veilig wanen voor die verre strijd, dan wel dat ze erdoor overvallen werden. In het schilderij zou dat alles achterwege blijven en ook de wat bombastische rotsformatie op de voorgrond verdween. Daar is de stad weergegeven zonder menselijke aanwezigheid, als een spookstad in de bergen, terwijl de lucht wordt gedomineerd door onheilswolken.

Voor *Het parlement* en *De parlementsleden* – werken uit 1933, waarbij het tweede feitelijk een versterkte editie van het andere is – zijn er negen studies in twee schetsboeken. Op de schilderijen lopen twee hoogwaardigheidsbekleders, elk in zichzelf gekeerd, in vol ornaat over respectievelijk een plein en een cour naast elkaar.

Links- en rechtsboven: Carel Willink
Studies voor de schilderijen 'Het parlement' en 'De parlementsleden'
Inv.nr. RP-T-2004-201/206
Schenking van mevrouw S.M.E. Willink-Quiël, Amsterdam

Linksonder: Carel Willink
De parlementsleden, 1933
Olieverf op doek, 62 x 80 cm
Foto ter beschikking gesteld door mevrouw S.M.E. Willink-Quiël, Amsterdam

De studies laten zien dat de kunstenaar aanvankelijk van plan was mannen in galauniform te laten oplopen in omgevingen waar het vervreemdende element bij nader inzien er misschien iets te dik bovenop lag: op een terras voor een haven, op een lange verlaten weg met lage gebouwen in de verte of langs een muur of schutting waarop zware slagschaduwen zichtbaar zouden zijn.

Het is opvallend hoe vaak Willink in eerste instantie figuren tekende in taferelen die uiteindelijk meer mysterieuze zeggingskracht verkregen door die stoffage weg te laten. Zo speelt zich op de studie voor het beroemde schilderij *Het gele huis* uit 1934 op de voorgrond een ontmoeting af tussen twee mannen. De zo suggestief openstaande huisdeur in de verlaten *Straat met standbeeld* (1934) heeft misschien nog iets te maken met de twee mannen die er oorspronkelijk in gesprek waren. In andere gevallen werd het landschap onherbergzamer gemaakt, zoals bij *Arcadisch landschap* (1935) waar een hoge boomgroep op de voorgrond is weggelaten. Het tegengestelde gebeurde bij *Kasteel in Spanje* (1939). Hier was eerst alleen een verwoest belvedère in renaissancestijl in een berglandschap te zien. Later is daaraan als voorgrond een terras met een Apollobeeld toegevoegd: de door de tijd aangetaste, maar feitelijk ongeschonden klassieke oudheid tegenover de door mensen zelf vernielde nieuwere wereld.

Van andere schilderijen, vooral portretten en zelfportretten, leren we de aanloop kennen door varianten van de pose en de achtergrond. Een voorbeeld is het portret van Willinks tweede vrouw Wilma Jeuken uit 1932: we kennen nu een reeks schetsen waarin ze was geplaatst in telkens andere stadsgezichten terwijl ze dan werd benaderd door een man. Zo is er ook een groot aantal verworpen voorstudies met sentimentele poses voor het in 1934 geschilderde zelfportret met Wilma.

Documentatie

Een onverwacht aspect is een aantal plattegrondjes voor tentoonstellingen met werktitels en omschrijvingen van schilderijen. Zo moet 'Landschap met dode boom' identiek zijn aan het doek uit 1938 dat nu bekend staat als *Berglandschap*. Willinks titel benoemt het kenmerkende element van de voorstelling: één dode boom in een rij bomen met uitbundig gebladerte. Uiteraard is er ook een aantal uitgewerkte compositietekeningen voor schilderijen die niet zijn gerealiseerd. Van een nooit gefotografeerd schilderij, *Kermisatleet* uit 1930, leren we nu de voorstelling kennen, hoewel ze later misschien nog enigszins is gewijzigd.

Ook de buitengewoon secure wijze waarop Willink zijn composities opzette, komt in de schetsboeken tot uiting. In het verlengde van zijn voorkeur voor goede maatverhoudingen van zijn doeken en degelijke schildertechnieken en -materialen, zijn er uitvoerige, soms paginalange berekeningen en perspectieftekeningen waaruit blijkt dat zijn afgebroken studie bouwkunde in Delft toch van nut is geweest.

Veel kunstenaars trokken eropuit met een schetsboek om iets dat hen trof vast te leggen; misschien konden ze het later nog eens gebruiken. In dergelijke schetsboeken zijn gewoonlijk veel motieven te vinden die niet op schilderijen terugkomen. Willink, die niet graag tekende, gebruikte zijn schetsboeken anders. Hij bereidde er de composities in voor die hij al min of meer in het hoofd had. Hij verliet zijn atelier als hij precies wist wat voor detail hij nodig had, een speciaal huis, een hek of balustrade, een stuk stoep, een sokkel, een wolkenformatie of een dier. Dergelijke studies in de schetsboeken zijn dan ook bijna altijd in toegepaste vorm terug te vinden op de schilderijen. Het Rijksmuseum heeft met deze schenking kortom een belangrijke informatiebron in huis gekregen over het creatieve ontstaansproces van Willinks uitgebalanceerde voorstellingen.

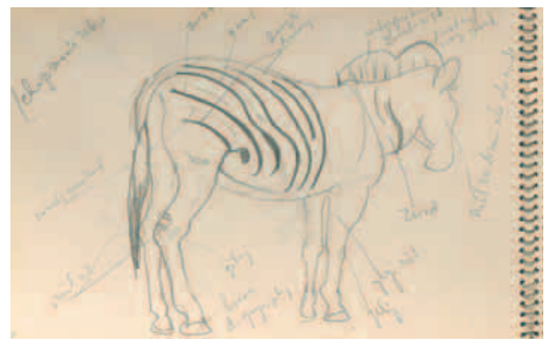

Carel Willink
Staande zebra met notities
Inv.nr. RP-T-2004-208
Willink maakte deze tekening tijdens een bezoek aan Artis.
Schenking van mevrouw S.M.E. Willink-Quiël, Amsterdam

Een liefdespaar in ivoor

De collectie Aziatische kunst van het Rijksmuseum biedt een mooi overzicht van de belangrijkste kunststromingen en stijlontwikkelingen in diverse cultuurgebieden van Azië. India is het sterkst vertegenwoordigd met sculpturen in steen en brons. Maar ook ivoor was van oudsher een geliefd materiaal om (kunst)voorwerpen van te maken. Dat het Rijksmuseum in 2004 een fraai paneeltje in ivoor kon verwerven, is dan ook een welkome aanvulling op de collectie.

Het paneeltje is afkomstig uit Orissa, een staat in het oosten van India, en dateert uit de 15de eeuw. Op dit ornament is een voorstelling van een liefdespaar te zien. De man zit met het rechterbeen gestrekt en het linkerbeen opgetrokken en houdt de vrouw tussen zijn benen terwijl hij haar bij het bovenlichaam beetgrijpt.

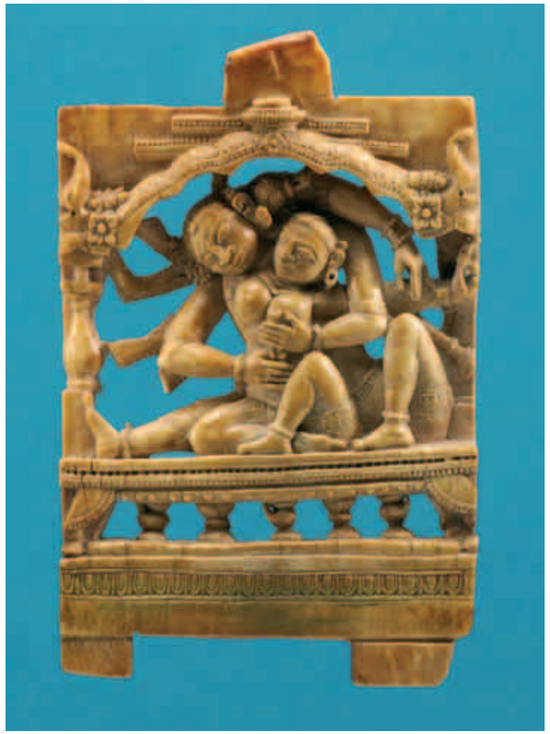

Zij heeft haar armen naar achteren gestrekt. Dit alles speelt zich af op een fraai bed, voorzien van een baldakijn op gebeeldhouwde poten. De twee pennen aan de onderkant en de ene pen aan de bovenkant duiden erop dat het paneeltje op zijn beurt de rand van een bed heeft versierd. Gezien het kostbare materiaal van het paneeltje moet het een bed in een voornaam interieur zijn geweest, vermoedelijk van een rijke handelaar of vorst. Het ornament is gemaakt van ivoor, dat van oudsher in India voor luxevoorwerpen werd gebruikt – de slagtanden van de inheemse olifanten leverden daarvoor het materiaal.

De voorstellingen van liefdesparen voor dergelijke paneeltjes werden ontleend aan *Ars Amandi Indica*, waarvan de beroemdste wel de *Kama Sutra* is. Dit soort encyclopedieën was vooral bedoeld om welvarende mannen uit de hogere klassen de omgang met vrouwen uit alle rangen en standen bij te brengen. Er werden onder andere beschrijvingen in gegeven van seksuele standjes. De voorstelling op het paneeltje uit het Rijksmuseum was waarschijnlijk nummer 40. In dezelfde teksten staat de aanbeveling aan de bemiddelde en verfijnde stedeling om zijn kamer in te richten met een aangenaam en zacht hemelbed. Een reeks van ivoren paneeltjes zoals dit vormde dan een toepasselijk versierde rand voor zo'n bed, ter opluistering van het liefdesspel van een man uit een bevoorrechte klasse en zijn minnares.

Ivoren paneeltje met een voorstelling van een liefdespaar
Orissa, India, 15de eeuw, h. 9,4 cm
Aankoop met gelden uit het M.J. Drabbe Fonds,
beschikbaar gesteld door ABN AMRO
Inv.nr. AK-RAK-2004-1

Twee vorstelijke bloempiramides

Een hartenwens van het Rijksmuseum vervuld

In de tweede helft van de 17de eeuw werd het in adellijke kringen mode om de interieurs van hun voorname verblijven te verrijken met bloempiramides, gevuld met kleurige en geurende bloemen. Al meer dan vijftig jaar wilde het Rijksmuseum graag een paar bloempiramides aan zijn collectie Delfts aardewerk toevoegen. Het museum prijst zich gelukkig dat het is gelukt om twee van deze zo kwetsbare vazen, en nog wel in de allergrootste maat, te verwerven.

De vormen van de vroegste bloemvazen waren in eerste aanleg afgeleid van bestaande voorwerpen. Zo is het model van de bekendste 17de-eeuwse Delftse bloemvaas – een ovale geplooide bak op een voet met twee oren in de vorm van griffioenen – ontleend

aan, veel grotere, koelvaten van metaal. Tegelijkertijd werden er allerlei exotische vormen, zoals de obelisk, geschikt gemaakt om snijbloemen in te zetten. Daarentegen bestonden de eerste bloempiramides (ook wel tulpenvazen genoemd) uit gestapelde bollen; pas daarna werden vier- en zeskantige sokkels met gestapelde reservoirs ontworpen. Deze klassieke vorm was tevens een teken van macht, wat bij het door het Rijksmuseum aangekochte paar nog wordt versterkt door de vier leeuwen, elk met een wereldbol, die de sokkel dragen.

Superieure producten

De bloempiramides werden vervaardigd in Delft. Door haar grote technische kennis en hoge artistieke niveau was de faïenceindustrie in deze stad al snel na 1650 tot de top gaan behoren. De superieure producten vonden nationaal en internationaal gretig aftrek en de Delftse faïence zou tot omstreeks 1725 de standaard blijven waar heel Europa zich naar richtte.

Er waren in Delft omstreeks 1700 bijna dertig plateelbakkerijen in bedrijf, waarvan De Grieksche A en De Metale Pot tot de meest toonaangevende behoorden. De Grieksche A. was, onder leiding van Adrianus Kocks en zijn vrouw Judith van Eenhoorn, verantwoordelijk voor de leveranties aan het Engelse hof, waar de Nederlandse stadhouder Willem III en Mary Stuart in 1689 tot koning en koningin waren gekroond. Het bedrijf vervaardigde ensembles van grote vazen, bloemhouders en basementen voor kannen van een afmeting die paste bij de vorstelijke ruimtes in het nieuwe paleis van Hampton Court. Ook de hoge adel uit de

Onder grote belangstelling werden de bloempiramides
in de Philipsvleugel gepresenteerd.
Foto: Maurice Boyer

Toegeschreven aan plateelbakkerij De Metale Pot onder Lambertus van Eenhoorn
Paar bloempiramides van faïence, ca. 1695
Delft, aardewerk, beschilderd in blauw in het glazuur, hoogte 156 cm
Inv.nr. BK-2004-4

Gekocht met steun van de BankGiro Loterij, de Vereniging Rembrandt, mede dankzij het Prins Bernhard Cultuurfonds, de Familie Loudon en het Rijksmuseum Fonds.

omgeving van de koning en de koningin bestelde Delftse faïence.

De bloempiramides van het Rijksmuseum werden vervaardigd door De Metale Pot, die toen onder leiding stond van Lambertus van Eenhoorn. Hij nam in 1691 de Fransman Guillaume Nieullet als modelleur in dienst, wat heel vernieuwend was. De nadruk lag in Delft namelijk op de beschildering. Bijzondere stukken werden zeer zorgvuldig en door de beste schilder in het bedrijf van een decoratie voorzien. De vormgeving daarentegen kreeg niet in alle gevallen voldoende aandacht. Met gedraaide schotels, vazen en potten had men door de grote ervaring doorgaans geen probleem, maar als er ingewikkelder vormen moesten worden gemaakt, werd het gemis aan een modelleur soms pijnlijk zichtbaar. Lambertus moet deze lacune in de bedrijfsvoering hebben gevoeld. In de producten die in het laatste decennium van de 17e eeuw in zijn plateelbakkerij werden gemaakt, is de aanwezigheid van modelleur Nieullet af te lezen. Ook de bloempiramides van het Rijksmuseum hebben een geweldige uitstraling en een krachtige vormgeving.

Een vorstelijke omgeving

De belangrijke rol die Delfts aardewerk in het vorstelijk interieur van de 17de eeuw speelde, valt onder andere op te maken uit de geschiedenis van het huis Honselaarsdijk. Hier hadden Willem III, toen nog prins en stadhouder van de Nederlanden, en Mary Stuart twee weken na hun huwelijk op 14 november 1677 hun intrek genomen. Het jonge paar liet deze lusthof ingrijpend renoveren en met pracht en praal luister geven. De renovatie was geheel in lijn met de ontwikkeling die toen opgang deed onder alle vorstelijke families in Europa. Zij verrijkten de interieurs van hun voorname woningen met kostbaar uitgevoerde meubelen en nutteloze siervoorwerpen, met als enige doel hun macht en rijkdom te tonen en hovelingen, buitenlandse gasten en onderdanen te imponeren.

Tot de nieuwe interieurdecoratie hoorden ook luxueuze boeketten van kleurige en hevig geurende bloemen. Mary Stuart liet in 1678 speciaal een contract opmaken met Charles du Buisson, de beheerder van de tuinen van het huis Honselaarsdijk: *Alle planten bollen ende saden van Bloemen die hem ter hant gestelt syn ende noch sullen worden, sal hy wel in acht nemen, deselve trachten niet alleen wel ende trouwelyck te bewaren maer oock te vermeerderen ende soo mogelyck in alle saysoenen bloeyende te hebben om van dezelve alle weke twee a drye bouquetten ten dienste van hare Hoocht te maken.*

Dat er in Honselaarsdijk bloemvazen waren van Delfts aardewerk in alle mogelijke maten en vormen, is dan ook niet verwonderlijk. De inventaris die in 1755 van het huis werd opgemaakt, gunt ons onder het kopje *Delfs porceleyn hetgeen ten deele beschadigt is staande op beyde galderijen* een laatste blik op de overblijfselen, waaronder een aanzienlijke hoeveelheid vaasjes, bloempiramides, bloempotten en bloembakken.

Kwetsbaar

Bloempiramides waren kwetsbaar in het gebruik en bij het schoonmaken. De meeste zullen verloren zijn gegaan en van geen enkel bewaard gebleven exemplaar zijn alle tuiten of segmenten nog gaaf of origineel. Als eerste braken de tuitjes af, dan eens een segment, en daarna zal het overgrote deel van de vazen zijn weggegooid of, onbruikbaar maar te mooi om weg te gooien, in een kelder of op een zolder bewaard zijn gebleven. Ook de vorstelijke collectie in huis Honselaarsdijk, die eens de mooiste aankleding met Delfts aardewerk in Nederland was geweest, is jammer genoeg geheel verloren gegaan.

Omstreeks 1860 kregen verzamelaars belangstelling voor de Delftse faïence als uiting van kunstnijverheid, maar toen was de mode om gestapelde vazen als imposante stukken in vorstelijke verblijven met bloemen te vullen al omstreeks 130 jaar voorbij. Het mag dan ook gerust een wonder heten dat het Rijksmuseum een paar van het grootste soort voor de verzameling heeft kunnen verwerven.

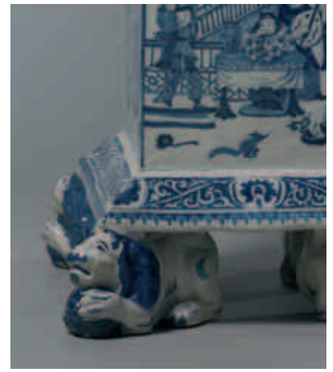

Detail van een bloempiramide van faïence, ca. 1695

Summaries in English

62 Director's Report 2004 ▸ 66 Essays

▸ 68 Acquisitions

Director's Report 2004

For the Rijksmuseum 2004 was the year of the great move. The main building closed its doors on 7 December 2003, and this marked the start of the enormous operation in which over one million objects were transported to temporary accommodation. While the removal of the 'Night Watch' took place in a blaze of publicity at the end of 2003, the other paintings, pieces of furniture, ship models and boxes of drawings and prints left the building on the Stadhouderskade almost noiselessly. By 2 August the operation was complete, and the dismantling of the interior of the main building began in September.

The staff of the Rijksmuseum also had to transfer to new quarters. Most moved to the Frans van Mierisstraat in June; the offices, the library and the Print Room are temporarily housed there. The director's villa in the museum garden was left empty and will be used in the years ahead as a 'site office' for the Ateliergebouw (Studio Building). The restorers found refuge at the Scheepvaartmuseum, at the ICN (Netherlands Institute for Cultural Heritage) in the Gabriël Metsustraat and at the Municipal Archives in the Tolstraat.

The public can still visit the Rijksmuseum while it is being renovated. At the end of 2003 the presentation *Rijksmuseum, The Masterpieces* opened in the Philips Wing and proved to have a wide appeal. It may be reckoned a great success that no less than 812,102 visitors came to the Philips Wing, when the annual number of visitors before the renovations averaged about 1.2 million. The proportion of national to international visitors was 27% to 73%. Young visitors made up 13% of the total and the museum shop did good business. The success of *The Masterpieces* is no doubt in part due to the appealing publicity campaign 'Open for renovations'. Add to this over 180,000 people who dropped in to our branch at Schiphol Airport and the many tens of thousands who saw one or more of the guest presentations in Dutch museums in 2004, and it is no exaggeration to say that the Rijksmuseum has lost hardly any of its visibility in this year. On the contrary, the national impact of the museum has never been greater, with branches from Drenthe and Twente to Dordrecht and Maastricht. The museum also made its presence felt abroad. The Vanmour exhibition, which attracted a great deal of interest in Amsterdam in 2003, drew no less than 150,000 visitors to the Topkapi Museum in Istanbul in 2004.

On 26 April the seven candidates competing to be the exhibition architect of The *New* Rijksmuseum presented their solutions to the assignments in several sessions at the Johan de Witt Huis in The Hague. The selection committee was chaired by Ronald de Leeuw and consisted of Antonio Cruz (on behalf of the architects), Jo Coenen (Chief Government Architect), Wim Crouwel (designer and former director of the Museum Boijmans Van Beuningen) and Peter Sigmond and Jan Rudolph de Lorm (Rijksmuseum). The winning entry was that of the French interior architect Jean-Michel Wilmotte, who has been responsible for the arrangement of large parts of the Musée du Louvre among other projects. Bureau Copijn was chosen as the garden architect.

June saw the completion of the Information Centre designed by Cruz & Ortiz in the garden of the Rijksmuseum on the Jan Luijkenstraat side. It was officially inaugurated on 20 July and is now open daily from 11 am to 4 pm (closed on Monday). Besides up-to-date information about the project with photos, models and films, there are also temporary exhibitions. The first was devoted to the prize-winning designs of Jean-Michel Wilmotte. To mark the opening of the Information Centre, a special issue of the Government Buildings Agency magazine was published, and the brochure *The* New *Rijksmuseum. For the 21st-century public* was reissued with the title *Building The* New *Rijksmuseum*.

Both the museum and the public suffered a great deal of inconvenience because of the construction of an underground rainwater basin in front of the building. As a result, the museum has long been difficult to reach from the city side. Although this was the responsibility of the city, and completely out of our hands, the disruption of traffic did the image of the museum no good. To help visitors find their way to the entrance to the Philips Wing, Irma Boom designed attractive signposting with a line of signs along the fence.

Exhibitions

As well as organising the guest presentations, which are described in more detail elsewhere (see p. 36), the Rijksmuseum took part in several exhibitions. It made available a large number of masterpieces, including Vermeer's 'Woman reading a letter', to the Amsterdam Historical Museum for a joint project in which the collection bequeathed by Adriaan van der Hoop 150 years ago was reconstructed under the title 'The Gift. Dutch Masters from an Amsterdam Banker'. Rijksmuseum curators made substantial contributions to the comprehensive catalogue. The exhibition attracted 55,000 visitors.

In late 2004 the Rijksmuseum organised the photographic commission 'Document the Netherlands', for the seventh time in conjunction with NRC *Handelsblad*, and the resulting exhibition was hosted by Foam, the Amsterdam Photography Museum. The theme was 'young people and school'. Justin Jin, a Chinese photographer working in the Netherlands, chose the title 'In search of Sophie, Hakan and Roderick'. More than 50 photos showed how for several months the photographer had observed three pupils at three different schools during lessons and breaks, but also at home with their parents after school, doing a part-time job and on an evening out. A website on the theme 'youth' was also made in collaboration with www.omroep.nl/geschiedenis (created by VPRO and NPS). The exhibition was opened by managing director Jan Willem Sieburgh.

This year there were four exhibitions at Schiphol drawn from the museum's own collection. The first was 'Van Gogh and the Modern Masters', which was devoted to painting around 1900. In the final weeks it attracted an average of 780 visitors a day. From 19 April animal studies were highlighted in 'Rembrandt and other animals', followed on 23 August by a small Jan Steen exhibition. 'Winter in Holland', devoted to winter scenes from Bruegel to Breitner, opened on 23 December. Former Olympic speed skating champion Yvonne van Gennip performed the opening.

On 25 May a new display of the ship models opened at the headquarters of ABN AMRO Nederland. On 29 June, after an absence of over 100 years, the ceiling painting 'Apollo with Minerva and the nine Muses' returned to the place for which Jacob de Wit had made it in 1731, Huis Marseille at Keizersgracht 401. In the Rijksmuseum the painting adorned the rooms of the Royal Antiquarian Society, the owner of the work. There is no place for the painting in The *New* Rijksmuseum and so it was decided, in line with the policy of returning such loans to their original location where possible, to give it to Huis Marseille on long-term loan.

Collection

In March an overview of the principal acquisitions by the Rijksmuseum in 2000-2003 was published in a supplement to the *Burlington Magazine*. With the increase in funds in recent years thanks to the Sponsor Loterij and since mid-2004 the BankGiro Loterij and the National Acquisition Fund, and the increased resources of the Mondrian Foundation, acquisitions that have long been beyond our reach are once more possible.

The Rijksmuseum Fund, which acts as a coordinating body for the Named Funds, was fortunate enough to find Mr. Wim Duisenberg willing to serve as its chairman. Mrs. M. J. Boelaard-Stheeman and Mr. H.H.F. Wijffels stepped down as board members and were succeeded by Mrs. A.M. Fentener van Vlissingen and Mr. A.S. Fransen van de Putte and jonkheer R.W.F. van Tets. After a lean year the fund was again able, partly through the Named Funds, to contribute substantially to various art acquisitions and activities. The founder of the Scato Gockinga Fund, who died in 2004, bequeathed a large amount that will benefit his Named Fund, which supports the Rijksmuseum's collection of ship models.

Much the most important acquisition in 2004 was the painting 'A 'burgomaster' of Delft and his daughter' by Jan Steen. At 11.9 million euro, this was the most expensive acquisition ever made by the Rijksmuseum. The amount was raised thanks to the support of the National Acquisition Fund of the Ministry of Education, Cultural Affairs and Science, the Sponsor Loterij / BankGiro Loterij, the Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit, the Mondrian Foundation, the VSB Fund, the Vereniging Rembrandt (made possible in part by the Prince Bernhard Cultural Fund) and the Rijksmuseum Fund. After the money had been raised, it was still touch and go as to whether an export licence would be granted for this important work, which had been in Britain for 150 years. The long-awaited news came on 9 August, and on 19 August the work was symbolically presented to State Secretary Medy van der Laan and shown to the public. A selection from the Rijksmuseum's rich collection of Jan Steens was later exhibited at Schiphol.

Although buying the Jan Steen came near to exhausting the resources, there were nonetheless many other interesting purchases and acquisitions. On 6 May a group of four charming still lifes by Adriaen Coorte were presented in the presence of the lender; they will be displayed on loan by the Rijksmuseum and the Mauritshuis in turn.

The collection of Asian art was enriched by an Indian ivory (see p. 56) and two 20th-century Japanese screens. Kunsthandel Stodel donated a tile tableau made in 1884 by the De Porceleyne Fles delftware factory and shown at the World Exhibition in Antwerp in 1885. A long-held wish was fulfilled with the purchase of a silver jewel box. It was one of the discoveries of the exhibition 'The Age of Ugliness' in 1995/1996 and was afterwards displayed on loan in the decorative arts department. It was very pleasing to be able to acquire the object definitively. Two large delftware flower pyramids had been admired for even longer. The museum had been searching for such pieces for decades and in 2004 this wish was granted (see p. 58).

In the field of sculpture there was the acquisition of a fine 19th-century Belgian statuette of ivory and wood, a welcome addition to the art nouveau ensemble. The museum also acquired part of the estate of Bart van Hove, who was responsible for much of the sculpture for Cuypers' Rijksmuseum.

The Print Room acquired a monumental sheet by Jan de Bisschop and an exceptionally fresh drawing of a bergamot plant by Aert Schouman. Drawings by Paolo de Matteis and Filippo Citaroni were bought with funds from Mr. and Mrs. Van Hulsen-Ognibeni. Ten ornament prints depicting fanciful figures, monsters and fantasy creatures after designs by the silversmith Arend Bolten were acquired.

A special event took place on 23 November with the handing over of 18 sketchbooks belonging to the artist Carel Willink which had been donated by his widow Sylvia Willink-Quiël (see pp. 53-55).

The library acquired a rare treatise on perspective theory of 1796 and was the beneficiary of a donation of 22 emblem books.

The photography collection was enriched by a series of 143 vintage prints made by Wouter Cool Jr during a tour of American cities, factories and power stations in 1936, and by the portfolio *Métal* by Germaine Krull of 1927/1928 which contains 64 modernist photos of the Rotterdam bridge De Hef and the Eiffel tower among other subjects (see pp. 50-52). A successful fund-raising event on 17 November provided a substantial contribution for the Paul Huf Fund for photography acquisitions.

External relations

The directors and curators of the Rijksmuseum took part in numerous conferences and symposia at home and abroad. The Director General spoke on museum policy at the symposium 'Scenarios for the humanities' to mark the retirement of Prof. Wiljan van den Akker as director of the Research Institute for History and Culture in Utrecht. In March he gave the keynote speech at Nikkei Hall, Tokyo, and then participated as a forum member in the international Museum Summit devoted to 'The Role of Museums in the 21st century' in Kanegawa. This was also a central theme at the conference in Bonn on 14 June on 'Perspektiven – Die Zukunft der Museen im 21. Jahrhundert' to mark the tenth anniversary of the Haus der Geschichte. On December 26 he took part in a radio discussion on Europe.

The relation between economics and culture was the theme of a meeting in The Hague on 24 March

organised by the Minister for Economic Affairs and the State Secretary for Education, Cultural Affairs and Science. The Director General also participated in the 'Italian-Dutch forum on politics, economics, society and culture' at the Palazzo Clerici in Milan (3-4 May) and in two meetings on the 'Future of the Randstad and Schiphol' on 21 January and 24 August organised by the State Secretary for Economic Affairs.

The Director General also entered the lists in the hope of having Rembrandt chosen as 'the greatest Dutchman of all time' in a television programme, but the viewers preferred Pim Fortuyn and William of Orange. Rembrandt came in ninth, beating Van Gogh by a nose.

The Director of Collections spoke on 8 November in Rotterdam at a conference on 'Illegal Trade. Fighting illicit traffic in cultural goods within the European Union'.

On 3 April the museum was represented at the retirement of Christiaan Jörg as chairman of the Friends of Asian Art. On Thursday 15 April in the Aduard Chapel Ronald de Leeuw presented the first copy of *Selected Writings on Dutch Painting* to the author, Albert Blankert.

No less than three speakers from the Rijksmuseum took part on 28 and 29 October in the international congress 'Museum Collections on the Move', held as part of the Dutch presidency of the European Union. Representatives of 25 EU member states discussed how to increase collection mobility. One of the chief problems is the rising cost of insurance. In the Netherlands the indemnity scheme has now been extended, but not fundamentally changed. It is still an arrangement whereby a discount on premiums can be obtained. The Association of State-Subsidised Museums continues to call for a scheme on the lines of the much more favourable Anglo-Saxon model. In mid-November, following a proposal by State Secretary Van der Laan, the European Ministers of Culture decided to appoint a committee of experts chaired by Ronald de Leeuw to advise on how the obstacles to collection mobility in Europe can be removed.

Scholarship and publications

In 2004 a new book in the series Rijksmuseum-Dossiers was published jointly with Waanders Uitgevers: *Johannes Vermeer (1632-1675)*. On 14 April *Delffse Porceleyne: Dutch delftware 1620-1850* was presented at Aronson Antiquairs. On 28 April in Nijmegen head curator Jan Daniël van Dam was awarded his doctorate for the thesis *Dutch delftware: towards a re-evaluation*. Italian and Japanese versions of the guide to Rijksmuseum, *The Masterpieces* were published.
At one of the last gatherings in the Cuypers library, on Thursday 22 April, Peter Sigmond presented the first copy of *The world of Jan Brandes, 1743-1808* to Wim Vroom, former director of the department of Dutch history. The preacher Jan Brandes spent much of his life in Asia and made a series of drawings there that are regarded as among the most original and revealing depictions of life in and around the Dutch East India Company settlements. Since the 1990s many experts have worked on describing the nearly 200 drawings that were selected. And on 30 August the bulky collection catalogue *European Tapestries in the Rijksmuseum*, the magnum opus of textiles curator Ebeltje Hartkamp-Jonxis and researcher Hillie Smit, was presented and several short talks were given. Both catalogues were published jointly with Waanders Uitgevers.

Almost as long in preparation was the monumental collection catalogue *Ornament Prints in the Rijksmuseum II. The seventeenth century*, a joint publication with Sound & Vision. The book documents no less than 13,000 prints and has some 1000 illustrations. On 17 December the three-volume work was presented at the Bible Museum, where a symposium was held. Apart from the author Peter Fuhring, the speakers were Michèle Bimbenet-Privat (Archives Nationales, Paris), Anthony Wells-Cole (Leeds City Art Gallery) and Reinier Baarsen (Rijksmuseum). The first copy was presented to Prof. Willemijn Fock.

It was a good year for documentation of the collection, for at the opening of the guest presentation at the Museum Kurhaus Kleve on 28 November a handsome catalogue of a significant part of the medieval sculpture in the Rijksmuseum was published under the title *A higher reality*.

Meanwhile a team of young researchers is working hard on the first part of the catalogue of Dutch 17th-century paintings, and publication is scheduled for 2006. Also in preparation is the third volume in the series *Dutch Art in the Rijksmuseum*. It will be devoted to the period 1700-1800 and will appear in the second half of 2005.

On 29 November the presentation of the Digitale Atlas Geschiedenis (Digital History Atlas) took place. This is a pilot project by the Koninklijke Bibliotheek and the Rijksmuseum. The DAG contains pamphlets, medals and prints from six key years in Dutch history (1618-1619, 1647-1648, 1672 and 1695). The website www.digitaleatlasgeschiedenis.nl can be searched in various ways including by name, year and event.

Education

To make the presentation of the collection in the Philips Wing accessible to schools, the Education and Information Department has devised an entirely new educational range. Products have been developed for primary and secondary education through which pupils come to know more about a number of objects in the museum both individually and in groups. In addition, a new concept for the traditional guided tour has been created, the 'interactive tour'. Through feeling and smelling materials (fabrics, spices) and through games, puzzles, etc. pupils are actively involved in the story. This tour was a great success during the special Christmas programme in December.

The Amsterdam Museum Night was held for the fifth year and took place on Saturday 6 November. At the Rijksmuseum the theme of the evening was 'culinary masterpieces', inspired by the appearance earlier in the year of 'The Rijksmuseum Cookbook' published by Thomas Rap. In a continuous programme 4600 visitors were given a tour of paintings in which the varied food culture of the Golden Age was clearly shown, and the Supper Club catered for thirsty visitors in the garden.

Various initiatives were aimed at children. In the autumn there was the course 'Between art and kids' and the children's course was also given in English for once. The new children's guide is highly attractive in form and content. It has been written by two museum teachers and was made possible by the Victor Muller Fund and the Suman Fund.

Information and publicity

Just as the old website was chosen by EDSITEment for inclusion in the 'Best of the humanities on the Web' 2003-2004 as 'one of the best online resources for education in the humanities', our new website was launched at the end of 2004. Besides a new look, there is also a new 'intermediate information layer' in which information from various sources, such as the collection management system Adlib and the old ARIA, is brought together and can be drawn on for content, not only for the website itself but also for other applications, such as publications (see p. 42).

At the annual Amsterdam Uitmarkt on the last weekend in August the 'Rijksexam' was launched as the successor to the 'Open for renovations' campaign. This is a fun quiz in which four questions are asked and the right answer has to be ticked. The more wrong answers, the greater the discount off the admission price. Once again this playful campaign was devised by the inventive agency SKIPintro.

The Rembrandt Year 2006 is already dawning under the title 'Rembrandt 400'. The museum is represented on the board and in the working party of the organisation in charge of the central publicity.

The *New* Rijksmuseum

In 2004 the Rijksmuseum was again able to count on the generous support of the founder of The *New* Rijksmuseum, Royal Philips Electronics, and of the chief sponsor, the Sponsor Loterij. A restructuring of the Sponsor Loterij and its sister lottery, the BankGiro Loterij, took place in 2004. As a result, the cultural beneficiaries came under the BankGiro Loterij, so that this lottery has become the chief sponsor of The *New* Rijksmuseum.

Two of the principals of the renovation project, Minister of Housing Sybilla Dekker and State Secretary for Culture Medy van der Laan, paid a visit to the Rijksmuseum on 29 March and 29 November respectively. In the Steering Committee for The *New* Rijksmuseum Mr. Peter Jägers succeeded Harry Baaijen as director general of the Government Buildings Agency.

After the closing of the main building to the public in December 2003, the collections were moved to the Outer Depot, to the museums who will host a guest presentation by the Rijksmuseum in the coming years, and to other recipients of loans. In the summer the personnel moved out of the main building, the Villa and the Drawing School to temporary quarters in the Frans van Mierisstraat (the library, print room, curators and others) and the Municipal Archives, the ICN and the Scheepvaartmuseum (the restoration studios).

The first part of the Definitive Design, which covers the building elements for the main building, was submitted by the architects in October and subsequently commented on by the interested parties. Formal approval has been delayed because of the debate about the design for the passage under the museum and the combination of pedestrians and cyclists and the main entrance there.

The dismantling of the main building began in September. Making Cuypers' original architecture visible again also influences the plans for the new main circuit. This interaction with the building is a special stimulus for the curators and educationalists working on concrete plans for the new rooms. Overall control of the arrangement rests with the Regiegroep Museale Inrichting, which was appointed early in 2004 and replaced the Inhoudelijk Team.

Elements of the arrangement concept are regularly submitted to the judgement of outside experts. Thus on 26 May a round table discussion on 'The Rijksmuseum and national identity' was held, and the participants included Gary Schwartz, Fouad Laroui and Ad Verbrugge. In December Professors Kees Fens and Jeroen Stumpel exchanged views on 'the eloquence of the object': an object has an expressiveness of its own but not every visitor can understand what it says without supporting text.

The study of Cuypers' decorations being carried out by the Limburg Restoration Studio was extended in 2004 to take in the Night Watch Room, where an experiment was done in which part of the original decorations was reconstructed. The building history research also continued.

The Safety Institute building in the Hobbemastraat, where offices and storerooms were located, has been demolished except for the monumental façade. The construction of the Studio Building began at the end of 2004. It will house the Rijksmuseum's restoration studios and the ICN's laboratories and training departments. Local residents were kept informed of the progress of the project through a number of meetings.

Looking ahead

The Council for Culture was favourable in its judgement of the Rijksmuseum's intentions within the framework of the Policy Document on Culture 2005-2008, but saw no reason to advise the State Secretary to grant more subsidy. The National Historical Museum Network, in which the Rijksmuseum participates, will also have to start without extra government funds. Nor did words of praise for the GRAS project for secondary schools jointly organised by four Amsterdam museums translate into financial support.

The pre-pension and pension issues that have been a concern since the state museums were made autonomous were included in the discussions between the Ministry of Education and the Association of State-Subsidised Museums. At the last moment in 2004 agreement was reached with State Secretary Van der Laan, partly thanks to the creativity and commitment of the new director of the Association, Herma Hofmeijer, and of Rijksmuseum controller Erwin van Rooij. As a result this long-drawn-out issue has been resolved. But in 2005-2008 the museum will be subject to the reduction of 2.5% that has been imposed on all state-subsidised museums.

An agreement has been made with three museums in the United States regarding a travelling exhibition of art and decorative arts from the Dutch Golden Age. This selection from the Rijksmuseum collection will be seen there in 2006-2007. In mid-2005 a similar exhibition will be held in Melbourne in Australia and Kobe in Japan.

Ronald de Leeuw
Director General

Essays

The Rijksmuseum spreads its wings

Ten guest presentations at home and abroad

The Rijksmuseum's aim is to continue to show the collection to the largest possible audience while renovations proceed. The 17th-century highlights can be seen in the Philips Wing in a presentation entitled *Rijksmuseum, the Masterpieces*. In 2004 it attracted over 810,000 visitors. And in our annex Rijksmuseum Amsterdam Schiphol more than 180,000 passengers saw the work of ten 17th-century masters and several temporary exhibitions.

In addition, since February 2004 the Rijksmuseum has been organising presentations in museums in the Netherlands, Belgium and Germany under the title *Rijksmuseum on/in .....* Parts of these museums have or will have displays of objects from the Rijksmuseum that are related to their own collection. In order of their opening, the ten locations are:

- Rijksmuseum on the Maas at the Bonnefantenmuseum in Maastricht, with fifty paintings by Flemish artists of the late 15th to mid-17th century;
- Rijksmuseum at de Brink at the Drents Museum in Assen, with painting and decorative arts from the period 1885-1915;
- Rijksmuseum on the Border at Rijksmuseum Twenthe in Enschede, with paintings and ceramic objects and 18th-century porcelain;
- Rijksmuseum on the Merwede at the Dordrechts Museum, with highlights of 19th-century painting, sculpture and decorative arts;
- Rijksmuseum on the Vecht at the Gemeentemuseum in Weesp, with the collection of Weesp porcelain;
- Rijksmuseum on the Veluwe at Museum CODA in Apeldoorn, with the collection of Asian art;
- Rijksmuseum on the Scheldt at the Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerp, with paintings that lay the foundations for baroque painting in the Low Countries;
- Rijksmuseum in Germany at Museum Kurhaus Kleef, with a collection of medieval sculpture.

In the summer of 2005 these will be joined by:

- Rijksmuseum in the Abbey at the Museum of Religious Art in Uden, with a collection of medieval sculpture from the South Netherlands;
- Rijksmuseum on the Hofvijver at the Hague Historical Museum, with paintings and objects that tell the story of our national history in relation to The Hague.

Through these guest presentations the Rijksmuseum's collection is now spread wide throughout the Netherlands and literally brought to the public: for many people the Rijksmuseum has never been so close.

'I want to emphasise the individuality and power of the building'

Jean-Michel Wilmotte arranges The New Rijksmuseum

The arrangement of The New Rijksmuseum is in the hands of Wilmotte & Associés of Paris. Director Jean-Michel Wilmotte sees it as his task to devise 'contemporary solutions' that are closely aligned with Cuypers's original building. 'I want to do justice to the 19th-century atmosphere and decorations, and at the same time create a functional arrangement that is completely of our time.'

Wilmotte's approach is intended above all to produce a 'clear and distinct' arrangement. 'We want to bring the visitor as close as possible to the collection.' He is impressed by the temporary display in the Philips Wing: 'I see that presentation as a first step. Or rather as a step between how it was and how it is going to be. In the case of The New Rijksmuseum, of course, we do not interfere with the choices made by the curators; they make the selection, but the feasibility in practice must be borne in mind too. Better four objects that make an impact than ten that get in each other's way. We consult with the curators about matters like that. During that process they sometimes have to modify their wishes, and in turn they correct the solutions that we propose. Discussion continues back and forth for as long as it takes to get everything in the right place.'

Not long ago Wilmotte made a significant contribution to the arrangement of several departments of the Louvre. Does he draw his inspiration from that or from other museum interiors? He shakes his head firmly. 'I've been brought in by the Rijksmuseum precisely to emphasise the individuality and power of this building. The exterior is already so individual and imposing. I want the visitors to take that feeling inside and have it confirmed. So that they think: this can only be the Rijksmuseum. And not: which museum does this building remind me of? The Rijksmuseum has its own atmosphere, its own colour, its own touch. I want to link up with that.'

For more information, go to www.rijksmuseum.nl

The Rijksmuseum's redesigned website

The Rijksmuseum has radically changed the content, design and technical infrastructure of the website. At the end of 2004 the completely updated website www.rijksmuseum.nl became available. It is an informative and attractive site offering on-line access to the collection, including paintings and objects from the storerooms. A visitor to the site can put together his own 'exhibition', so to speak.

The most striking feature of the new design is the full-screen images of details of works from the collection which serve as means of navigation. The image is an invitation to continue clicking to information at deeper levels, so that the collection and the connections between works are made accessible from practically every page. If you want to know more about a certain painting by Rembrandt, for example, a few clicks on the mouse will bring you to information about the meaning of the work, but also about the historical context or about other paintings that he executed in the same year, and in some cases about scholarly publications dealing with the work.

Of course the site also offers practical information about the Rijksmuseum itself, the opening hours and admission prices. You will find the latest news, for example, about the progress of the building work and renovations and about the works from the collection that are temporarily in other museums at home and abroad. The website can even be used to prepare for a visit to the museum: the visitor can work out and print an exact route. Then there is the special site where the famous 17th-century doll's house of Petronella Oortman can be studied in minute detail. On the website the camera reaches places that are barely visible in reality.

The new site has been developed in cooperation with the design agencies Fabrique and Q42, with financial support from the Mondriaan Stichting and the Department of Economic Affairs of the City of Amsterdam.

Acquisitions

The contrast between rich and poor

'A 'burgomaster' of Delft and his daughter' by Jan Steen

Rarely is there an opportunity to acquire a painting from the Dutch Golden Age that can rival the masterpieces in the Rijksmuseum. Two years ago, however, the museum was in a position to buy the 'A 'burgomaster' of Delft and his daughter' by Jan Steen. Not only is this a rare example of Steen's portraiture, but it also gives a superb image of the 17th-century culture of the Dutch burgher; this makes it an excellent acquisition for the Rijksmuseum, a museum of art and history. Because of its art historical value and expressiveness, this exceptional work is a superb acquisition for the already rich collection of paintings by Jan Steen on which the museum prides itself.

'A 'burgomaster' of Delft and his daughter' depicts a wealthily dressed burgher sitting on the bench in front of his house and enjoying the afternoon sun. A girl, perhaps his daughter, in a brocade dress and with a fan in her hand, is just stepping off the stoop. The burgher is being spoken to by a shabbily dressed woman with a stick; a boy is standing at her side. The poverty of the woman and the little chap is in stark contrast to the wealth of the burgher and the girl.

All that we can say for certain about this painting is that it shows a clear distinction between rich and poor. We do not know whether the man was really a burgomaster, since he has not been identified. Nor do we know whether the girl is his daughter, what exactly the poor woman is asking the burgher, or what the letter is about. These and other mysteries about this scene have prompted many interpretations. The best known is that of Simon Schama. The celebrated historian derived the title of his 1987 book *The Embarrassment of Riches* from this painting and put it on the cover, thus contributing to the work's international reputation as a characteristic image of the Dutch bourgeois mentality in the 17th century. According to others, the man is haughtily reflecting on his charity, and the delicate young girl is a personification of the world or 'a spoiled child' or a tender portrait of Steen's deceased daughter.

In any event, Steen, or possibly his patron if this was a commission, chose this event specifically in which to present the burgher. It is this choice that gives the work its expressive power as an image of the bourgeois mentality in the 17th century. In view of this, it is plausible that the painting primarily shows a model of the Christian charity that played such an important role in the urban culture of the Golden Age, a charity inspired not so much by love of one's neighbour as by love of God. In Delft care of the poor was organised by the 'Kamer van Charitaten' (Chamber of Charities). Both regents and deacons were members of this body and it is perfectly possible that the burgher depicted had a function as a regent or governor. The woman and the boy probably belong to the 'honest poor', people who were ill, had lost their partner or otherwise got into difficulties through no fault of their own. These people received support from the 'Kamer van Charitaten'.

With the acquisition of 'A 'burgomaster' of Delft and his daughter', the museum has not only the earliest and best known of the few portraits by Steen, but also the only dated painting from his Delft period (1654-1657). The purchase of this work is also particularly welcome for The *New* Rijksmuseum, where there will be a closer link between the presentation of the art and of the history of the Netherlands. This aim is uniquely embodied in Jan Steen's masterpiece.

Two flower pyramids

The Rijksmuseum's dearest wish fulfilled

In the second half of the 17th century it became fashionable in aristocratic circles to decorate elegant residences with flower pyramids full of colourful and sweet-smelling blooms. The first flower pyramids (also known as tulip vases) consisted of piles of round basins; only later were four- and six-sided bases with piled reservoirs designed. This classic form was also a sign of power, and this is emphasised in the case of the pair purchased by the Rijksmuseum by the four lions, each with a globe, which bear the base.

The flower pyramids were made in Delft. Because of its technical knowledge and artistic level, the faience industry there became a centre of excellence soon after 1650. Its superior products found eager buyers at home and abroad.

In Delft the accent was on the decoration. Special pieces were carefully decorated by the best painter in the company. The shape did not always receive sufficient attention, however. Particularly when more complicated forms had to be made, the lack of a modeller was sometimes painfully apparent. The proprietor of the De Metale Pot delftware factory, Lambertus van Eenhoorn, must have felt this gap in his business. In 1691 he hired the Frenchman Guillaume Nieullet as a modeller, and the effect of his presence can be seen in the products of this factory in the subsequent years. The flower pyramids that have now been acquired by the Rijksmuseum have tremendous character and vigorous design.

Flower pyramids were vulnerable in use and when being cleaned. Most must have been lost, and of those that survive not one has all its original spouts or segments intact. The Rijksmuseum has wanted to add a pair of flower pyramids to its collection of delftware for over 50 years. The museum considers itself fortunate to have been able to acquire two of these highly vulnerable vases, and in the largest format as well.

A loving couple in ivory

In 2004 the Rijksmuseum acquired a fine 15th-century panel from Orissa, a state in eastern India. A loving couple is depicted on this ornament. The man sits with his right leg extended and his left leg drawn up and holds the woman between his legs while he grips her upper body. She has her arms extended behind her. This all takes place on a splendid bed with a canopy on carved posts.

The two pegs on the underside and the single peg on the top indicate that the panel once decorated the edge of a bed. Given the panel's fine decoration, it must have been a sumptuous bed in a rich interior, probably belonging to a wealthy merchant or prince. The ornament is made of ivory, which was traditionally used in India for luxury objects – the tusks of the indigenous elephants supplied the material.

The images of loving couples for such panels were derived from *Ars Amandi Indica*, of which the best known is the *Kama Sutra*. These handbooks were intended for wealthy men from the upper classes, and were meant to instruct them in associating with women of every kind. Among other things descriptions were given of sexual positions. Similar texts recommend to the affluent and sophisticated urbanite that he should furnish his room with a pleasing and soft four-poster bed. A series of ivory panels like this one together formed an appropriately decorated edge for such a bed, adding lustre to the love play of a man from a privileged class and his mistress.

A classic and rare photo book

Modernist photos by Germaine Krull

From about 1890 photographers remained convinced for some thirty years that the best way of having their work recognised as art was to create nostalgic quasi-paintings. Typically photographic qualities such as sharpness and richness of detail were suppressed in the name of an artistic ideal derived from painting. In the 1920s the New Photography brought a breath of fresh air. Photographers began experimenting with a formal vocabulary that was only to be found in photography, such as high and low viewpoints, close-ups, cropping, repetition of forms and patterns, optical distortion, photomontage and photocollage, and the photogram.

Germaine Krull (1897-1985) was one of the leading exponents of the New Photography. She moved from Germany to Amsterdam in 1925, and stayed there for nearly a year, making her first modernist photos. In 1928 in Paris she published *Métal*, a portfolio of 64 separate collotypes. As the title suggests, Krull was interested in modern industry, ports, machines, bridges and similar contemporary 'icons'. The photos were taken in the ports of Amsterdam and Rotterdam, in Marseilles and Paris, but many are difficult or impossible to localise: Krull was not concerned with giving a picture of certain places, but with the compositional potential of harbour cranes, bridges and machines. Accordingly, the photos have no titles but are simply numbered. *Métal* was the work of a single consistent photographer carrying out a 'project' in different places. In this sense Krull's series can be seen as an early forerunner of the well-known typologies of Bernd and Hilla Becher, who began photographing industrial buildings in series four decades later.

The Rijksmuseum considers itself fortunate to have this acquisition, which is a key work in the collection of 20th-century photography because of the power of the photos and the early publication date of the portfolio.

Carel Willink sketchbooks

Studies give an insight into the painter's methods

In 1973 Carel Willink (1900-1983) said in an interview: 'The period before I'm going to paint is always a difficult and restless time for me. I wait and watch until I do something. Usually that 'do something' results in making sketches.' This year his widow donated 18 sketchbooks from the years 1925 to 1960 that throw new light on the genesis of Willink's paintings.

Many of his compositions began like collages. The painter collected images from magazines of unusual landscapes, buildings, sculptures, events and figures, and combined them, with land- or townscapes he had observed after nature. In these arrangements the land- and townscapes seemed to have more than normal significance. He called this 'imaginary' realism: a representation of a reality painted from imagination.

The sketchbooks make it clear that initially Willink often drew figures in scenes which eventually acquired a more mysterious expressiveness in the paintings by being left empty. Thus in the study for 'The yellow house' of 1934 there is still an encounter between two men. In other cases the landscape was made more inhospitable, as with 'Arcadian landscape' (1935), where a group of tall trees in the foreground has been left out.

With other paintings, particularly portraits, we come to know the initial phase through variations in the pose and the background, as in the portrait of his second wife Wilma Jeuken of 1932: at first she was placed in various city scenes in which she was approached by a man.

The exceptional assurance with which Willink created his compositions is also apparent in the sketchbooks. His preference for good proportions in his canvases and sound painting techniques and materials is reflected in calculations and perspective drawings that sometimes fill pages in them. Willink used his sketchbooks purposefully to prepare compositions. With this gift the Rijksmuseum has acquired an important source of information on the genesis of his carefully balanced images.

Bijlagen

72 Aanwinsten 2004 ▸ 85 Restauratie en conservatie ▸ 87 Bruiklenen aan tentoonstellingen ▸ 89 Tentoonstellingen en presentaties ▸ 90 Publicaties van het Rijksmuseum ▸ 91 Publicaties van medewerkers ▸ 94 Externe activiteiten ▸ 98 Voordrachten en lezingen ▸ 102 Bezoekcijfers ▸ 104 Organogram ▸ 105 Personeelsgegevens

Aanwinsten 2004

Tenzij anders aangegeven zijn de aanwinsten door aankoop verworven. Bij de verhuizing van de collectie is een aantal niet-geïnventariseerde voorwerpen gevonden. Deze voorwerpen zijn op 2004 geïnventariseerd, maar hieronder niet opgenomen aangezien het geen aanwinsten betreft.

Aziatische kunst

Ivoren ornament met een voorstelling van een liefdespaar Orissa, India, 15e eeuw Aankoop uit het M.J. Drabbe Fonds, beschikbaar gesteld door ABN AMRO AK-RAK-2004-1

Kyosai, Kawanabe Waaier met Yama Uba en Kintaro Japan, ca. 1860-1880 Aankoop uit het M.J. Drabbe Fonds, beschikbaar gesteld door ABN AMRO AK-RAK-2004-2

Kason, Suzuki Kraai Schildering Japan, ca. 1890-1910 Schenking J. Perrée, Eindhoven AK-RAK-2004-3

Yoshida, Hiroshi Twee kamerschermen met pelgrimage op de berg Fuji Japan, ca. 1925-1930 Aankoop uit het M.J. Drabbe Fonds, beschikbaar gesteld door ABN AMRO AK-RAK-2004-4-A en B

Beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Beeldhouwkunst

Tetrode, Willem van (naar) Loden plaquette met Neptunus omgeven door tritons, nimfen en putti ('quos ego') Nederland, eerste helft 17de eeuw Schenking F. van der Veen, Apeldoorn BK-2004-8

Samuel, Charles Nele Ivoor en vruchtenhout Brussel, ca. 1894 BK-2004-3

Samuel, Charles en Fonson & Cie (gietwerk) Plaquette met portret van de echtgenote van de kunstenaar, Clotilde Kleeberg Verzilverd brons, ca. 1909 Schenking F.T. Scholten, Amsterdam BK-2004-5

Hove, Bart van Medaillonportret van koningin Wilhelmina Rode plastiline op glas, ca. 1898 BK-2004-9

Hove, Bart van Reliëf met het profielportret van prof. dr. Johannes Bosscha Model in was voor een plaquette, ca. 1875; hierbij documentatie (foto's, knipsels) betreffende de beeldhouwer Bart van Hove BK-2004-11

Edele metalen

Kempen, J.M. van, naar ontwerp van Gerardus Willem van Dokkum Juwelenkist Zilver, de binnenzijde bekleed met blauw fluweel Utrecht, 1851 Aankoop met gelden van het Rijksmuseum Fonds BK-2004-1

Keramiek

Tegeltableau van Engels aardewerk, veelkleurig beschilderd met zinnebeeldige voorstellingen van werk en rust en de eeuwige jeugd Plateelbakkerij De Porceleyne Fles, Delft, 1884, geschilderd door Leon Senf, naar ontwerp van Adolf Le Comte Schenking Salomon Stodel Antiquités, Amsterdam BK-2004-2

Paar bloempiramides van faïence, beschilderd in blauw in de glazuur Toegeschreven aan plateelbakkerij De Metale Pot onder Lambertus van Eenhoorn, Delft, ca. 1695 Aankoop met steun van de BankGiro Loterij, de Vereniging Rembrandt, mede daartoe in staat gesteld door het Prins Bernhard Cultuurfonds, de Familie Loudon en het Rijksmuseum Fonds BK-2004-4

Nederlandse geschiedenis

WO II

Nationale feestrok, vervaardigd door C.E. de Visser, 1945-1960 Schenking de heer Jansen, Zelhem NG-2004-1

Broche, gemaakt naar aanleiding van de bevrijding van Nederland op 5 mei 1945 Anoniem, Nederland, 1945 Schenking H. van Dijk, Wagenberg NG-2004-37

Draagteken, met beeltenis koningin Wilhelmina Nederland, 1948 Schenking H. van Dijk, Wagenberg NG-2004-38

Twee borden 'Er was een tijd van komen...., mei 1940'; 'Er is een tijd van gaan! Mei 1945' Ontwerp Jan Vermeulen, fabrikant Zenith Plateelbakkerij en pijpenfabrieken, Gouda, 1945-1950 NG-2004-29 en 30

Foto's

126 foto's, betrekking hebbend op de bevrijding van Nederland en de periode kort daarna, 1944-1947 NG-2004-40

Foto-opdracht Document Nederland 'Op zoek naar Hakan, Sophie en Roderick' 58 foto's door Justin Jin, 2004 NG-2004-41

Wapens

Kris Bali, 1850-1950 Schenking Th.A.W. Ruys, Wassenaar NG-2004-46

Sikin panjang Noord-Sumatra Schenking Th.A.W. Ruys, Wassenaar NG-2004-47

Sabel, gebruikt door generaal van Daalen, model 1912 Schenking Th.A.W. Ruys, Wassenaar NG-2004-48

Munten, penningen en gedenkborden

Zes Nederlandse munten in doosje 'Een herinnering aan de Nederlandse gulden' Ontwerp Bruno Ninaber van Eyben, fabrikant Koninklijke Nederlandse Munt, Utrecht, 1982-2002 Schenking C.J. Zandvliet, Oegstgeest NG-2004-49

Gouden Europamunt van 10 Euro Ontwerp Mirjam en Hester Mieras, fabrikant Koninklijke Nederlandse Munt, Utrecht, 2004 NG-2004-60

Penning Bespotting van de Belgische annexionisten na afloop van de Eerste Wereldoorlog, 1919 Ontwerp Elias Voet jr., 1919 NG-2004-51

Penning Afscheid van de gouden standaard, 1936 Ontwerp Mattheus Meesters, fabrikant Gerritsen en van Kempen, Zeist NG-2004-52

Penning Capitulatie van Nederland, 14 mei 1940, door generaal Winkelman Ontwerper onbekend, fabrikant Nederlandse Tin Industrie, Zeist NG-2004-53

Penning Bevrijding van Nederland en capitulatie van Duitsland, 5 mei 1945 Ontwerp J.Ph. van Zegveld, fabrikant Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer, Voorschoten NG-2004-54

Penning H.J. van Doorne, oprichter DAF, 65 jaar Ontwerp Pieter de Monchy, fabrikant Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer, Voorschoten, 1965 NG-2004-56

Penning Drooglegging van Walcheren, 1946 Ontwerp Albert Diekerhof, 1946 NG-2004-61

Penning Betogingen tegen de revolutie van Troelstra, steun aan koningin Wilhelmina, november 1918 Ontwerp J.C. Wienecke, 1918 NG-2004-62

Bronzen plaquette Abraham Kuyper Ontwerp J.C. Wienecke, fabrikant Hotzo Spanninga, Joure, 1921 NG-2004-44

Aardewerken gedenkplaat Veertig jaar CPN (Communistische Partij van Nederland), 1959 Meissense Porzellan Manufaktur, Duitsland, 1959 NG-2004-55

Twee borden 'Onder deez'boom is 't veilig ...en, anno 1914'; 'In veilige haven, 1914' Ontwerp Henri Verstijnen, fabrikant Société Céramique Maestricht, Maastricht, 1914 Schenking Jan G. en Joyce de Vries, Berkeley (Ca), USA NG-2004-58 en 59

Insignes voor zaalwachters, nrs. 3 en 16 Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer, Utrecht, 1889 - 1890 NG-2004-2-3 en 16

Memorabilia

Diverse erepenningen, ordetekens en andere voorwerpen, toebehoord hebbend aan dr. W. Drees Schenking Marijke J. Drees, Groningen NG-2004-10 t/m 28

Overige

Rotting, met gouden VOC-munt van 1779 Indonesië, 1779-1800 NG-2004-57

Langdurig bruikleen

Diverse voorwerpen, foto's en schilderijen betrekking hebbend op mr. J.M.A.H. Luns Bruikleen van de Stichting Paderbrünn, Vaduz (Liechtenstein) NG-C-2004-8 t/m 27

Rijksprentenkabinet

Tekeningen

*De met een * gemerkte werken zijn aangekocht met steun van het F.G. Waller Fonds*

Zuidelijke Nederlanden, 16de eeuw

Coxie, Michiel (I) (toegeschreven aan) De landing van Scipio Africanus bij Carthago Ontwerp voor een wandtapijt Aankoop met gelden van de Jaffé-Pierson Stichting en de Vereniging Rembrandt RP-T-2004-1

Nederland, 17de eeuw

Bisschop, Jan de, naar Raphael De slag bij de Ponte Milvio Rome, ca. 1638-1671 Aankoop, met voor de helft een bijdrage uit het F.G. Waller Fonds RP-T-2004-106

Tidemann, Philip De kleine Herakles wurgt in zijn wieg twee door Hera gezonden gifslangen RP-T-2004-105

Nederland, 18de eeuw

Anoniem Drie ontwerpen voor decoratie Noordelijke Nederlanden, ca. 1775; Ontwerp voor een kast met twee deuren waarop vrouwenfiguren Noordelijke Nederlanden, ca. 1780; Ontwerp voor een decoratie of wandbespanning met bloementakken en een Chinees prieel in een landschap Noordelijke Nederlanden, ca. 1810 Schenking uit de nalatenschap van Th.H. Lunsingh Scheurleer RP-T-2004-20 t/m 23

Muys, Nicolaes Elegant paar in een park, tweede helft 18de eeuw Aankoop met steun van de Noro Foundation RP-T-2004-2

Schouman, Aert Bergamot, 1753 RP-T-2004-104

Nederland, 19de/20ste eeuw

Josselin de Jong, Pieter de Staande dame met hoed en mantel, haar linkerhand rustend op de rugleuning van een stoel, ca. 1871-1916 Schenking Chr. Hoogmoed, Diemen RP-T-2004-26

Nederland, 20ste eeuw

Anoniem Boekenmarkt op het Amstelveld (Amsterdam), 1902 Schenking uit de collectie Emmering RP-T-2004-19

Bantzinger, Cornelis Adrianus Bernardus (Cees) Schetsboek met 74 tekeningen, voornamelijk figuurstudies, naakten, café- en terrastypetjes, 1983; Portret van Paul Citroen, 1973 Schenking mevrouw H.N. Bantzinger-Paërl, Amstelveen RP-T-2004-331 en 332

***Daamen, Theo** Als beer vermomde koorddanser, 1966; Zittend vrouwelijk naakt met opgetrokken linkerbeen, 1968; Cees de Haas, zittend, ten voeten uit, 1971; Meisje in poncho, 1980; Tante Marie zittend, ten voeten uit, 1983; Tante Marie, zittend, met de linkerhand onder het hoofd, 1983; Tante Marie, zittend, in profiel naar rechts, de linkerhand onder het hoofd, 1983; Tante Marie, naakt, staand, bijna ten voeten uit, 1983 RP-T-2004-250 t/m 257; Zittende naakte vrouw van middelbare leeftijd, in profiel naar rechts, tweemaal, 1998; Naakte vrouw, op de buik liggend, 1996; Staand naakt meisje met de armen over elkaar, in profiel naar rechts, 1998 RP-T-2004-261 t/m 263; Een lezende man, een jongen die een bal wegkopt, en vier meisjes, 1998; Een lezende man, een jongen met een bal, en vijf meisjes, 1998; Een schilder aan het werk, vergezeld van een man en twee vrouwen, 1998; De pottenkijkster, 1999 RP-T-2004-265 t/m 268; Een naakte jonge vrouw, vergezeld van een halfnaakte oude vrouw, 1993; Zittend vrouwelijk naakt, op de rug gezien, 1993; Zittende vrouw ten halve lijve, 1995; Zittend naakt meisje, het rechterbeen over het linker geslagen, 1998 Schenking N. Teeuwisse, Berlijn RP-T-2004-258 t/m 260 en RP-T-2004-264

***Donker, Charles** Twee schelpen, 1958; Plantenstudie; Boerenerf in Rhijnauwen; Een appelboom; Bosgezicht, 1995; Besneeuwde tuin, 1993-1994; Afgezaagde stammetjes die weerspiegelen in het water van de gracht, 1995; Kale boom aan de werf van een Utrechtse gracht, januari 1996; Ontwerp voor het omslag van: Karel Eykman, *De verschrikkelijk verlegen vogelverschrikker*, 1972-1973; Zittend vrouwelijk naakt, het hoofd naar rechts gewend; Zittend vrouwelijk naakt, op de rug gezien, het gezicht naar rechts gewend; Liggend vrouwelijk naakt, schuin van boven gezien; Vrouwelijk naakt, zittend op een krukje, op de rug gezien; Vrouwelijk naakt, naar rechts lopend; Zittend meisje, haar hoofd steunend in haar linkerhand; Meisje, ten halve lijve RP-T-2004 5 t/m 18;

Landschap met links op de voorgrond nieuw aangeplante bomen, op het middenplan knotwilgen; Bomen bij een breed, spiegelglad water RP-T-2004-171 en 172

Dwinger, Sonja Liggend vrouwelijk naaktmodel in een tekenklas; Liggend vrouwelijk naakt; Een zich likkende poes; Liggende poes; Liggend vrouwelijk naakt, de knieën opgetrokken; Staand vrouwelijk naakt, naar links; Jonge vrouw, met grote hoed; Vrouwenhoofd, 25 juli 1974; Tekenklas in het Van Gogh-museum, 20 maart 1983; Liggend vrouwelijk naakt, 1979; Twee vrouwelijke naakten; Zittend meisje met groene laarzen, 1981; Zittend meisje met wit schortje, Salzburg 1973; Zittende Afrikaanse man, Nigeria, november 1977; Staand vrouwelijk naakt, de armen geheven, 1985; Flamingo's, 1998; Zittende man met het hoofd in de handen, 1976; Stilleven met penselenpotje, 1978; Huizen bij het Gardameer, 1984; Portret van een jonge negerin, 1991; Zittende negerin met hoofddoek, 1976; Zittende meisje met rood jack, 1975-1976 Schenking Sonja Dwinger, Amsterdam RP-T-2004-279 t/m 299; Zebu-koeien in Nigeria, 1978; Bergen in de omgeving van Salzburg, 1977; Gezicht op Salzburg, 1977 RP-T-2004-300 t/m 302

Eerdmans, Emmy M. Twee vrouwen en een kind, Zimbabwe ca. 2000; Werkende vrouwen, Zimbabwe 2000; Een vrouw met haar kind op de rug, Zimbabwe 1993; Een vrouw die bezig is met koken, haar kind op de rug, Zimbabwe 1993; Vrouw met kind op de rug, naar rechts, Zimbabwe 1993; Baggerschepen in de haven van Antwerpen, 1962; Drie mannen aan een cafétafel, 1962; Vrouw met kind op schoot, 1962; Vader en zoon, ca. 1966; Staande kleuter, naar links, 1966; Staande jongen, in driekwart naar rechts, 1963; Vissersschepen, 1964; Schetsje van een kind, 1964; Waallandschap, 1990; Liggende man die zich uitrekt, 1962; Stadsgezicht, 1962; Een hoornist en een trombonespeler, 2000; Brassband, 1990; Egbert Joosten achter zijn drumstel, 1989; Orkestrepetitie, 1990; Repetitie van een blaasorkest, ca. 1990; Blaasorkest, ca. 1990; Schenking Emmy M. Eerdmans, Dodewaard RP-T-2004-230 t/m 249

Jong, Gooitzen de Zelfportret met bril, tekenend, 1950-1954; Stilleven met kommetjes en schaar, 1950-1954; Stilleven met theepot en vork, 1950-1954; Stilleven met flessen, kommetje en lepels, 1950-1954; Gashouder en watertoren, van veraf, ca. 1952; Gashouder en watertoren, van dichtbij, ca. 1952; Huizen met watertoren Amstel, 1953; Graafwerk voor de nieuwe haven, Enschede, 1954; Rioolbuizen en baggerschuit; Een vrachtwagen, 1952; Een hijskraan; Watertoren in landschap; Een bouwkeet, 1952; Gezicht op de Blauwbrug, met de toren van de Zuiderkerk, Amsterdam; Gezicht op de Blauwbrug, met de toren van de Zuiderkerk, Amsterdam; Amsterdams stadsgezicht, in de verte de St. Nicolaaskerk; Gezicht op de Magere Brug, uit het huis van de kunstenaar, Amsterdam; Gezicht op de Amstelsluizen, Amsterdam; Karren onder een afdak, Ameland, ca. 1954; Boerderijen langs een weg op Ameland, ca. 1954; Boerderijen met schuren op Ameland, ca. 1954; Portret van Emmy Eerdmans, 1955-1957; Emmy Eerdmans tekenend, staand in profiel naar rechts, 1955-1957; Emmy Eerdmans, schuin op de rug gezien, terwijl ze haar haar opsteekt, 1955-1957; Zelfportret, en face; Zelfportret, driekwart naar rechts; Zittend vrouwelijk naakt; Zittende man, in profiel naar links; Zittende man met sigaar; Leda en de zwaan; Noach met de duif; Twee studies van Noach; Blad met studies van zittende en opvliegende duiven; Blad met studies van zittende en dalende duiven; Vrouwelijk naakt, voorover gebogen, zittend op de knieën; Liggend vrouwelijk naakt; Vrouwelijk naakt, zittend op de knieën; Italiaans landschap in tegenlicht; Een rij huizen, 1960; Staand vrouwelijk naakt met opgeheven armen; Staand vrouwelijk naakt met opgeheven arm; Liggend vrouwelijk naakt; Knielend vrouwelijk naakt; Liggend vrouwelijk naakt, de knieën opgetrokken; Liggend vrouwelijk naakt, de knieën naar de schouders toegebracht, als in een koprol; Knielende vrouw, de armen langs het lichaam hangend; Een kind, zittend aan tafel; Een kind dat zich in evenwicht probeert te houden tegen een wand, van achteren gezien; Liggend kind dat met zijn rechtervoetje speelt; Twee appels aan een tak, 10 september 1967; Liggend vrouwelijk naakt, op de rug gezien; Zittend vrouwelijk naakt, het bovenlichaam voorover gebogen; Staand vrouwelijk naakt, het linkerbeen uitgestoken, 1985; Liggend vrouwelijk naakt, het rechterbeen opgetrokken, 1985-1986; Staand vrouwelijk naakt met gebogen hoofd, de armen afhangend, 1986; Knielend vrouwelijk naakt, 1992; Biezensnijder; Biezensnijder; Liggend vrouwelijk naakt, de linkerarm achter het hoofd; Zittend vrouwelijk naakt, van boven gezien, de rechterhand op het hoofd; Liggend vrouwelijk naakt, met opgetrokken benen; Liggend vrouwelijk naakt, de armen gekruist voor het gezicht; Staand vrouwelijk naakt; Liggend vrouwelijk naakt, het hoofd naar voren, het linkerbeen zijdelings gestrekt; Stilleven met bloemenvaas; Schetsboekje met 70 blaadjes, bevattende studies van koppen, figuren, beeldhouwwerk, stadsgezichten en dieren, o.a. in Parijs, 1959-1960; Schetsboekje met 80 blaadjes (niet alle bekend), voornamelijk met studies van koppen en figuren, en twee gezichten op het Rijksmuseum, 1959-1964 Schenking Gooitzen de Jong, Enschede RP-T-2004-30 t/m 94

Jong, Gooitzen de Badende vrouw bij tobbe, 1955; Badende vrouw, 1955; Man met sikkel; Man met schoffel; Drie meisjes in een treincoupé Schenking Emmy M. Eerdmans, Dodewaard RP-T-2004-323 t/m 327

Kafak (pseudoniem van Eddy Greidanus) 'Klassieke schilderkunst'; Minister Brinkman van Cultuur en staatssecretaris De Graaf van Sociale Zaken als de hoofdfiguren in 'de Nachtwacht' RP-T-2004-116 en 117

*__Kouwen, Philip__ Gezicht in het park, Rotterdam, november 1947; Gezicht op Overschie, 22 november 1947; Gezicht op de Maas te Rotterdam, van het Noordereiland, 1951; Landschap bij Diependaal, 8 september 1967; Gezicht op de kerk van Scherpenheuvel, België, 16 april 1971; Gezicht in Ottoland, 14 januari 1973; De bovenverdiepingen van een rij huizen aan de Nieuwehaven, Dordrecht, tegenover het huis van de kunstenaar, 11 mei 1975; Gezicht vanaf de Haarlerberg (Overijssel), 6 augustus 1976; De baai van Tjulträsket, 19 juli 1976; De boomgaard en het atelier van Kees Stoop, 6 juli 1977; Gezicht op het Franse kasteeltje Pratulo, 14 juli 1978; Kale kastanjebomen in de Ardêche, 11 mei 1979; Schoven (tegenlicht), 16 augustus 1985 RP-T-2004-181 t/m 193

Löb, Kurt Uitgewerkt ontwerp en drie bladen met compositieschetsjes voor de rijmprent met het gedicht van Annie M.G. Schmidt, 'De notaris die zo huilde'; Ontwerp voor het omslag van: O. Henry, *The passing of the Black Eagle*; Dummy met daarin ontwerpen voor typografie en illustraties van: Nikolaj Leskov, *De Lady Macbeth uit Mtsensk*, 1997; Dummy met ontwerpen voor de illustraties op de schutbladen (voor en achter) van: Honoré de Balzac, *De notaris in de menselijke komedie*; hierbij een bundeltje typografische ontwerpen voor hetzelfde boekje Schenking Kurt Löb, Amsterdam RP-T-2004-269-A-D t/m 272

Luns, Huib Schetsboek met 24 bladen met studies van portretten en handen en ontwerpen voor reclamedrukwerk Schenking S. van der Spoel, Bussum RP-T-2004-330

Nijland, Dirk Hidde Schetsboek met 38 pagina's, bevattende studies van voornamelijk baggermolens; Schetsboek met 30 pagina's, bevattende studies van schepen en landschappen; Schetsboekje met 8 pagina's, bevattende studies van figuren; Schetsboekje met 52 pagina's en vier los erin liggende blaadjes van kleiner formaat, bevattende studies van schepen, figuren, landschappen en architectonische details; Schetsboekje met 4 losliggende bladen, bevattende figuur- en landschapsstudies; 19 schetsblaadjes, afkomstig uit één boekje, bevattende figuur- en landschapsstudies, scheepjes en 'rubbings' Schenking Stichting Schone Kunsten rond 1900, Assen RP-T-2004-273 t/m 278-a t/m s

Pallandt, Charlotte van Staand vrouwelijk naakt, 1941; Vrouwenhoofd, in profiel naar rechts, 1950; Vrouwenhoofd, in driekwart naar rechts, 1950; Vrouwenhoofd, naar links, 1950; Portret van jhr. dr. D.C. Roëll, 1958; Vrouwenhoofd, 1962; Vrouwenhoofd, in profiel naar rechts, 1952 RP-T-2004-174 t/m 179

Spoel, Hens van der Stilleven met wekker; Landschap bij Kloetinge, ca. 1940; Abstract; Landschap; Gezicht op Ouderkerk aan de Amstel; Stilleven, ca. 1965; Abstracte compositie, ca. 1965; Geabstraheerd stilleven, ca. 1980; De watersnoodramp van 1953: overstroomd gebied in Zeeland bij zonsondergang, Zeeland, 1 februari 1953; Stilleven, 1966; Abstracte schets, 1983; Abstract, 1950; Tulpen, 1950; Abstracte compositie, ca. 1980; Stilleven, ca. 1980; Twee vrouwen, 1984-1990; Abstract, 1985; Zittend vrouwtje; Moeder met twee kinderen; Slapende vrouw; Geabstraheerd winterlandschap, 1979; Landschap met molen Schenking erven H.M. van der Spoel RP-T-2004-305 t/m 322 en RP-T-2004-329

Valk, Maurits van der Bloesemtak RP-T-2004-29

Veldhoen, Aat Aat Veldhoen beschildert het lichaam van zijn vriendin Kaboul RP-T-2004-303

Waay, Nicolaas van der Ontwerp voor het omslag van het winternummer van De Portefeuille, 1888 RP-T-2004-304

Wierink, Bernard Willem Vrouw met spiegel en weegschaal, 1916; Vrouw met spiegel en weegschaal, ca. 1916 RP-T-2004-24 en 25

Willink, Carel Zelfportret en face; Een album, bestaande uit 12 vellen gekwadreerd papier, met 14 schetsen en voorstudies, ca. 1920; Een album, bestaande uit 13 vellen grijsblauw papier, met 29 schetsen en voorstudies, ca. 1925-1935; Een album, bestaande uit 12 vellen grijsblauw papier (24 pag.), met schetsen en voorstudies, 1910-1940; Een album, bestaande uit 15 vellen grijsblauw papier (28 pag.), met schetsen en voorstudies, 1925-1938; Een album, bestaande uit 11 vellen grijsblauw papier (22 pag.), met schetsen en voorstudies, 1930-1940; Een album, bestaande uit 16 vellen beige papier (28 pag.), met schetsen en voorstudies en twee losse vellen, 1933-1960; Album, bevattende 8 vellen beige papier (16 pag.), met schetsen en voorstudies, 1930-1938; Album, bevattende 12 vellen beige papier (24 pag.), met schetsen en voorstudies, 1930-1936; Album, bevattende 11 vellen beige en doorslagpapier, met schetsen en voorstudies, 1920-1932; Album, bevattende 38 vellen met schetsen en voorstudies, 1930-1933; Een groot album, bevattende 31 vellen beige en doorslagpapier, met verschillende schetsen en voorstudies, 1920-1932; Een album, bevattende 33 oningebonden vellen witbruin papier, met schetsen en voorstudies en een losse tijdschriftfoto, 1930-ca. 1936; Een tekenblok met ivoorkleurig papier, bevattend: een gedicht op een dubbele pagina en 6 schetsen, 1950-1951; Een ringband schetsboek met 19 vellen ivoorkleurig papier, met vele potloodschetsen uit de late jaren '50; Een ringband schetsboek met 9 vellen ivoorkleurig papier, met schetsen en voorstudies, ca. 1965-1969; Een album met 29 vellen ivoorkleurig papier, met schetsen en voorstudies uit de jaren '20 en '30 Schenking mevrouw S.M.E. Willink-Quiël, Amsterdam RP-T-2004-4 en RP-T-2004-194 t/m 210

Italië, 17de/18de eeuw

Citaroni, Filippo Gezicht op het Sint Pietersplein, Rome, 1782 Aankoop met gelden van de heer en mevrouw Van Hulsen-Ognibeni, Amsterdam RP-T-2004-180

Matteis, Paolo de (toegeschreven aan) Apotheose van een telg van een adellijk Napolitaans geslacht, ca. 1700 Aankoop met gelden van de heer en mevrouw Van Hulsen-Ognibeni, Amsterdam RP-T-2004-3

Italië, 18de/19de eeuw

Quarenghi, Giacomo (omgeving van) Twee alternatieve ontwerpen voor decoraties van een zwik Schenking uit de nalatenschap van Th.H. Lunsingh Scheurleer RP-T-2004-22

Japan, 18de eeuw

Okyo, Maruyama Okyo Maruyama Sensei Moyo Gazu, album met tekeningen naar de oprichter van de Shinsu-school Japan, circa 1743-1793 Schenking Rietveldacademie, Amsterdam RP-T-2004-28

Frankrijk, 19de/20ste eeuw

Villon, Jacques Joies Populaires. Le Bouquet de la Mariee, 1908 Schenking de heer en mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam RP-T-2004-328

Schenking mr. A.N. Kotting en mevrouw dr. R.H. Kotting-Menko:

In 1977, met een aanvulling in 1994, schonken mr. A.N. Kotting en mevrouw dr. R.H. Kotting-Menko hun collectie voornamelijk Nederlandse tekeningen van verschillende kunstenaars uit de eerste helft van de 20ste eeuw, onder voorbehoud van vruchtgebruik. Na het overlijden van mevrouw Kotting-Menko in mei 2004 kwam de collectie naar het Rijksmuseum en vond inventarisatie plaats.

Bantzinger, Cornelis Adrianus Bernardus (Cees) Liggende vrouw onder een deken RP-T-2004-143

Berg, Frans van den Een paard in de wei RP-T-2004-121

Bieruma Oosting, Jeanne Stilleven met fruitmand RP-T-2004-123; Stilleven met appels en bladeren van een appelboom RP-T-2004-145

Brokke, Enno Jonge Laplander, 1955; Een Lapse

vrouw die een draad doorbijt, 1955; Een jonge Laplander, in profiel naar links, 1955; Een vrouw uit Lapland, ten halve lijve, 1955; Een jongen die een eland tekent, 1952 RP-T-2004-134 t/m 138

Carasso, Frederico Compositie, geïnspireerd op Kretenzische stier met duikelaars RP-T-2004-157

Citroen, Paul Boslandschap, 20 juli 1954 RP-T-2004-151

Dayez, Georges Gezicht op het dorpje Tourettes; Les oliviers de Tourettes RP-T-2004-160 en 161

Defesche, Pieter Abstracte compositie RP-T-2004-111

Doorn, Tinus van Vier naakte vrouwen met hond, boot, boom en zon RP-T-2004-99; Staand vrouwelijk naakt, in driekwart op de rug gezien, de rechterarm geheven, januari 1930; Badende naakte vrouw bij maanlicht, 1939 RP-T-2004-131 en 132; Vrouwenhoofd, ca. 1930-1939; Badende vrouw, 1939 RP-T-2004-139 en 140

Fiedler, Herbert Een haan met kippen bij een voedertrog RP-T-2004-150

Filcer, Luis Oude man met hoge hoofdtooi RP-T-2004-113

Gestel, Leo Koeien in de Beemster, 1921 RP-T-2004-101; Kop met paarden RP-T-2004-102; Tekening RP-T-2004-107; Grote vogels boven een heuvelachtig landschap met rundvee en een paard, 1929 RP-T-2004-126; Landschap met koeien, 1932 RP-T-2004-127; Boerderij en schuurtje tussen bomen, 1929; Vrouw met een kruik op het hoofd op een weg door hooggebergte, 1924 RP-T-2004-148 en 149; Positano, 1924 RP-T-2004-165

Góth, Sárika Gezicht in San Gimignano, 1938 RP-T-2004-170

Gras, August le Portret van een orang-oetang RP-T-2004-156

Gruner, Erich Zittend vrouwelijk naakt, 1917 RP-T-2004-154

Hamar, Lehel Mercato di Traiano, Rome, 1962; Cefalu, 1962 RP-T-2004-167 en 168

Hogendoorn, Els Uitzicht door een open raam, 1975 RP-T-2004-158

Hordijk, Gerard Zittend vrouwelijk naakt RP-T-2004-144

Horn, Lex Zeeschepen, een sloep en een sleepboot RP-T-2004-152

Hove, J Schetsboek RP-T-2004-103

Ibels, Henri Gabriel Twee worstelaars, van wie de een de ander optilt; Een jongleur met ballen; Een knielende en een neerhurkende worstelaar RP-T-2004-118 t/m 120

Israëls, Isaac Jonge vrouw bij de modiste, ca. 1908 RP-T-2004-146; De etalage van een hoedenwinkel op de Nieuwendijk in Amsterdam bij avond RP-T-2004-147(R); Een groepje van vier vrouwen en meisjes in Amsterdam RP-T-2004-147(V)

Koolen, Harry Portret van een jonge vrouw, 1940 RP-T-2004-164

Maks, Kees Hogeschooldressuur in een circus RP-T-2004-153

Molenkamp, Nico Stadsgezicht in Brussel RP-T-2004-100

Monnickendam, Martin Poortje in S. Miniato, 1932; De boog van Titus, Rome, 1934 RP-T-2004-114 en 115

Ost, Alfred Een boerenwagen met twee paarden ervoor, 1914; Oorlogsvluchtelingen in de sneeuw, 1914; Wasdag; Peertjes RP-T-2004-95 t/m 98; Een man en een vrouw die vloerkleedjes uitventen, 3 juni 1913; Een man in amazonezit op een trekpaard, 1939 RP-T-2004-141 en 142; Meisje met kers in haar mond RP-T-2004-155

Pant, Theresia van der Kip en haan, 1961 RP-T-2004-109; Een orthodoxe jood, 1966 RP-T-2004-124; Een orthodoxe jood, in profiel naar rechts, 1972 RP-T-2004-125; Reiger, 1973 RP-T-2004-163

Pepe, Lorenzo Studieblad met koeien, paarden en een kip RP-T-2004-162

Pitigliani, Letizia Strand bij Latina, 1955 RP-T-2004-169

Reitsma-Valença, Engelien Onvoltooide studie van een liggende koe RP-T-2004-129 (V); Twee studies van een hondje RP-T-2004-129(R); Een zwaan met zes jongen RP-T-2004-130

Roelofsz, Charles Sater met nimf RP-T-2004-110; Naakt touwtje springend meisje RP-T-2004-128

Spatari, Nikodemo Zittend vrouwelijk naakt RP-T-2004-166

Starreveld, Pieter Zittend vrouwelijk naakt, augustus 1941 RP-T-2004-108; Zittend vrouwelijk naakt, naar rechts, 29 september 1948 RP-T-2004-112; Liefdespaar, 28 december 1961 RP-T-2004-122

Steinlen, Théophile Alexandre Eenzame wandelaar in landschap met kale boom RP-T-2004-159

Zeilstra-Hofstra, Anne Twee paarden RP-T-2004-133

Prenten

*De met een * gemerkte werken zijn aangekocht met steun van het F.G. Waller Fonds*

Nederland, 16de eeuw

***Anoniem**, naar Frans Floris Serie van de zeven ondeugden Uitgegeven door Adriaen Huybrechts RP-P-2004-400 t/m 406

***Anoniem,** naar Hendrick Goltzius en Jan Saenredam Susanna en de ouderlingen RP-P-2004-7

***Anoniem**, naar Hendrick Goltzius De vier seizoenen; De vier elementen RP-P-2004-46 t/m 53

***Anoniem**, naar Hendrick Goltzius Lot en zijn dochters RP-P-2004-88

***Anoniem**, naar Bartholomeus Spranger Venus krijgt geschenken van nimfen en saters RP-P-2004-28

***Anoniem**, naar S. Ste Taborotius (?) Allegorie op de zotheid en de dronkenschap Uitgegeven door Adriaen Huybrechts RP-P-2004-45

***Anoniem**, naar Adriaan de Weerdt De bruiloft te Kana RP-P-2004-39

***Anoniem** Wapenschild Vlaanderen, 1573 RP-P-2004-436

Anoniem, ca. 1600 Twee prenten die vermoedelijk pendants zijn: Man die de wereld op zijn schouders draagt, de tafelen der wet aan zijn been gekluisterd; Man tussen aardse schatten, geketend door een duivel Schenking kunsthandel P. Prouté, Parijs RP-P-2004-331 t/m 332

***Anoniem** La Procession de la Ligne: optocht van gewapende monniken in Parijs, 1593 Uitgegeven door Pieter van der Keere RP-P-2004-383

***Bockens van de Nykerck, Harmen Harmenszn.** Illustratie van mes (Kunstgewerbe Museum Wenen) met eeuwigdurende kalender en kopieën naar verschillende prenten, o.a. van en naar Hendrick Goltzius RP-P-2004-569

Borcht, Pieter van der De omgekeerde wereld: allegorie op de situatie in de Nederlanden Uitgegeven door Adriaen Huybrechts Schenking H. Leeflang, Amsterdam RP-P-2004-896

***Bos, Jacobus**, naar Anthonie Blocklandt De evangelist Lukas RP-P-2004-334

***Bry, Johann Theodor de**, naar Jacob de Kempener Reeks van zes bloemenvazen RP-P-2004-317 t/m 322

***Claesz, Allardt** Heilige maagschap, ca. 1530 RP-P-2004-470

***Collaert de Oude, Hans** Fides en Charitas, uit serie van de zeven hoofddeugden en hun menselijke tegenhangers RP-P-2004-562 en 563

***Collaert, Adriaen**, naar Maarten de Vos Drie vormen van offeren: onder de wet der natuur, de Mozaïsche Wet en de Wet van het Nieuwe Testament RP-P-2004-565

***Collaert, Hans**, naar Jan Snellincks Zaligpreking en verheerlijking van de Drie-eenheid, omgeven door acht scènes uit het Oude en Nieuwe Testament; Allegorie: de mens op de tweesprong RP-P-2004-900 en 901

***Coornhert, Dirck Volkertsz.**, naar Maarten van Heemskerck Judith en Holofernes RP-P-2004-844

***Cort, Cornelis**, naar Frans Floris Charitas RP-P-2004-429

***Custos, Dominicus** Helena Antonia met baard RP-P-2004-551

***Galle, Philip** Instructions et fondements de bien pourtraire, 1589: zeven tekenvoorbeelden (skeletten en naakten) uit een serie van dertien RP-P-2004-301/307; Drie reeksen met zeven allegorische prenten: de zeven werken van barmhartigheid, de zeven spirituele werken van barmhartigheid; de zeven sacramenten RP-P-2004-570 t/m 590

***Heijden, Peter van der** De zondeval RP-P-2004-407

***Hogenberg, Frans** Allegorie op de menselijke levensweg; Fries met 36 straatverkopers uit Keulen, 1589 RP-P-2004-40 en RP-P-2004-898 en 899

***Monogrammist MG** Karel de Grote te paard RP-P-2004-29

***Passe, Crispijn de** Christus in het huis van Martha en Maria; Het Christuskind als overwinnaar van het kwaad RP-P-2004-5 en RP-P-2004-325

***Perret, Pieter** De dood van Cleopatra RP-P-2004-6

***Sadeler, Aegidius**, naar Christoph Schwartz De kruisiging RP-P-2004-56

***Sadeler, Aegidius**, naar Parmigianino (?) Madonna met Jezus en Johannes de Doper als kind RP-P-2004-391

***Wierix, Johannes** De vier elementen RP-P-2004-329; (naar Maerten van Heemskerck) Het Onze Vader: serie van acht gravures RP-P-2004-526 t/m 533

Nederland, 17de eeuw

***Anoniem**, naar Francis Barlow Titelblad van de serie Nouveaux Livre d'oyseaux, dessiné de naturel Uitgegeven door Jacob Gole RP-P-2004-549

***Anoniem**, naar Arent van Bolten Tien groteske figuren uit een serie van twaalf RP-P-2004-16 t/m 25

***Anoniem**, naar Jan Bruegel Venus en Adonis, 1613 RP-P-2004-471

***Anoniem**, naar Antonio Tempesta Spiegelbeeldige kopieën van zeven van de tien landschappen met figuren Uitgegeven door Claes Jansz. Visscher RP-P-2004-8 t/m 15

***Anoniem** Portret van koning-stadhouder Willem III, met op de achtergrond het Binnenhof te Den Haag Uitgegeven door Hugo Allardt RP-P-2004-300

***Anoniem**, naar Pieter Stevens Christus en de hoofdman van Caparnaum, 1613 RP-P-2004-472

***Bary, Hendrik**, naar Jan van de Velde II Portret van Bernardus Paludanus RP-P-2004-367

***Bolswert, Boëtius à**, naar Abraham Bloemaert Maria Magdalena RP-P-2004-89

Bouttats, lid van de familie Madonna met kind en engel Schenking F.T. Scholten, Amsterdam RP-P-2004-894

***Bouttats, F., Crispijn de Passe e.a.** Prentboekje met 52 prenten over de natuur RP-P-2004-330

***Bouttats junior, Philibert** Allegorie op de nederlaag van de Turken bij het beleg van Wenen RP-P-2004-381

***Bruggen, Jan van der**, naar Nicolas de Largillière Zelfportret van Nicolas de Largillière RP-P-2004-540

***Bruyn, Nicolaas de** Vanitas allegorie RP-P-2004-550

***Bruyn, Nicolaas de**, naar Jacques Savery Bloemstuk Uitgegeven door Ahasverus van Londerseel RP-P-2004-553

Clouwet, Peeter De H. Margaretha als martelares Schenking F.T. Scholten, Amsterdam RP-P-2004-524

Galle II, Cornelis, naar Erasmus Quellinus Christus en de vier geredde zondaren Schenking kunsthandel H.H. Rumbler, Frankfurt RP-P-2004-546

***Rembrandt** Zelfportret met wilde haardos RP-P-2004-385

***Schenk, Pieter**, naar Nicolas Poussin Apotheose van de Waarheid; Drie prenten uit serie van de vijf zintuigen: de tandarts (het gevoel), de liedverkoper (het gehoor), de brillenverkoper (het gezicht) RP-P-2004-567 en RP-P-2004-326 t/m 328

***Sichem, Christoffel I van** Portret van Paul Hochfelder, 1600 RP-P-2004-431

***Snijders, Michiel** 14 studiebladen met gezichten, figuren, dieren en vruchten RP-P-2004-36 en 37, RP-P-2004-57 t/m 66, RP-P-2004-458 en 459

***Strick, Maria** Gekalligrafeerd gebed, omgeven door scènes uit het leven van Christus door Hans Strick, naar Hans Jordaens, 1624 RP-P-2004-323

***Suys, M.**, naar C. Pierson Christus en Martha bij de put RP-P-2004-324

***Vorsterman I, Lucas** De H. Bernardus met de Cisterciënzer boom RP-P-2004-350

Nederland, 18de en 19de eeuw

***Baillie, William**, naar Gerbrand van den Eeckhout Daniël verhoort een van de ouderlingen tijdens het proces tegen Susanna RP-P-2004-902

***Bauer, Marius** Muezzin in Istanbul RP-P-2004-552

Meyling, H.L., naar P. van Loo Geslacht Boom van Adam tot Christus Schenking de heer en mevrouw H.J. Krabbenbos, Borne RP-P-2004-346

Nederland, 20ste eeuw

Tien prenten uit de uitgave Tuinen door de Haagse Etsclub (Charles Donker, Adolfo Ramon, Joop Vegter, Ton de Laat, Reinder Homan, Han van Hagen, Simon Koene, Jan van Spronsen, Ru van Rossem, Martin Baeyens) Schenking Haagse Etsclub RP-P-834/843

***Cramer, Rie** Vrouw bij bron RP-P-2004-548

***Donker, Charles** 192 etsen en litho's, voornamelijk landschappen, in verschillende staten, door de kunstenaar opgewerkt met pen en penseel RP-P-2004-934 t/m 1125

Eerdmans, Emmy M. 30 litho's en etsen, waaronder landschappen en 13 varianten op het portret van prins Constantijn Schenking Emmy M. Eerdmans, Dodewaard RP-P-2004-845 t/m 86 en RP-P-2004-906 t/m 910

Ferrante-Calmeijer, Fie de 14 monotypes, voorna-

melijk uit de jaren '60 en '70 van de 20ste eeuw Schenking mevrouw M. Scheltema-de Ferrante, Bussum, mevrouw E.S. ten Hove-de Ferrante, Oegstgeest en E. de Ferrante, Amersfoort RP-P-2004-1161 t/m 1174

Homan, Reinder Tien etsen met natuurgezichten en bloemen Schenking Pieter Jonker, Haule RP-P-2004-136/145

Joosten, Ben 37 prenten in drogenaald en boekdruk: figuren, landschappen en abstracte composities Schenking Ben Joosten, Dodewaard RP-P-2004-870 t/m 890 en RP-P-2004-1126 t/m 1141

***Kouwen, Philip** 46 etsen en litho's met landschappen, dieren, portretten en abstracte composities Schenking van de erven Ph. Kouwen RP-P-2004-90 t/m 135

***Löb, Kurt** Portret van H.E. van Gelder, 1953 RP-P-2004-466

Löb, Kurt Schilder en model Schenking Kurt Löb, Amsterdam RP-P-2004-67

Minderman, Willem Stilleven met etsbenodigdheden Schenking G.C.M. Luijten, Oudewater RP-P-2004-393

Regteren Altena, Martinus van Man met hoed, kijkend naar het vuur Schenking van de erven van de kunstenaar, Hilversum RP-P-2004-345

***Schönfeld, Wendelien** De Werkkamer I (Ger Luijten); de Werkkamer II (Jan Teeuwisse) RP-P-2004-308 en 309; 'Groot uitzicht': vierluik RP-P-2004-645 t/m 648; Drukvariant van de houtsnede linksboven van het vierluik Groot Uitzicht; Schets groot vierluik: schetsen in houtsneden voor Groot Uitzicht Schenking Wendelien Schönfeld, Amsterdam RP-P-2004-650 en RP-P-2004-649

Spoel, Hens van der Vijftien monotypes en etsen met voornamelijk stillevens en abstracte composities Schenking Stichting Hens van der Spoel, Bussum RP-P-2004-1146 t/m 1160

***Toorop, Jan** Kinderen aan het strand, aardappelen rapend; Affiche voor de levensverzekeringsmaatschappij Arnhem, 1899 RP-P-2004-519 en 547

***Valk, Hendrik** Varkensmarkt in Arnhem; Markt in Libeau RP-P-2004-464 en 465

***Veldhoen, Aat** Portret van J. Loenen Martinet RP-P-2004-467

Wetselaar, Karel Acht prenten in ets en aquatint met gezichten in Noord-Holland Schenking Karel Wetselaar, Krommenie RP-P-2004-554 t/m 561

Wijnberg, Nicolaas Het vrouwenstrand; Paprika's Schenking Nicolaas Wijnberg, Amsterdam RP-P-2004-180 en 181; 116 litho's en zeefdrukken, verworven van de kunstenaar RP-P-2004-182 /m 219 en RP-P-2004-221 t/m 298; Quderno Siciliano, 1961 Litho's en foto's met boekdruk, gebonden door Katinka Keus; John Donne To his mistriss going to bed 1975 Acht etsen en boekdruk in doos; To his mistriss going to bed 1993 Acht etsen in kleur gedrukt, boekdruk gebonden door Katinka Keus RP-P-2004-342 t/m 344

***Zeising, W.** Gezicht op de Bakenesserkerk in Haarlem RP-P-2004-469

Denemarken, 19de eeuw

***Ilstedt, Peter** Handwerkend meisje bij Italiaanse villa RP-P-2004-85

Duitsland, 16de eeuw

***Anoniem** Drie prenten met wapenschilden RP-P-2004-433 t/m 435

***Greuter, Matthias** Portret Archangelo Piccolomini (1526-1605) met allegorische figuren RP-P-2004-30

Duitsland, 17de eeuw

Anoniem, naar Adam Elsheimer De H. Laurentius Schenking R. van Straaten, Leiden RP-P-2004-756

***Anoniem** Wapenschild voor Matthias Eisengrein uit Stuttgart RP-P-2004-437

***Anoniem** Mythologische scène RP-P-2004-438

***Anoniem** Der Bruder Esel mit dem Gelt: allegorie op de verkeerde wereld en de beloning van geldzucht en luiheid RP-P-2004-348

***Anoniem** Ernsthafter Mannerbefehl: satire op de mannelijke dominantie over vrouwen RP-P-2004-349

***Anoniem** Allegorie op het christendom Uitgegeven bij Körnlin RP-P-2004-461

***Anoniem** Niemand: allegorie op het menselijk bestaan RP-P-2004-430

Anoniem Die Neue Umgekehrte Welt: pamflet met satire op de nieuwe Franse mode in Duitsland van ca. 1629 Uitgegeven door Gaspard Uttenhovius Schenking kunsthandel C.G. Boerner, Düsseldorf RP-P-2004-311

***Büsinck, Ludwig** Vrouw met fruitkorf; Boer op weg naar de markt RP-P-2004-398 en 399

***Heijden, Jacob van der** Serie van zes landschappen, waaronder enkele pastiches van etsen van Jan van de Velde II RP-P-2004-534 t/m 539

***Kellerthaler, Daniel** (toegeschreven aan) Cartouche met veldslag, ca. 1630 RP-P-2004-545

***Kilian, Lukas**, naar Bartholomeus Spranger Amor bindt Mercurius vast in opdracht van Venus RP-P-2004-27

Kruger, Dietrich Fruchtenbüchlein zum Reiszen dienlich Serie van 10 ornamentprenten en titelblad, met festoenen en stillevens van vruchten Uitgegeven door Paulus Fürst Schenking S. Segal, Amsterdam RP-P-2004-757/766

***Isselburg, Peter** Triomfboog opgericht in Neurenberg voor keizer Matthias I, 1612 RP-P-2004-389

***Manasser, Daniel** De Hongaarse vlag, 1620 RP-P-2004-444

***Männl, Jakob** Christus en de schriftgeleerden; De boetvaardige Petrus; De H. Franciscus, Jongen met hond RP-P-2004-440 t/m 443

***Meyer, Conrad** Allegorie op de tijd; Vier landschappen met de vier elementen RP-P-2004-80 en RP-P-2004-312 t/m 315

***Wechter, Hans** Ecclesia militans, 1606 RP-P-2004-460

***Wolfgang, Andreas Mattheus** Grafmonument van Everhard Barbatius, hertog van Würtemberg in de kathedraal van Tübingen RP-P-2004-432

Duitsland, 18de eeuw

***Anoniem** Twee allegorieën op de verschrikkingen van de Franse revolutie, met verborgen silhouetportretten RP-P-2004-903 en 904

Anoniem, naar Esaias van de Velde Landschap met jachtgezelschap en vogelvangers Schenking H. Leeflang, Amsterdam RP-P-2004-897

***Boëtius, Christian Friedrich**, naar Charles Hutin Portret van Charles Hutin RP-P-2004-79

***Chodowiecki, Daniel** Luther verbrandt de pauselijke bul RP-P-2004-462

***Fiesinger, Franz Gabriel**, naar Jean Guérin Portret van Mirabeau, 1793 RP-P-2004-544

***Haid, Johann Elias**, naar Francois Drouais Les Enfants d'Ilustre Naissance RP-P-2004-412

***Jungwirth, Franz Xaver**, naar Giovanni Battista Piazetta Fluitist RP-P-2004-54

***Mechel, Christian von**, naar Hans Holbein Titelblad en 12 etsen met de Passie van Christus, 1784 RP-P-2004-445 t/m 457

***Rössel, G.B.**, naar Charles Hutin en G. Gröber Jongeman met bontmantel en muts RP-P-2004-55

Duitsland, 19de en 20ste eeuw

Agricola, Karl Joseph Aloys, naar Antonio Canova Grafmonument van Maria Christina, aartshertogin van Oostenrijk, Augustinerkirche, Wenen (1805) Zes bladen in een band Schenking kunsthandel C.G. Boerner, Düsseldorf RP-P-2004-310

***Knippel, F.W. en ? Rieden** Coakplatz zu Königshütte RP-P-2004-81

***Leibl, Wilhelm** Boerenhuis RP-P-2004-542

***Lorenz, Gottfried** Vier prenten met gezichten in Oostenrijk RP-P-2004-337 t/m 340

***Monogrammist MHF** De cavia's: man presenteert cavia's aan twee kinderen en een vrouw, 1809 RP-P-2004-299

***Ponheimer de Jonge, Kilian** Portret van Johann Martin Fischer, directeur van de Academie in Dresden RP-P-2004-463

***Rode, Christian Bernhard** Christus verschijnt voor het Laatste Oordeel; Agrippina met de as van Germanicus RP-P-2004-426 en 427

***Uhl, Joseph** Straatzangers en een draaiorgelman met aap RP-P-2004-905

Engeland 18de en 19de eeuw

***Pether, William Thomas** Portret van de mezzotint-graveur, schilder en veilingmeester John Greenwood RP-P-2004-390

***Pilkington, M.A.** A dictionary of painters, from the revival of the art to the present period, by the Rev. M. Pilkington, A.M. / A new edition, with considerable alteration, additions, an appendix, and an index, by Henry Fuseli, R.A., Londen 1805 4 delen in rood marokijnen band met 460 ingeplakte prenten uit de 16de-18de eeuw RP-P-2004-72 t/m 75

***Sandby, Paul** Satire op Hogarth en enkele andere graveurs RP-P-2004-382

Frankrijk, 16de en 17de eeuw

***Anoniem** De H. Rosa; De H. Norbertus Beide in een lijst van bloemen die van een aparte koperplaat is gedrukt Uitgegeven door Jacob Thurneysen, Lyon RP-P-2004-335 en 336

Dassonville, Jacques Drie figuren Schenking H. Leeflang, Amsterdam RP-P-2004-895

***Reverdy, Georges** Cartouche met Romeins alfabet; Twee Vanitas allegorieën; Narcissus RP-P-2004-32 t/m 35

Frankrijk, 18de eeuw

***Cardon fils, Antoine**, naar Rembrandt (?) Oude vrouw (L'Avarice) RP-P-2004-566

***Demarteau**, naar Blanchet e.a. Quatrième livre de principes de dessein en crayon: studies van handen en voeten RP-P-2004-354 t/m 358

Duhamel Twee kostuumprenten uit Journal de la mode et du gout, 1792 Schenking mevrouw P.L.M. Verhaak, Diemen RP-P-2004-1144 en 1145

Dupin, naar Saint-Aubin en naar F.L.J. Watteau Twee kostuumprenten uit Gallerie des modes et costumes français...1778 Schenking mevrouw P.L.M. Verhaak, Diemen RP-P-2004-1142 en 1143

***Fratrel, Joseph** Allegorie: kunsten en wetenschappen betuigen eer aan Carl Theodor von Bayern RP-P-2004-410

***Hutin, Charles François** Het bezoeken van gevangenen Uit serie van de Zeven werken van barmhartigheid RP-P-2004-384

***Lagrenée, J.J.**, naar Rembrandt (?) De Annunciatie RP-P-2004-568

***Le Bas, Philippe**, naar Watteau fils Twee kostuumprenten uit *Gallerie des Modes*, ca. 1780-1786: La belle Sophie a l'Angloise; Jeune Dame en Robe du Matin RP-P-2004-86 en 87

***Marcenay de Ghuy, Antoine de** Zelfportret RP-P-2004-44

***Mercier, Philippe**, naar Watteau La toilette du Matin RP-P-2004-388

***Moitte, Pierre-Etienne**, naar Jean-Baptiste Greuze Les oeufs cassés RP-P-2004-411

***Ozanne, Nicolas** Xe Cahier de Manoeuvres de divers petits Batimens: twaalf etsen RP-P-2004-414 t/m 425

***Parizeau, Philippe-Louis** en anonieme graveur naar L.F. de la Rue Vier mythologische scènes uit een reeks van honderd RP-P-2004-363 t/m 366

***Parrocel, Pierre Isaac** Allegorie op de goddelijke voorzienigheid RP-P-2004-347

***Poilly, Francois de**, naar Michel de Corneille Paulus en Barnabas in Lystra RP-P-2004-362

***Ratinckx, H.** Twee prenten uit een serie over het oproer te Antwerpen, 26 en 27 oktober 1830 RP-P-2004-351 en 352

***Tardieu, Jean Nicolas**, naar Charles Le Brun Nr. 20 uit reeks Plafonds Grande Gallerie Versailles RP-P-2004-71

***Thomassin, H. Simon**, naar Jean Jouvenet Magnificat RP-P-2004-70

Frankrijk, 19de en 20ste eeuw

Drian, Etienne Twee meisjes met grote hoeden Schenking Chr. Vogelaar, Amsterdam RP-P-2004-392

***Ducand, A.** Portret van Josephine Baker RP-P-2004-468

Villon, Jacques Le Cake Walk des petites filles, Minne et les chats, le Chèvre, Nature morte; 22 prenten in ets, droge naald, aquatint en lithografie Schenking de heer en mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam RP-P-2004-1 t/m 4 en RP-P-2004-911 t/m 933

Italië, 16de en 17de eeuw

***Anoniem**, naar Rafaël en Marcantonio Raimondi Caritas, Fides en Spes RP-P-2004-359 t/m 361

***Anoniem**, naar Luigi Mirandori, genoemd Il Genovese Slapend kind met schedel en zandloper RP-P-2004-525

***Anoniem**, naar Tintoretto De verschijning van het kruis aan Petrus RP-P-2004-26

***Alberti, Cherubino**, naar Michelangelo Zittend naakt (B. 148 en B. 149) RP-P-2004-394 en 395

***Beatrizet, Nicolas**, naar Giotto De roeping van Petrus RP-P-2004-396

***Bellavia, Marcantonio**, naar Annibale Carracci Romulus en Remus gevonden door Faustulus en Louva RP-P-2004-353

***Bertelli, Luca**, naar Titiaan De aanbidding der herders RP-P-2004-397

***Bianchi, Sebastiano** Afbeelding van het banier van de Turken, 1684 RP-P-2004-83
***Capitelli, Bernardino**, naar Rutilio Manetti De rust op de vlucht naar Egypte RP-P-2004-387
***Cimerlini, Giovanni Paolo** Landschap met koeherder, 1570 RP-P-2004-428
***Cunego, Domenico**, naar Francesco Furini Vrouw met voor zich een hart op een schaal RP-P-2004-413
***Dardani, Antonio** (toegeschreven aan), naar D. Viani Antonius Abt en Paulus de kluizenaar RP-P-2004-755
***Diamantini, Giuseppe** Allegorie met Faam, Hercules en Europa RP-P-2004-316
***Graffico, Camillo** Madonna del Rosario de la Minerva, 1597 RP-P-2004-439
***Oselli, Gaspare**, naar Federigo Zuccaro Abundantia RP-P-2004-31
***Palambo, Pietro Paolo** Voorstelling naar een Romeins sculptuurfragment RP-P-2004-408
***Passarotti, Bartolommeo** De H. Andreas RP-P-2004-333
***Tozzi, Pietro Paolo**, naar Crispijn van de Passe De twaalf sybillen, Christus, Maria, het Lam Gods en titelbladen RP-P-2004-41
***Valegio, Francesco**, naar Domenico Campagnola (?) De rijke man en de arme Lazarus RP-P-2004-564
***Vitus, Dominicus** Beeld van een antieke krijger met in zijn linkerhand een Victoria RP-P-2004-38

Italië, 18de eeuw

***David, Giovanni** Het offer van Polyxenna; Kephalos en Prokris RP-P-2004-42 en 43; Le Masque au Caffé, RP-P-2004-409; Schenking kunsthandel Artemis, New York: Serie van vijf prenten, gewijd aan de fresco's van Andrea Mantegna in de Chiesa degli Eremitani in Padua, 1776 RP-P-2004-368 t/m 377; Aanbidding der Koningen RP-P-2004-378; Le Marchand a Rialto, uit de reeks 'Divers Portraits', 1775, eerste en tweede staat RP-P-2004-379 en 380
***Piranesi, Francesco** Twee gezichten in Pompei RP-P-2004-513 en 514
***Piranesi, Francesco**, naar Louis J. Desprez Veduta della porta dell'antica, Citta di Pompei, 1789 RP-P-2004-473
***Tiepolo, Giovanni Domenico** Jozef vertelt Maria de in zijn droom ontvangen opdracht om naar Egypte te vluchten RP-P-2004-82
***Volpato, Giovanni**, naar C. Bianconi Bononi Grafmonument van graaf Algarotti, op de Campo Santo in Pisa RP-P-2004-543

Spanje, 18de eeuw

***Castillo, José del**, naar Matheo Zerezo Christus en de Emmausgangers RP-P-2004-541

Japan, 19de en 20ste eeuw

Anoniem Kohana San Japans boekje, 19de eeuw Uitgegeven door T. Hasegawa Schenking dr. Henri Kerlen, Amsterdam RP-P-2004-474
***Portefeuille**, met 15 kleurenhoutsneden van verschillende Japanse kunstenaars uit de 19de en 20ste eeuw Uitgegeven door Fugaka Shuppansha RP-P-2004-84
31 Japanse albums, met houtsneden van verschillende kunstenaars uit de 19de eeuw: Fugaku Hyakkei, Keibun Kacho Gafu, Matsuyama Kagami e.a. Afkomstig uit de Rijksschool voor Kunstnijverheid en de Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijs RP-P-2004-482 t/m 512
Gyokusho, Surimono Stilleven met doos met maskers op een tafel Schenking mevrouw C.J.P. Ariëns Kappers-van der Peet, Amsterdam RP-P-2004-520
Kiyochika, Kobayashi Tijger en lichtflits Schenking J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-P-2004-341
***Koetsu, Hon'ami** Album met 13 ontwerpen in houtsnede, met een inleidende kalligrafie door Tozando Seiko Genkoji dai Uitgegeven door Hachiho Dokan, 1971 RP-P-2004-78
Kunichika, Toyohara Gatsu kamitsuki (Gatsu haarstijlen) Schenking de heer en mevrouw G.J. Korteling, Bennebroek RP-P-2004-523
***Kunisada, Utagawa** (toegeschreven aan) Beweegbare shunga-prent, ca. 1860 RP-P-2004-166; Omslag en serie van twaalf shunga-voorstellingen RP-P-2004-167 t/m 179
***Kuniyoshi, Utagawa** Kwaosho Rochisin slaat een boomstronk doormidden, uit: 108 helden van de Suikoden RP-P-2004-515
Kuniyoshi, Utagawa Chuko giyu teki wo tazune Oigawa ni te eimei wo arakasu Schenking de heer en mevrouw G.J. Korteling, Bennebroek RP-P-2004-522
***Kyosai, Kawanabe** Serie van 20 humoristische shunga-prenten, imitatie van een rol, ca. 1870-1880 RP-P-2004-146 t/m 165
***Seicho, Takeuchi** Procesboek van De eendjes uit Seoho Ippenshu, tweede serie, 1937 (en een los exemplaar) RP-P-2004-76 en 77
***Shinsui, Ito** Gakuya (achter de schermen) RP-P-2004-516
Shunman, Kunoba Vier vlinders uit de serie Guncho gafu Schenking G.C. Six, Laren, uit de nalatenschap van S.C. Bosch Reitz RP-P-2004-220
Toyohiro, Utagawa Twee prenten uit de serie Nijugonnen tsuzuki Jihinari Asashina Schenking J.H.W. Goslings, Epse RP-P-2004-517 en 518
***Yofu Gacho** Japans album bestaande uit drie delen RP-P-2004-478-a t/m c
Yoshitoshi, Tsukioka Sugawa no Michizane verwekt een onweer op de berg Tenpai Schenking de heer en mevrouw G.J. Korteling, Bennebroek RP-P-2004-521

Foto's

Agtmaal, A.G. van 25 foto's van Zeeuwse klederdrachten Schenking J.F Heijbroek, Leiden RP-F-2004-171 t/m 195
Anoniem Drie Autochromes (portretten) RP-F-2004-3 t/m 5
Anoniem Zeven Autochromes (landschappen, architectuur, portret) RP-F-2004-7 t/m 13
Anoniem Zes Autochromes, o.a. van een opstelling met microscopen Overdracht Technische Universiteit Delft RP-F-2004-66 t/m 71
Anoniem Twee cyanotypieën van kantwerk RP-F-2004-14 en 15
Anoniem Cyanotypie: spoorlijn van San Cristobal naar San Miguel de Tucumán, Argentinië RP-F-2004-266
Anoniem Album met o.a. cyanotypieën RP-F-2004-283
Anoniem Twee amateur-foto's Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-214 en 215
Anoniem (Duits) Doos met 49 glasdia's 'Streifzüge durch London' Schenking W.D.J. van de Put, Amsterdam RP-F-2004-211
Anoniem (Frans) Gezicht op een parkachtig landschap RP-F-2004-280
Anoniem (Italiaans) Fotoreproductie van een geetste aankondiging van de uitgave van 24 geëtste voorstellingen van beroemde monumenten en plaatsen in en bij Rome door Vincenzo Vecchi, 1867 ('Collezione di N.24 Vedute quasi trutte inedite reppresentanti Monumenti e Luoghi celebri, esistenti nelle vicinanze di Roma designate dal vero dal Dottor Vincenzo Vecchi ...') Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-72
Anoniem (Japans) Doosje met Japans postpapier en enveloppen, bedrukt met ingekleurde lichtdrukken RP-F-2004-84
Anoniem (Japans) Vijf mapjes met prentbriefkaarten van Japan Schenking K.F. van Leuven, Amsterdam RP-F-2004-234 t/m 238
Anoniem (Nederlands) Carte-de-visite: gezicht op het strand bij Scheveningen, met een camera RP-F-2004-205
Anoniem (Nederlands) Drie vellen postpapier, bedrukt met foto's (lichtdrukken) van Rotterdam Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-231 t/m 233
Anoniem (Nederlands) Album met 27 foto's van een Leidse studente uit circa 1920 Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-284
Anoniem (Nederlands) Album met 239 foto's van (voornamelijk) kunstnijverheidsvoorwerpen Overdracht Bibliotheek Rijksmuseum RP-F-2004-286
Anoniem (Russisch) Landschap met vrouw, kind en hond ('Paysage russe') RP-F-2004-83
Anoniem (Russisch) Landschap ('Paysage russe') RP-F-2004-279
Bins, F.F.P. Een boerderij in Zoutelande Schenking H. Rooseboom, Amsterdam RP-F-2004-278
Bisson frères Gezicht in het Alhambra, Granada RP-F-2004-20
Blumenfeld, Erwin Portret van Paul Citroen, gezien door een glazen kan; Portret van Paul Citroen Schenking J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-F-2004-1 en 2
Brouwer, Jan D. (uitgever/verkoper) Twaalf stereofoto's gemaakt in het Paleis voor Volksvlijt RP-F-2004-218 t/m 229
Clement, Clara Erskine The Queen of the Adriatic, or: Venice, Mediaeval and Modern, Boston (Estes and Lauriat) 1893 Met heliogravures geïllustreerd boek RP-F-2004-164
Coburn, Alvin Langdon Rotterdamse gracht ('A Canal in Rotterdam') RP-F-2004-18
Cool, Wouter Serie van 143 foto's gemaakt tijdens een rondreis door de Verenigde Staten in 1936 RP-F-2004-285
Curmer, Léon Dresde – Paris – Rome – Florence – Montpellier, Paris (Auguste Aubry) 1863 Met foto's geïllustreerd boek RP-F-2004-207
Dazy, René Twee nachtscènes in Parijs (?) RP-F-2004-249 en 250
Delton, Jean ('Photographie hippique'), Twee mannen in een automobiel RP-F-2004-76
Eilers, Bernard Reproductie van een schilderij van Carel Fabritius Overdracht Archief Rijksmuseum RP-F-2004-196
Farber, Richard Stilleven met vork; Boomstudie Schenking Richard Farber, Athens, USA RP-F-2004-209 en 210
Fiso Studio Portret van Lil Dagover RP-F-2004-251
Gerstenhauer Zimmerman, J.W. Vijf cartes-de-visite van voorwerpen geëxposeerd op een landbouwtentoonstelling in Middelburg Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-166 t/m 170
Günther, Hanns Technische Schönheit, Zürich/Leipzig (Orell Füssli Verlag) 1929 Met foto's geïllustreerd boek RP-F-2004-206
Hale Lincoln, Edwin Stilleven met hondsdraf Schenking Hans van den Boogaard, Zwanenburg RP-F-2004-204
Huf, Paul Groep van 16 portretten, mode- en reclame-opnamen, waaronder een zelfportret uit 1943 en een portret van Ton Raateland kort na terugkeer uit kamp Amersfoort, 1943 RP-F-2004-197 t/m 203 en 253 t/m 261
Huf, Paul Zwartwit-afdruk van het groepsportret van schrijvers en medewerkers van uitgeverij De Bezige Bij in de hal van de bibliotheek van het Rijksmuseum in 1969 Schenking mevrouw Bonny Huf, Amsterdam RP-F-2004-263
Huf, Paul Modellen in de Moskouse metro Schenking ING Bank, Amsterdam RP-F-2004-267
IJzerman, J.W. Dwars door Sumatra. Tocht van Padang naar Siak, Haarlem/Batavia (Erven F. Bohn/ G. Kolff & Co.) 1895 Met foto's geïllustreerd boek RP-F-2004-269
Jammer, K. en anoniem Drie foto's op prentbriefkaartformaat Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-213, 216 en 217
Johnson, Virginia W. The Lily of the Arno, or: Florence, Past and Present, Boston (Estes and Lauriat) 1891 Met heliogravures geïllustreerd boek RP-F-2004-163
Kleinmann & Co., H. (drukker) Album van Kampen, Kampen (Laurens van Hulst), z.d. [circa 1900] Met lichtdrukken geïllustreerd boek RP-F-2004-85
Koningh, L. de Carte-de-visite-portret van een onbekende man Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-212
Krull, Germaine Métal, Parijs 1927/1928 Portfolio met 64 lichtdrukken RP-F-2004-264; Machine in een fabriek RP-F-2004-277
Le Boyer, Guy Twee opnamen van spoorrails RP-F-2004-281-1 en 2
Liechtenstein, Princess Marie Holland House, London (MacMillan and Co.) 1874 Met woodburytypieën (naar P.H. Delamotte) geïllustreerd boek in twee banden RP-F-2004-248
Marville, Charles Gezicht in het Bois de Boulogne RP-F-2004-19
Mayall, John Edwin Daguerreotypieportret van een lachend meisje (Edith Abadam?); Daguerreotypieportret van drie kinderen RP-F-2004-246 en 247
Meessen, Jacobus Anthonie Gezicht op Kali Mati, Padang, Sumatra; Gezicht op Kampong Tjiliwong, Batavia RP-F-2004-16 en 17
Moerkerken, Emiel van Kade; Exposition Internationale du Surréalisme Schenking mevrouw M. Boom, Leiden RP-F-2004-244 en 245
Oorthuys, Cas Hongerwinter 1944-1945 RP-F-2004-243
Petit, Pierre Zes foto's van de Exposition Universelle, Parijs 1867 RP-F-2004-77 t/m 82
Pfemfert, Franz Portret van een vrouw Schenking mevrouw L. Blokhuizen-van der Werff, Amstelveen RP-F-2004-239
Piloty & Loehle e. a. Album met topografische en reproductiefoto's, gekocht tijdens een reis door Duitsland, uit het bezit van Antoon Derkinderen RP-F-2004-262
Rooswinkel, A.T. Kabinetfoto: gezicht op het station van de Nederlandsche Rhijn-Spoorweg, Amsterdam RP-F-2004-230

Schuitema, Paul (omslagontwerp) Balans. Algemeen Jaarboek der Nederlandsche Kunsten 1930-31 RP-F-2004-265

Tamamura, Kozaburo Famous Scenes in Japan, Yokohama (K. Tamamura), z.d. Met 60 ingekleurde lichtdrukken geïllustreerd fotoboek; Japanese Views and Characters. Vol. II. (Yokohama, Kamakura, Fuji and Nagoya) / Collotyped and hand painted in Japan, z.pl., z.d. [circa 1910] Met 24 ingekleurde lichtdrukken geïllustreerd fotoboek; A Leaf from the Diary of a Young Lady, Yokohama (K. Tamamura), z.d. [circa 1904] Met 24 ingekleurde lichtdrukken geïllustreerd fotoboek; The New Year in Japan, Kobe (K. Tamamura), z.d. [circa 1898-1905] Met 24 ingekleurde lichtdrukken geïllustreerd fotoboek; Picturesque Japan / Views in the Land of the Rising Sun / Collotyped and hand painted in Japan, z.pl., z.d. [circa 1909] Met 24 ingekleurde lichtdrukken (op panoramaformaat) geïllustreerd fotoboek RP-F-2004-270 t/m 274

Tamamura, Kozaburo (toegeschreven aan) Fotoboek met scènes uit het kinderleven (titelpagina ontbreekt), z.pl., z.d. Met 24 ingekleurde lichtdrukken geïllustreerd fotoboek RP-F-2004-275

Tessaro, F. Blad met drie reproducties van een 19de-eeuws (?) drieluik met kruisafname RP-F-2004-73 t/m 75

Titzenthaler, Waldemar Groep van 62 foto's uit de familiekring van de fotograaf, voornamelijk gemaakt in en om het woonhuis van het gezin in Berlijn (Friedrichstrasse) en tijdens een vakantie in de omgeving van Berlijn, circa 1911-1918 RP-F-2004-252-1 t/m 62

Trump, Georg Stilleven met druiven, peren en een appel op een schaal RP-F-2004-268

Tulp, De (drukker/uitgever) Gezicht op het Rijksmuseum Amsterdam Schenking mevrouw G. van Rossum-Bauknecht, Amsterdam RP-F-2004-208

Uyeda (drukker) The Silk Industry of Japan, showing the various stages of silk production from the worm to the finished article, z.pl., z.d. Met 20 ingekleurde lichtdrukken geïllustreerd fotoboek RP-F-2004-276

Vermeulen, C.J.L. e. a. Zes albums met foto's, plus een aantal losse foto's, ten dele uit de nalatenschap van de fotograaf C.J.L. Vermeulen Schenking mevr. T.A.M. Kleiterp, Bilthoven RP-F-2004-86 t/m 91 (zes albums) en RP-F-2004-92 t/m 162 (losse foto's)

Vogt, Aug. F.W. e. a. Groep van 45 stereofoto's van o.a. dieren en Nederlands-Indië, ten dele uit het bezit van de verzamelaar H. Ameschot RP-F-2004-21 t/m 65

Woditzka (toegeschreven aan) Machinestudie RP-F-2004-282

Boek, geïllustreerd met foto's van William Grundy: Sunshine in the Country / A Book of Rural Poetry, embellished with photographs from nature, London (Richard Griffin) 1861 Onderdeel van een groep van 8 fotografisch geïllustreerde boeken Schenking Steven Joseph, Brussel RP-F-2004-287 t/m 294

Tijdschrift, met foto's van o.a. Germaine Krull: Variétés. Revue mensuelle illustrée de l'esprit contemporain, eerste jaargang no. 12 (15 april 1929) Aan Nederland gewijd nummer RP-F-2004-165

Schriftje met knipsels (fotografische recepten) en twee Focus-belichtingsmeters uit de nalatenschap van de kunstschilder en amateur-fotograaf J.P. Ponstijn Schenking mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam RP-F-2004-240 t/m 242

Kijker voor Autochrome-dia's RP-F-2004-6

Documenten en objecten

Brieven

Siebe ten Cate aan onbekende, ongedateerd RP-D-2004-3

J.H. de Bois (d.d. 15 september 1918), P.N. van Kampen & Zn (d.d. 6 sept. 1918) en J.B.J. Kerling (d.d. 14 sept. 1918) aan Bernard Houthakker, m.b.t. de oprichting van een tijdschrift over prentkunst Schenking M. Jonker, Amsterdam RP-D-2004-6 t/m 8

Hendrik Valk aan de heer Dekker, d.d. 4 oktober 1980 RP-D-2004-12

Jacobus van Looij aan F. Bobeldijk, d.d. 16 augustus 1915 RP-D-2004-13

Tien brieven van Erik Thorn Leeson aan Sem Hartz, uit de periode 1949-1961 RP-D-2004-14 t/m 23

Hans Bayens aan Peter Schatborn, d.d. 12 augustus 2001 RP-D-2004-34

K.J.M. Wetselaar aan J.W. Niemeijer, d.d. 18 oktober 2004, met tien foto's en zeven reproducties van zijn werk; Egbert Philips (beeldhouwer) aan dezelfde, d.d. 2004 RP-D-2004-35 en 36

Handgeschreven verslag van Felix Ziem over het kopiëren van de Nachtwacht, gedateerd Parijs 10 april 1886 RP-D-2004-4

Collectie correspondentie, rekeningen en documenten (ca. 280 stuks) met kunstenaars en kunstkopers, afkomstig van de kunsthandelaren C.L.C. en B.L. Voskuil RP-D-2004-5 en RP-D-2004-11

Documenten

Kurt Löb, Rijmprent in off-set druk, naar een aquarel en tekening van Kurt Löb bij het gedicht 'De notaris die huilde' van Annie M.G. Schmidt, en een niet uitgebrachte eerdere versie zonder gedicht Schenking Kurt Löb, Amsterdam RP-D-2004-1 en 2

Map met foto's gemaakt door P. Mookhoek ter gelegenheid van het afscheid van dr. J.W. Niemeijer als directeur van het Rijksprentenkabinet RP-D-2004-37

Herinneringsalbum voor dr. J.W. Niemeijer bij zijn afscheid als directeur van het Rijksprentenkabinet op 21 december 1990 RP-D-2004-38

Affiches

Anoniem affiche voor tentoonstelling in de Rijksakademie Amsterdam, 9 mei-17 juni 1964, van schilderijen van Emmy Eerdmans en beeldhouwwerken van Gooitzen de Jong Schenking Emmy M. Eerdmans, Dodewaard RP-D-2004-29

Affiche (oorspr. door Huib Luns) voor tentoonstelling van het Kantsalet in Teylers Museum, Haarlem, 5-7 november 1936 RP-D-2004-30

Anoniem affiche voor tentoonstelling Oude Kant, Museum Boymans, Rotterdam, 5-28 maart 1938 RP-D-2004-31

Anoniem affiche Kanttentoonstelling in Rijksmuseum Twenthe, Enschedé, 3-12 november 1950 RP-D-2004-32

Objecten

Cassette gemaakt door Annelies Grimbergen (Studio Kodra, Amsterdam) met de stempeling 'Tuinen' door Quirijn Jungcurt (boekbinderij Seuglin, Amsterdam) Inhoud: uitgave door de Haagse Etsclub in november 2004 van tien prenten (zie RP-P-834 t/m 843) RP-D-2004-39.

Schilderijen

Steen, Jan Havicksz 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' Aankoop met steun van het Nationaal Aankoopfonds van het ministerie van OCW, de Sponsor Loterij, de Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit, de Mondriaan Stichting, het VSB Fonds, het Rijksmuseum Fonds en de Vereniging Rembrandt, mede daartoe in staat gesteld door het Prins Bernhard Cultuurfonds SK-A-4981

De Josselin de Jong, Pieter Portret van Pieter Stortenbeker, Kunstschilder (1828-1898) Overdracht door Haags Gemeentemuseum SK-A-4982

De Josselin de Jong, Pieter Portret van J.A.B. Stroebel, Kunstschilder (1821-1905) Overdracht door Haags Gemeentemuseum SK-A-4983

Bayens, Hans Portret van Dr. Willem Drees (1886-1988) op 96-jarige leeftijd Schenking mevrouw A. Bayens, Amsterdam, aan de afdeling Nederlandse geschiedenis SK-A-4985

Langdurige bruiklenen

Coorte, Adriaen Een testje aardbeien op een stenen plint; Vijf abrikozen op een stenen plint; Een takje kruisbessen op een stenen plint; Drie perziken op een stenen plint In bruikleen van de erven Jhr. W.F. van Beeck Calkoen, afwisselend aan het Rijksmuseum en het Mauritshuis, Den Haag SK-C-1687 t/m 1690

Doeve, Eppo (Joseph Luns als) Man met gouden helm; Portret van Joseph Luns als Dürer Bruikleen van de Stichting Paderbrünn aan de afdeling Nederlandse geschiedenis SK-C-1691 en 1692

Luns, Huib Portret van Joseph Luns, ca. drie jaar oud Bruikleen van de Stichting Paderbrünn aan de afdeling Nederlandse geschiedenis SK-C-1693

Bibliotheek

Selectie van bijzondere aanwinsten

Abhandlung von der zufälligen Punkten in der Perspectivkunst für Werkmeister Johann Michael Rödels und einer Vorrede von Abraham Gotthelf Kästner. Leipzig, Gerhard Fleischer, 1796 BI-2004-2314

An album of historical materials connected with foreign intercourse = Taigai shiryo bijutsu taikan / by Tokihide Nagayama. [Nagasaki, s.n., 1918] BI-2004-2258

The art of landscape painting in watercolours / by Thomas Rowbotham and Thomas L. Rowbotham Jun. 2nd ed. London, Winsor and Newton, 1850 BI-2004-1306a

Art sales catalogues (Volume IV part 2), 1881-1900 based on Frits Lugt's Répertoire des catalogues de ventes publiques intéressant l'art ou la curiosité La Haye 1964. Leiden, Inter Documentation Company, 2004; 3239 microfiches BI-2004-2898

The artist's vade mecum: being the whole art of drawing tought in a new work, elegantly engraved on one hundred folio copper plates; containing great variety of examples in every branch of that noble art / to which is prefixed, an essay on drawing [by] Robert Sayer. London, R. Sayer, 1762 BI-2004-0551

La gravure à l'eau forte: essai historique / par Raoul de Saint-Arroman, comment je devins graveur à l'eau forte par le Comte Lepic. Paris, Vve Cadart, 1876 BI-2004-0108

A guide to painting photographic portraits, draperies, backgrounds, & c., in water colours with concise instructions for tinting paper, glass & daguerrotype pictures and for painting photographs in oil colours / by A.N. Rintoul, with diagrams printed in colours &c. 3rd ed. London, J. Barnard [1860?] BI-2004-1306c

Landscape photography; or, a complete and easy description of the manipulations and apparatus necessary for the production of landscape pictures, geological sections, etc., by the calotype, wet collodion, collodio-albumen, albumen, gelatine, and wax-paper process / by Joachim Otté London, Robert Hardwicke, [1858] BI-2004-2097

The laws of harmonious colouring adapted to interior decorations, manufactures, and other useful purposes / by D.R. Hay. London, W.S. Orr, 1838 BI-2004-1307

Neu ausgefertigtes und mit vielen raren Kunststücken geziertes Farben-Büchlein: oder gründlicher Unterricht wie man Baumwollen, Wüllen und leinen Garn, dessgleichen halb wüllen und halb leinen Gewebts, oder auch ganz wüllen oder ganz leinene Waaren in allerhand schönen Farben abfärben und zurichten solle. [S.l, s.n.], 1746 BI-2004-1074

On painting in oil and water colours for landscape and portraits; including the preparation of colours, vehicles, oils &c, method of painting in wax, or encaustic; also on the chemical properties and permanency of colours, and on the best methods of cleaning and repairing old paintings, &c. illustrated with plain and coloured plates / by T.H. Fielding. London, Ackermann, 1839 BI-2004-1145

The Oxford drawing book, or the art of drawing, and the theory and practice of perspective, in a series of letters, containing progressive information on sketching, drawing, and colouring landscape scenery, animals, and the human figure, with a new method of practical perspective / by Nathaniel Whittock. New and improved ed. New York, Collins, Keese and Co, 1840 BI-2004-1308

The pictorial album; or, cabinet of paintings for the year 1837 containing eleven designs, executed in oil colours from the original pictures, with illustrations in verse and prose/ by G. Baxter. London, Chapman and Hall, [1836] BI-2004-1768

A practical treatise on drawing and on painting in water colours: with illustrative examples in pencil, in sepia, and in water colours comprehending the treatment of coast scenery, river scenery and general landscape / by G.F. Phillips. London, A. and H. Bailey and Co, 1839 BI-2004-0552

A practical treatise on painting in three parts: consisting of hints on composition, chiaroscuro and colouring: the whole illustrated by examples from the Italian, venetian, Flemish, and Dutch schools / by John Burnet. London, James Carpenter and Son, 1827 BI-2004-2020

Principios da arte da gravura traslado do grande livro dos pintores: livro decimoterceiro / de Gerardo Lairesse. Lisboa, Typographia chalcographia, typoplastica, e litteraria do Arco do Cego, 1801 BI-2004-0107

Selectie uit een anonieme particuliere schenking

Alle de werken van Flavius Josephus, behelzende Twintig boeken van de Joodsche oudheden, 't verhaal van zyn eygen leeven, de histori van de oorlogen der Jooden tegen de Romeynen, zyne Twee boeken tegen Apion, en zyne beschryving van den marteldood tegen Machabeen, waarby komt Het gezantschap van Philo aan den keyzer Kaligula / alles uyt de overzetting van den heer D'Andilly in 't Nederduytsch overgebragt door W. Séwel. 't Amsterdam, by Pieter Mortier, 1704 BI-2004-0720

Biblia, Dat is de gantsche H. Schrifture, vervattende alle de canonijcke boecken des Ouden en

des Nieuwen Testaments: door last der Hooghmog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, en volgens het besluyt van de Synode Nationael gehouden tot Dordrecht in de jaren 1618 ende 1619; uyt de oorspronckelicke talen in onse Nederlantsche tale getrouwelick overgeset. Te Dordrecht, by Pieter en Jacob Keur, 1731 BI-2004-0759

Cruydt-boeck Remberti Dodonaei: volghens sijne laetste verbeteringhe: met biivoeghsels achter elck capitel, uyt verscheyden cruydtbeschrijvers: item, in 't laetste een beschrijvinghe van de indiaensche ghewassen, meest ghetrocken uyt de schriften van Carolus Clusius / nu wederom van nieuws oversien ende verbetert. 't Antwerpen, Bathasar Moretus, 1644 BI-2004-0722

Emblemata heroica, of de medalische sinnebeelden der ses en dertigh graaven van Holland, met konstplaaten vercierd / Lud. Smids. Te Amsteldam, by Johannes Oosterwyk, 1712 BI-2004-0726

Fables choisies mises en vers par Monsieur de La Fontaine, et par lui revuës, corrigées et augmentées de nouveau (premiere partie) / [Jean de La Fontaine]. A Amsterdam, chez Zacharie Chatelain, 1728 BI-2004-0747

Historische kinder-bybel, of schriftuurlyke lusthof: behelzende twee-honderd tweënvyftig afbeeldingen der voornaamste geschiedenissen van het oude en nieuwe testament, ter gemakkelyke bevatting voor de jeugd, met byschriften, vaarsjes, en den bybeltext voorzien. Te Amsterdam, by de Wed. Loveringh en Allart, 1777 BI-2004-0741

Leerzame zinnebeelden: bestaande in Christelyke bedenkingen door vergelykinge eeniger schepselen, als dieren, vogels, gewassen, etc. strekkende tot zeedelessen ter deugd, en aanmoediging tot godzaligheid in vaarzen en uitbreidingen / te zamen gesteld door Hendrik Graauwhart; vercierd met 110 konstige afbeeldsels. 't Amsterdam, by Johannes Ratelband, 1704 BI-2004-0744

Onderhoudend geschenk voor kinderen, of verzameling van verschillende onderwerpen tot leering en vermaak der jeugd. Te Leiden, bij P.H.Trap, 1823 BI-2004-0746

De onwaardige wereld, vertoond in vyftig zinnebeelden, met godlyke spreuken en stichtelyke verzen / door Jan Luiken. Te Amsteldam, by Kornelis vander Sys, 1728 BI-2004-0742

Physiögnomische catechismus. Bevattende de gronden en beginselen der gelaadkennis. Geschikt om den mensch aan zig zelven te ontdekken, om ook den aart en het karakter van zyn medemensch te ontdekken, en hem op te leiden tot de beöefening en vorming van het menschelyk hart. Amsterdam, Gerrit Bom en Zoonen, 1780 BI-2004-0724

A picturesque tour through Holland, Brabant, and part of France: made in the autumn of 1789 / Samuel Ireland. London: printed for T. and I. Egerton, 1790. Illustrated with copper plates in aqua tinta, from drawings made on the spot. 44 aquatinten door Samuel Ireland BI-2004-0740

Spiegel der deugden en konsten. Met prenten en haar uytlegging. In Duyts en Frans digt. Te Leiden, by Jan vander Deyster, 1721 BI-2004-0725

Statuti e metodo d'istruzione per l'Accademia delle Belle Arti di Firenze. Firenze: Presso Nicolò Carli, 1813 BI-2004-0723

Une tache d'encre / René Bazin. - Tours: Alfred Name et Fils, 1900 BI-2004-0721

Uitbreiding over honderd leerzame zinnebeelden / door Claas Bruin. T'Amsterdam, by Hendrik Bosch, 1722 BI-2004-0749

De werken en vergelding der barmhertigheid en onbarmhertigheid / uit Matth. XXV berymd door Adriaan Spinniker. Te Amsteldam, by de Wed. P. Arentz, 1711 BI-2004-0745b

Zedelyke en stichtelyke gezangen, van Jan Luiken. En den lof en oordeel van de werken der barmhertigheid. Alles met konstige figuuren versiert / Jan Luiken. Te Amsteldam, by Kornelis vander Sys,1734 BI-2004-0745a

Zinne-beelden der liefde, met puntdigten en aanteekeningen / van Willem den Elger. te Leyden, by Boudewyn vander Aa, 1703 BI-2004-0728

Lijst van nieuwe tijdschriften

Amore Romae: bulletin voor de vrienden van het Nederlands Instituut in Rome (1998-)
Antiquarian horological and the proceedings of the Antiquarian Horological Society (1953-)
DecArt: rivista di arti decorative = DecArt: a magazine for the decorative arts (2003-)
Immediations: the research journal of the Courtauld Institute of Art (2004-)
Musées Suisse: Schweizerische Nationalmuseen (2003-) jaarverslag en jaarboek
Het *Nieuwe* Rijksmuseum Amsterdam: nieuwsbrief (2002-)
L'occhio nel segno (1999-)
Res: anthropology and aesthetics (1981-)
Zimmerli journal (2003-)

Het totaal aan ingeschreven boeken, tijdschriften en veilingcatalogi inclusief de projecten bedraagt 4599 titels. Met uitzondering van de projecten werden 3972 aanwinsten ingeschreven, waarvan 2882 boektitels, 24 tijdschrifttitels en 1066 veilingcatalogi. Het aantal nieuwe boek- en tijdschrifttitels bedraagt 2906. Van de 24 nieuw opgenomen jaarverslagen en tijdschrifttitels zijn 8 jaarverslagen, 3 afgesloten jaarverslagen, 8 tijdschriftabonnementen en 5 afgesloten tijdschriften. Na opzegging of afsluiting van 11 tijdschriften komt het totaal aantal abonnementen op 525. Het aantal lopende jaarverslagen is 155. Het totaal aantal tijdschrifttitels en jaarverslagen is 3107 (*records* in tijdschriftendatabase).
Het aantal zoekacties in Picarta bedraagt 3410, in de Nederlandse Centrale Catalogus via WinIBW 62. In totaal zijn 26 aanvragen in het kader van interbibliothecair leenverkeer ingediend bij derden, en 34 aanvragen ontvangen van derden.

Restauratie en conservatie

De activiteiten van de restauratieateliers hebben in 2004 voornamelijk bestaan uit het transportklaar maken van de collectie voor de grote verhuizing, en het na de verhuizing inrichten van de nieuwe depots (in Lelystad en de Frans van Mierisstraat) en de restauratieateliers (in het Gemeentearchief, het Scheepvaartmuseum, het ICN en de Frans van Mierisstraat). De voorbereidingen voor de gastmusea en de reizende tentoonstellingen legden extra beslag op het atelier schilderijen.

Aziatische kunst

Het eerste deel van de restauratie van de Chinese spiegelstandaard uit de collectie Van Braam Houckgeest (AK-RAK-2003-8) is uitgevoerd door Carolien van Es, Leidschendam.

Beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Meubelen

Sittekist van eikenhout Nederland, ca. 1500 BK-NM-1971

Rankenkast belijmd met palissanderhout Groningen, 1689 BK-15508

Schrijfkabinet belijmd met notenhout Nederland, ca. 1715-1740 BK-15983

Breytspraak, Carel Troonzetel van noten- en palissanderhout, 1838 BK-R-5034

Hillebrand, Jan Adolf Zilverkast met spiegels, 1844 BK-R-4927

Lion Cachet, Carel Adolph Standaard voor Rembrandt-album van coromandelhout en andere houtsoorten, 1898 BK-1970-96

Tafel van eikenhout, zwarthout en paarlemoer Nederland, ca. 1900-1925 BK-2002-22

Hekwerk van eikenhout, ontworpen door P.H.J. Cuypers, ca. 1885 MU-9

Er is een aantal omvangrijke bruiklenen aan gastmusea (Assen, Dordrecht, CODA Apeldoorn, Kleef, Maastricht) uitgegaan. De werkzaamheden hiervoor behelsden het maken van conditierapporten, het begeleiden van de transporten en het meewerken aan de opbouw van tentoonstellingen in de gastmusea.
Verder is meegewerkt aan de verstrekking van individuele bruiklenen aan andere musea (Amsterdams Historisch Museum, Paleis Het Loo Nationaal Museum, Apeldoorn, e.a., zie p. 87).
In januari is de tweede serie af te stoten meubelen (uit het torendepot) overgedragen aan het Instituut Collectie Nederland.
Tot begin augustus is zeer intensief gewerkt aan de verhuizing van de collecties meubelen en beeldhouwkunst naar de depots in Lelystad en Mijdrecht.
Ongeveer driekwart van de meubelen op zaal is onder asbestcondities (zonodig) gedemonteerd, verplaatst, gereinigd en overgebracht naar 'schone' zalen vanwaar het reguliere verpakken en transporteren begon. De verhuizing is vrijwel zonder schade aan objecten voltooid.
Het inhuizen in Lelystad is nagenoeg voltooid; er moeten nog enkele stukken worden opgebouwd.
Wegens ruimtegebrek in Lelystad, is een groot deel van de inventaris- en Cuypersmeubelen en circa driekwart van de betimmeringen naar Mijdrecht gebracht. De inhuizing daar kostte zeer veel tijd omdat veel losse onderdelen door elkaar waren geraakt en er bovendien aanvankelijk geen stellingen waren waar de objecten in konden worden opgeslagen. In verband met de mogelijke verhuizing in 2005 van de objecten naar Lelystad, is het uitpakken en in stellingen plaatsen in Mijdrecht opgeschort.
Voorafgaand aan de verhuizing is meegewerkt aan de inventarisatie en beschrijving van de bijna 140 nog in het Rijksmuseum aanwezige Cuypersmeubelen.

Keramiek, glas en steen

De vier restauratoren van keramiek, glas en steen hebben zich in 2004 beziggehouden met de verhuizing van de collecties naar Lelystad en met de installatie van objecten in de gastmusea in Apeldoorn, Assen, Dordrecht, Enschede, Kleef en Weesp.

Textiel

Twee vlaggen, katoen, uit het bruikleen van Bronbeek (NG-1977-279) Indonesië, ca. 1850-1860
In de periode april-juli werd onderdak verleend aan Saskia Rijsdijk, die in opdracht van Museum Bronbeek een aantal andere Indonesische vlaggen uit het bruikleen heeft geconserveerd.

2004 stond verder vrijwel geheel in het teken van verhuizingen vanuit het hoofdgebouw en de Teekenschool naar Lelystad en het verder verbeteren van de berging van de objecten aldaar. Een overzicht:
Januari-juli: uithuizen vaste opstelling uit asbestgebied (gestoffeerde meubelen, interieurtextiel, wandtapijten, kerkelijk textiel, bedden, vloertapijten), begeleiden verhuizers en transporten, en inhuizen in Lelystad. Uithuizen van alle textieldepots in het hoofdgebouw (wand- en vloertapijten, goudleer en papierbehang, damasten, zijdeweefsels, interieurtextiel).
Augustus-september: verhuizen ateliers van Teekenschool en toren 8 naar ICN
Oktober-december: laatste inhuizingen en verbetering van de bewaaromstandigheden in Lelystad.
Standplaatsregistratie van alle textielobjecten, in samenwerking met Bureau Collecties.

Verankerde objecten

In de oude zalen bevonden zich ruim 60 verankerde objecten in diverse materialen. Een klein deel daarvan is gedemonteerd en verpakt door restauratoren van het

museum (met name plafonds van de afdeling Schilderijen en kleine objecten zoals portieken). De overige objecten zijn door externe firma's gedemonteerd, gedocumenteerd en verpakt. Een externe deskundige, de heer E. Groenhout, heeft in samenwerking met het museum een uniform documentatiesysteem ontwikkeld voor alle objecten (hout, steen, terracotta, glas, ijzer, etc.). Voor een klein aantal objecten konden uit het bestaande documentatiesysteem gegevens worden geput voor de demontage (bijvoorbeeld de Xaveryschouw, de gietijzeren preekstoel en de Nieuwenhuiskamer).
Van de Haarlemse of Kopskamer is door mevrouw R. Jongsma (extern) een uitgebreid (kunst)historisch, technisch en stratigrafisch onderzoek verricht, evenals van de schouw BK-1958-81.

Rijksprentenkabinet

Het restauratieatelier papier heeft bijna uitsluitend werkzaamheden verricht ten behoeve van de verhuizing naar de Frans van Mierisstraat. In incidentele gevallen werden werken voor uitgaand bruikleen gereedgemaakt.

Schilderijen

Volledige restauraties

Potter, P. Orpheus en de dieren SK-A-317
Fabritius, C. Portret van Abraham de Potter SK-A-1591
Hobbema, M. Watermolen SK-C-144
28 miniaturen

Conservatie

Circa 3000 schilderijen werden voorafgaand aan de verhuizing conserverend behandeld, en verder 45 voor bruiklenen aan tentoonstellingen elders, 316 voor de gastmusea, 121 voor uitgaande langdurige bruiklenen en 105 voor de Van der Hoop-tentoonstelling.

Bibliotheek

Overzicht van de werkzaamheden:
241 boeken gerestaureerd, hersteld of ingebonden
4 boeken uitgebreid gerestaureerd, waarvan 2 van het Rijksprentenkabinet (*Teckningar af Jan Brandes*)
69 boeken gereinigd
23 boeken gekartonneerd
de Scholen Collectie gereinigd en teruggeplaatst
supervisie over de externe restauratie van 173 banden uit de collectie
diverse snij- en plakwerken, waaronder 2085 etiketten van 10 boeken bladen vastgezet, 2 bladen gedoubleerd
20 archiefbakken vervaardigd
268 stofomslagen ingezet en 11 opgeplakt
diverse werkzaamheden voor andere afdelingen.

Bruiklenen aan tentoonstellingen

In het laatste kwartaal van 2004 begon het bruikleenverkeer langzamerhand terug te komen op het niveau van voor de verhuizing. Aan 50 tentoonstellingen in binnen- en buitenland werden 193 schilderijen, 15 aquarellen, 2 beelden, 49 stuks porselein, 20 voorwerpen van Aziatische kunst, 83 prenten, 48 tekeningen, 38 foto's, 2 boeken, 29 voorwerpen en 4 documenten van Nederlandse geschiedenis, 15 modellen, 1 altaartje, 1 zilveren spiegel, 1 tapisserie en 7 stuks glaswerk in bruikleen afgestaan.

A
Amsterdam, Allard Pierson Museum: Het Lichaam Blootgeven
Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum: Breitners Amsterdam
Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum: Collectie Van der Hoop
Amsterdam, Fotografiemuseum Amsterdam: Op zoek naar Sophie, Hakan en Roderick
Amsterdam, Nederlands Scheepvaartmuseum: tijdelijk bruikleen van 1 scheepsmodel
Amsterdam, Nederlands Scheepvaartmuseum: Ontdekking van de wereld
Amsterdam, Van Gogh Museum: Edouard Manet. Impressies van de Zee
Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten: Het Vlaamse Landschap
Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten: Copyright Rubens
Antwerpen, Provinciaal Museum het Sterckshof: Dutalis 1780-1852
Antwerpen, Rubenshuis: Rubens - de Verzamelaar

B
Bergamo, Museo Adriano Bernareggi: L'Ultimo Moroni - Giovan Battista Moroni pittore della realtà
Berlijn, Gemäldegalerie: Masterpieces of French Genre Painting
Bologna, Pinacoteca nazionale: Ferrara: gli Este e l'Europa
Brussel, Paleis voor Schone Kunsten: Karel Appel. Onderweg. Reis van Rudi Fuchs langs de Kunst der Lage Landen

C
Chicago, The Art Institute of Chicago: Rembrandt's Artistic Journey
Corning NY, The Corning Museum of Glass: Beyond Venice. Glass in the Venetian style, 1500-1700

D
Delft, Legermuseum: Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog
Dordrecht, Museum Simon van Gijn: Verloren Verleden
Dresden, Staatliche Kunstsammlungen Dresden: Meissen für die Zaren - Porzellan und die sächsisch-russische Politik im 18. Jahrhundert

F
Frankfurt am Main: Städelsches Kunstinstitut: Pan und Syrinx

G
's-Gravenhage, Fotomuseum: Péter Nádas en de Hongaarse fotografie
's-Gravenhage, Gemeentemuseum: Grafsculpturen uit het oude China
's-Gravenhage, Mauritshuis: Carel Fabritius
Groningen, Groninger Museum: Camerarius

H
Haarlem, Frans Halsmuseum: Pieter Claesz
Helsinki, Amos Anderson Museum: Vis. Stillevens in de Nederlanden 1550-1700
's-Hertogenbosch, Noordbrabants Museum: Nederlandse Oriëntalisten

K
Kassel, Staatliche Museen Kassel: Pan und Syrinx
Keulen, Wallraf-Richartz-Museum: Johan Barthold Jongkind (1819-1891)

L
Lissabon, Museu Calouste Gulbenkian: Goa and the Great Mughal
Londen, Royal Academy of Arts: William Nicholson Retrospective Exhibition
Londen, Victoria and Albert Museum: Exotic Encouters: the Meeting of Asia and Europe 1500-1800

N
Naarden, Vestingmuseum: Menno baron van Coehoorn
Nijmegen, Museum het Valkhof: De Bataven

O
Oss, Museum Jan Cunen: Jacob Maris. Ik denk in mijn materie

P
Parijs, Musée du Louvre: L'art parisien sous Charles VI
Parijs, Musée du Louvre: Dossier: Le Sacre du Napoléon

Q
Quebec, Musée du Quebec: Copyright Rubens

R
Rome, Complesso del Vittoriano: Degas. Classical and Modern
Rome, Musei di Capitolino: Nell'occhio di Escher
Rotterdam, Maritiem Museum Rotterdam: Varen in Indië

Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen: Spaanse meestertekeningen 1500-1900
Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen: Schilders van het dagelijks leven in de Hollandse 17de eeuw

S

Spiers, Historisches Museum der Pfalz: Europas Juden im Mittelalter

T

Turijn, Palazzino Promotrice delle belle arti: Gli Impressionisti e la Neve

U

Utrecht, Centraal Museum: Vis. Stillevens in de Nederlanden 1550-1700
Utrecht, Centraal Museum: De berouwvolle Petrus

V

Venetië, Fondazione Giorgio Cini: Comicity and Caricature

W

Washington, National Gallery of Art: Gerard ter Borch
Wenen, Albertina: Rembrandt Harmensz. van Rijn, Gemälde - Zeichnungen - Druckgraphik

Langdurige bruiklenen

Amsterdam, Bijbels Museum: 1 beeld
Delft, Legermuseum: 114 wapens uit de collectie Visser

Bruiklenen voor de duur van de renovatie van het Rijksmuseum

Aan de volgende musea werden voor de duur van de renovatie van het Rijksmuseum 432 schilderijen, 343 voorwerpen van de afdeling Aziatische kunst, 17 voorwerpen van de afdeling Nederlandse geschiedenis en 533 voorwerpen van beeldhouwkunst en kunstnijverheid afgestaan:

Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum
Amsterdam, Rembrandthuis
Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten: Het Rijksmuseum aan de Schelde (tot 2006)
Apeldoorn, CODA: Het Rijksmuseum op de Veluwe
Assen, Drents Museum: Het Rijksmuseum aan de Brink
Dordrecht, Dordrechts Museum: Het Rijksmuseum aan de Merwede (tot 2006)
Enschede, Rijksmuseum Twenthe: Het Rijksmuseum aan de Grens
Kleve, Museum Kurhaus Kleve: Het Rijksmuseum in Duitsland
Londen, National Gallery
Maastricht, Bonnefantenmuseum: Het Rijksmuseum aan de Maas
Rotterdam, Historisch Museum
Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen
Uithuizen, Menkemaborg
Utrecht, Centraal Museum
Weesp, Gemeentemuseum: Het Rijksmuseum aan de Vecht

Tentoonstellingen en presentaties

Philipsvleugel

t/m 2008
De Meesterwerken
projectleiding Jan Rudolph de Lorm
conservatoren Reinier Baarsen, Jan Piet Filedt Kok, Gijs van der Ham
ruimtelijke vormgeving Merkx + Girod (Evelyne Merkx)
grafische vormgeving Irma Boom

15 oktober 2004 t/m 23 januari 2005
Het geschenk. Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier
i.s.m. Amsterdams Historisch Museum
projectleiding Arend-Jan Weijsters
conservatoren Jan Piet Filedt Kok, Jenny Reynaerts
ruimtelijke vormgeving Merkx + Girod (Evelyne Merkx)
grafische vormgeving Irma Boom

Rijksmuseum Amsterdam Schiphol

2 september 2003 t/m 4 januari 2004
Etchings by Rembrandt
projectleiding Roosmarijn Ubink
conservator Ger Luijten
grafische vormgeving Berry Slok

9 januari t/m 18 april 2004
Van Gogh and the Modern Masters
projectleiding Roosmarijn Ubink
conservatoren diverse
grafische vormgeving Berry Slok

20 april t/m 13 oktober 2004
Rembrandt and other animals
projectleiding Simone van Elst
conservator Huigen Leeflang
grafische vormgeving Berry Slok

14 oktober t/m 21 december 2004
Jan Steen, Dutch Life in the Golden Age
projectleiding Simone van Elst
conservator Taco Dibbits
grafische vormgeving Jeroen Jas

23 december 2004 t/m 21 maart 2005
Winter in Holland
projectleiding Simone van Elst
conservator Ronald de Leeuw
grafische vormgeving Jeroen Jas

Foam - Fotografiemuseum Amsterdam

8 november 2003 t/m 8 februari 2004
Document Nederland: Forever Young
Janine Schrijver fotografeert de nieuwe ouderen
Jaarlijkse foto-opdracht i.s.m. NRC *Handelsblad*
projectleiding Arend-Jan Weijsters
conservatoren Jet Baruch, Mattie Boom
ruimtelijke vormgeving Foam, afdeling inrichtings-projecten Rijksmuseum
grafische vormgeving Berry Slok

18 december 2004 t/m 6 februari 2005
Document Nederland: Op zoek naar Sophie, Hakan en Roderick
Justin Jin fotografeert jongeren en school
Jaarlijkse foto-opdracht i.s.m. NRC *Handelsblad*
projectleiding Arend-Jan Weijsters/Roosmarijn Ubink
conservatoren Jet Baruch, Mattie Boom
ruimtelijke vormgeving Foam, afdeling inrichtings-projecten Rijksmuseum
grafische vormgeving Berry Slok

Topkapi Sarayi Müzesi, Istanbul

15 december 2003 t/m 15 april 2004
Two Perspectives on the Tulip Era
Vanmour and Levnî
projectleiding Arend-Jan Weijsters
conservator Eveline Sint Nicolaas
vormgeving Topkapi Sarayi Müzesi

Gastmusea Rijksmuseum op/aan/in...

3 februari 2004 t/m 2008
Rijksmuseum aan de Brink
Drents Museum, Assen

2 maart 2004 t/m 2008
Rijksmuseum aan de Maas
Bonnefantenmuseum, Maastricht

10 april 2004 t/m 2008
Rijksmuseum aan de Grens
Rijksmuseum Twenthe, Enschede

16 mei 2004 t/m 2006
Rijksmuseum aan de Merwede
Dordrechts Museum, Dordrecht

12 juni 2004 t/m 2008
Rijksmuseum aan de Vecht
Gemeentemuseum, Weesp

25 september 2004 t/m 2007
Rijksmuseum op de Veluwe
Apeldoorns Museum, Apeldoorn

9 oktober 2004 t/m 2006
Rijksmuseum aan de Schelde
Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen

28 november 2004 t/m 2008
Rijksmuseum in Duitsland
Museum Kurhaus Kleve, Kleve

projectleiding Wendela Brouwer, Roosmarijn Ubink/Simone van Elst
conservatoren diverse

Publicaties van het Rijksmuseum

Bulletin van het Rijksmuseum
Jrg. 51 (2003), nr. 3, nr. 4
Jrg. 52 (2004), nr. 1, nr. 2
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers

Rijksmuseum Kunstkrant
Jrg. 30 (2004), nr. 1-6
Amsterdam: Rijksmuseum, afdeling educatie & publieksinformatie

Nieuwsbrief Het *Nieuwe* Rijksmuseum
Beheerorganisatie Het *Nieuwe* Rijksmuseum (ministerie van OCW, ministerie van VROM en Stichting Het Rijksmuseum)
Jrg. 2 (2004), nr. 8, nr. 9, nr. 10

Jaarverslag Rijksmuseum 2003
Amsterdam: Rijksmuseum, 136 p.

2008. Bouwen aan Het *Nieuwe* Rijksmuseum
2008. *Building The* New *Rijksmuseum*
Ronald de Leeuw, Wouter Kloek, Jaap Huisman, Tim Zeedijk, Elles Kamphuis
Amsterdam: Rijksmuseum, 24 p.
€ 2,-

Delffse Porceleyne. Delfts aardewerk 1620-1850
Delffse Porceleyne. Dutch delftware 1620-1850
Jan Daniël van Dam
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers, 208 p.
ISBN 90-400-8797-0 (Nederlandse ed.)
ISBN 90-400-8831-4 (Engelse ed.)
€ 24,50

European Tapestries in the Rijksmuseum
Ebeltje Hartkamp-Jonxis en Hillie Smit
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers 464 p. (Catalogi van de verzameling kunstnijverheid van het Rijksmuseum te Amsterdam; 5 = Catalogues of the decorative arts in the Rijksmuseum Amsterdam; 5)
ISBN 90-400-8782-2
€ 180,-

De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (*1778-1854*)
Ellinoor Bergvelt, Jan Piet Filedt Kok, Norbert Middelkoop (red.)
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers, 224 p.
ISBN 90-400-9041-6 9001-7
€ 39,95

Ik zie ik zie, wat Rembrandt ziet...
I spy with Rembrandt's eye
Petra Kana-Devilee en Robert Uterwijk
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers, 56 p.
(De Meesterwerken: kindergids = The Masterpieces: children's guide)
ISBN 90-400-9041-6 (Nederlandse ed.)
ISBN 90-400-8776-8 (Engelse ed.)
€ *9,95*

Kort verhaal van Nederland, een klein land in een grote wereld. De collectie van het Rijksmuseum in het licht van de geschiedenis van Nederland
A short story of the Netherlands, a small country in a big world. The Rijksmuseum collection within the framework of the history of the Netherlands
Wouter Kloek en Kees Zandvliet
Amsterdam: Rijksmuseum, 36 p.

De Meesterwerken. Gids (Italiaanse editie en Japanse editie)
Amsterdam: Rijksmuseum, afdeling educatie & publieksinformatie, 144 p.
€ 5,-

Ornament Prints in the Rijksmuseum II. The seventeenth century
Peter Fuhring; translated from the Dutch by Jennifer Kilian and Katy Kist
Amsterdam: Rijksmuseum; Rotterdam: Sound and Vision 1632 p. (3 delen) (Studies in prints and printmaking: 5)
ISBN 90-75607-56-3
€ 250,-

Johannes Vermeer (*1632-1675*)
Mariët Westermann
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers 64 p. (Rijksmuseum-Dossiers)
ISBN 90-400-8727-x (Nederlandse ed.)
ISBN 90-400-8817-9 (Engelse ed.)
€ 14,95

The world of Jan Brandes, *1743-1808*. Drawings of a Dutch traveller in Batavia, Ceylon and Southern Africa
Max de Bruijn en Remco Raben (red.)
Amsterdam: Rijksmuseum; Zwolle: Waanders Uitgevers 544 p., ISBN 90-400-8756-3
€ 79,50

Publicaties van medewerkers

R.J. Baarsen
'The first Amsterdam rococo chairs', *Cleveland Studies in the History of Art* 8 (2003), pp. 120-129 (verschenen in 2004);
'Antiek à la Renaissance bewerkt; de kunstnijverheid van het historisme', *Bulletin Dordrechts Museum* 29 (2004), nr. 2, pp. 31-35.

H. Baija
[met A. Brokerhof en S. de Groot] 'Wie de handschoen past... Handschoenen getest voor het hanteren van collecties', *Cr, Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie* 5 (2004), nr. 1, pp. 50-57.

Mw. H.J. Baruch
'Het "bureau-ministre" van Willem Drees. Symbool van een van de meest gezichtsbepalende politici van de 20ste eeuw', in: *Jaarverslag Rijksmuseum 2003*, pp. 52-55.

D.J. Biemond
'Een veelvoud van bloemen, Zilver met bloemen uit Batavia', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 3, pp. 57-65.

Mw. M. Boom
'Scènes uit een laat-19de-eeuws atelier. Het modellenalbum van Comte Jacques de Lalaing', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 1, pp. 64-81;
'De productielijnen van een negentiende-eeuws fotobedrijf. De firma Annan in Glasgow', *Kunstlicht* 25 (2004) 1/2, pp. 22-29;
'Het Manfred en Hanna Heiting Fonds. Particulieren steunen de Nationale Fotocollectie', *Rijksmuseum Kunstkrant* 30 (2004), nr. 1, pp. 20-21;
'Bakvissen. De Joop ter Heul van de fotografie', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap*, nr. 43 (2004), pp. 22-24;
'Geschiedenis op de foto. De Palestijnse kwestie, de Duitse keizer, de hongerwinter en de moedermavo: uit de praktijk van de fotohistoricus', in: congresbundel *Nostalgie: vertekend verleden*, Groningen 2004, z.p.;
[met S. Wachlin] 'Jacobus Anthonie Meessen', in: *Geschiedenis van de Nederlandse Fotografie*, afl. 36, pp. 1-10.

D. Bull
'Nicolaas Verkolje: "Europa en de Stier"', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 2, pp. 180-182;
'Claude Gellée genaamd Le Lorrain: "Havengezicht bij zonsopgang"', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 2, pp.182-184;
'Pietro Longhi: "Portret van een Venetiaanse familie met een bediende die koffie serveert"', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 2, pp. 185-186.

J. van Campen
'Een exuberant stuk porselein', *Keramika 16* (2004), nr. 2, pp. 11-17;
'Guanyin in blanc de Chine', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 3, pp. 27-31;
'Nieuwe aanwinst; vijf voorwerpen uit het bezit van A.E. van Braam Houckgeest', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 1, pp. 30-31;
'Uit de Chinese collectie van Andreas Everardus van Braam Houckgeest', in: *Jaarverslag Rijksmuseum 2003*, pp. 48-51;
'Chinese grafplastiek in het Princessehof', *Vormen uit Vuur* 189 (2004/4), pp. 21-32;
'Chinese grafbeelden in het Rijksmuseum, *Vormen uit Vuur* 189 (2004/4), pp. 33-47.

J.D. van Dam
Delffse Porceleyne. Delfts aardewerk 1620-1850 (Engelse editie *Delffse Porceleyne. Dutch delftware 1620-1850*), Amsterdam/Zwolle 2004;
Delfts Aardewerk, Een proeve tot her-ijking (dissertatie Katholieke Universiteit Nijmegen), Amsterdam 2004;
'Von barocker Pracht – Delfter Keramik mit und für Blumen', in: cat.tent. *Tulpomanie, Die Tulpe in der Kunst des 16. und 17. Jahrhunderts*, Dresden (Schloß Pillnitz) 2004, pp. 96-103.

J.P. Filedt Kok
'De wisselvallige reputatie van Hendrick Goltzius', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 1, pp. 24-62;
[met E. Bergvelt en N. Middelkoop] Redactie van *De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (1778-1854)*, Amsterdam/Zwolle 2004, en daarin de entry's nrs. 1, 3-10, 13-31, 33-40, 42-45, 55;
'Een inhaalslag van betekenis voor de Collectie Nederland: Rubens definitief in Den Haag', in: *10 jaar Mondriaan Stichting - 1994-2004*, pp. 157-158.

M. Fitski
'Keramiek voor de Japanse theeceremonie', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 2, pp. 20-35;
'Een Chinees gouden hert opnieuw in de belangstelling', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 3, pp. 7-11;
'Spelen met versiering en vorm: Japans keramiek en lak in Rinpa-stijl', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 3, pp. 32-35.

G. van der Ham
Geschiedenis van Nederland (herziene en uitgebreide editie), Amsterdam 2004;
'Nederland hervonden', *Bulletin Dordrechts Museum* 29 (2004), nr. 2, pp. 12-16;
'De Boekenkist van Hugo de Groot (1621)'; 'De Vrede van Munster (1648)'; 'De tocht naar Chatham (1667)', in: E. Kloek (red.), *Verzameld verleden. Veertig gedenkwaardige momenten en figuren uit de vaderlandse geschiedenis*, Hilversum 2004, pp. 76-79, 88-91, 96-99;
'Keuze uit de aanwinsten Nederlandse geschiedenis', *Bulletin van het Rijksmuseum* 51 (2003), nr. 3, pp. 285, 289-290 (verschenen in 2004).

Mw. E. Hartkamp-Jonxis
[met H. Smit] Bestandscatalogus *European Tapestries in the Rijksmuseum*, Amsterdam/Zwolle 2004;
'Geweven wandschilderingen, Wandtapijten in het Rijksmuseum', *Rijksmuseum Kunstkrant* 30 (2004), nr. 4, pp. 4-7;
'Een kastje, een sirihdoos en een bureaukabinetje', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 3, pp. 49-55.

J.F. Heijbroek
[met F.W. Kuyper] 'In gesprek met Anna Simoni', *De Boekenwereld* 20 (2004), pp. 227-239;

'Meer bijzonderheden over het "inkleurdersgilde"', *De Boekenwereld* 20 (2004), pp. 247-249;

A.J. Hoving

Recensie van Wolfgang Steusloff, 'Kirchen-Schiffsmodelle in Mecklemburg-Vorpommern', *Tijdschrift voor Zeegeschiedenis* 23 (2004) nr. 1, pp. 68-69;
[met C. Emke, P. Sigmond en G. de Weerdt] *Het schip van Willem Barents. Een hypothetische reconstructie van een laat-zestiende-eeuws jacht*, Hilversum 2004;
'Een nieuw lijnenplan voor De 7 Provinciën', in: *De 7 Provinciën Cahier* 1 (2004), pp. 11-19;
'Holländische Schiffsbaukunst im 17. Jahrhundert', in: *Das Logbuch*, Heft 4 (2004), pp. 140-150.

W.Th. Kloek

[met Kees Zandvliet] *Kort verhaal van Nederland, een klein land in een grote wereld. De collectie van het Rijksmuseum in het licht van de geschiedenis van Nederland*, Amsterdam 2004;
[met Jan Rudolph de Lorm en Tim Zeedijk] *An invitation to Design the Galleries of The* New *Rijksmuseum, 26* april 2004 (ontwerpopdracht voor de competitie voor de tentoonstellingsarchitect voor Het Nieuwe Rijksmuseum);
'Een Aertsen tussen de surrealisten', *Bulletin van het Rijksmuseum* 51 (2003), nr. 4, pp. 364-367;
'Twee Nuyens voor de prijs van een', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr.1, pp. 82-87;
'Een orgie in het Mauritshuis', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 2, pp. 166-172.

M. van de Laar

'Rembrandts Jeremia gerestaureerd', *Rijksmuseum Kunstkrant* 30 (2004), nr. 2, pp. 16-17;
'Een nieuwe kans voor Amedée, baron van den Bogaerde', *Kasteel Nieuws*, uitgave 17 (2004).

R.J.C.H.M. van Langh

'Training Archaeological and Historic Conservators at the Netherlands Institute for Cultural heritage; an interaction with the field', in: I.D. MacLeod, J.M. Theile en C. Degrigny (red.), *Metal 2001*, Welshpool 2001, pp. 260-262 (verschenen in 2004);
[met M van Bellegem, H. Ankersmit en W. Wei] 'Solder on Silver; Historical usage and the problem of fretting', in: J. Ashton en D. Hallam (red.), *Metal 2004*, Canberra 2004, pp. 104-113;
[met H. Ankersmit en I. Joosten] 'The delamination of silversulphide', in: J. Ashton en D. Hallam (red.), *Metal 2004*, Canberra 2004, pp. 137-141;
[met I. de Groot, H. Ankersmit en W. Wei] 'Corrosion layers on historic iron artefacts: Cathodic protection of iron artefacts during cleaning in acid solutions', in: J. Ashton en D. Hallam (red.), *Metal 2004*, Canberra 2004, pp. 307-314;
'Fragmenten nader bekeken; van een zilveren schaal en beker', *Mededelingenblad Allard Pierson Museum Amsterdam* 89 (2004), pp. 22-24.

H. Leeflang

'Keuze uit de aanwinsten', *Bulletin van het Rijksmuseum* 51 (2003), nr. 4, pp. 375-397;
'Geen dromen of grillen van schilders. De bomen van Johannes Brosterhuysen (1596-1650)', *Kunstschrift* 48 (2004), nr. 4, pp. 24-29.

R. de Leeuw

Inleiding *Jaarverslag Rijksmuseum 2003*, pp. 10-27;
'Government controll – a toothless tiger?', in: *Saving Art for the Nation*, Londen 2004, pp. 78-86;
'Sternstunde der Porträtkunst', *Weltkunst*, maart 2004;
'Koken is een wonder', in: *Eating. Zo eet Amsterdam*, uitgave Gemeente Amsterdam 2004, pp. 34-35;
'De 19de eeuw op zijn mooist', *Bulletin Dordrechts Museum* 29 (2004), nr. 2, pp. 3-7;
'Letter to the Editor. The Warwick Vase', *Burlington Magazine*, juni 2004;
'"Burgemeester" van Delft en zijn dochter', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt*, najaarsnummer 2004, pp. 18-21;
Het Gouden Eeuw Boek, samenstelling en inleiding, Zwolle 2004, 430 pp.

Columns verzamelgeschiedenis en museumbeleid in het *Financieele Dagblad*: 'Gebrek aan trots', 7 februari; 'Modieus museummanagement', 20 maart; 'Museumtop of topmuseum', 1 mei; 'Machtige middeleeuwse kathedraal ontmanteld', 12 juni; 'Rijksmuseum goes modern', 24 juli; 'Een icoon', 21 augustus; 'Het recht om gezien te worden', 16 oktober; 'Music for the millions', 13 november; 'Het lot van de kunst', 24 december.

G.C.M. Luijten

'Collecting Netherlandish Prints in the Early Sixteenth Century. The Harvest of Ferdinand Columbus', in: M.P. McDonald, *The Print Collection of Ferdinand Columbus (1488-1539). A Renaissance Collector in Seville*, Londen 2004, dl. 1, pp. 197-205;
'Titiaan als rolmodel. Rubens en de prentkunst', in: cat.tent. N. van Hout, *Copyright Rubens. Rubens en de grafiek*, Antwerpen (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/Québec (Musée national des beaux-arts du Québec) 2004-2005, pp. 18-29;
'Rembrandts Ehrgeiz als Radierer', in: M. Bisanz-Prakken, *Rembrandt*, cat. tent. Wenen (Albertina) 2004, pp. 49-57;
Redactie van H. Mielke en U. Mielke, *Peeter van der Borcht. The New Hollstein. Dutch & Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts 1450-1700*, Rotterdam 2004;
Redactie van: P. Fuhring, *Ornament Prints in The Rijksmuseum II. The seventeenth century* (Studies in Prints and Printmaking: 5), Amsterdam/Rotterdam 2004.

Mw. P.C.M. Lunsingh Scheurleer

'Sprekende buiken', *Aziatische Kunst* 34 (2004), nr. 3, pp. 42-46.

Mw. B.M.A.M. du Mortier

[met P.P. de Baar] 'Wat hebben ze aan? Kleding op Amsterdamse stadsfoto's 1900-2000', *Ons Amsterdam* 56 (2004), pp. 446-453.

W.H.M. de Natris

'Een paraplu voor Amsterdam. 1 miljoen voor een Amsterdamse luchtafweer 1940', in: Jaarboek *Amstelodamum* 95 (2003), pp. 142-177.

Mw. J. Reynaerts

'Schone slaapsters. Doodsportretten van vrouwen in de westerse kunst vanaf de Middeleeuwen', in: *Moordmeiden en schone slaapsters. Beleving en verbeelding van vrouwen en de dood. Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis* 24, Amsterdam 2004, pp. 182-196;
[met anderen] Redactie van *Moordmeiden en schone slaapsters. Beleving en verbeelding van vrouwen en de dood. Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis* 24, Amsterdam 2004;
'Momenten uit de 19de-eeuwse schilderspraktijk', *Bulletin Dordrechts Museum* 29 (2004), nr. 2, pp. 17-21;
Entry's nrs. 63-71, 73-78, in: E. Bergvelt, J.P. Filedt Kok en N. Middelkoop (red.), *De Hollandse meesters van een Amsterdams bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (1778-1854)*, Amsterdam/Zwolle 2004, pp. 120-127, 129-133;
'Van Gogh en de moderne meesters', *Rijksmuseum Kunstkrant* 30 (2004), nr. 1, pp. 14-15;
'Zwieren in de balzaal. Het Rijksmuseum aan de Brink', *Rijksmuseum Kunstkrant* 30 (2004), nr. 2, pp. 4-7.

R.J. te Rijdt

'De prenten van Lou Strik. Werklijsten vrije grafiek en gelegenheidsgrafiek', in: Anneke Kuyper-Strik, *Lou Strik. Prentenmaker*, Bussum 2004, pp. 34-104.

H. Rooseboom

'Een nieuwe kans voor Erwin Blumenfeld in Nederland. Sotheby's fotografieveiling van 3 december 2003', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* (2003), nr. 41, pp. 20-21;
'Keuze uit de aanwinsten', *Bulletin van het Rijksmuseum* 51 (2003), nr. 3, pp. 292-296;
'Vorm, inhoud én formaat', in: Hans Bol (foto's) en Victor Vroomkoning (gedichten), *Het formaat van waterland. Een dubbelportret van het rivierenlandschap in de Ooijpolder en de Over-Betuwe*, Ooij/Varik 2004, pp. 10-11;
'Het belang van inhoud en visuele kracht' (samenvatting juryrapport Foto Nationaal 2004), *Fotobond in Beeld*, nr. 36, pp. 4-7.

K. Schoemaker

'Het huwelijk van Gaius Silius en Messalina, ofwel bigamie in het oude Rome, geschilderd door Nicolaus Knupfer', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 2, pp. 173-176.

F.T. Scholten

'Opnieuw de hond van Swan', *Bulletin van het Rijksmuseum* 51 (2003), nr. 4, pp. 372-373 (verschenen in 2004);
'Een Nederlandse ivoren pax uit de Late Middeleeuwen', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 1, pp. 2-23;
[met E. Langendijk] 'De toiletspiegel van Prinses Marianne: Joseph Germain Dutalis en de beeldhouwer Louis Royer', in: cat.tent. *Joseph Germain Dutalis 1780-1852, edelsmid van Koning Willem I*, Antwerpen (Zilvermuseum Sterckshof)/ Apeldoorn (Paleis het Loo Nationaal Museum) 2004-2005, pp. 122-143;
'Oranje-Nassau monumenten 1403-1812', in: E. van Heuven-van Nes, A.M. van Schaik en M.E. Spliethoff (red.), *Monumenten voor Nassau en Oranje*, Rotterdam 2004, pp. 21-33; daarin tevens de entry's 1-4, 6-8, 12, 16, 17, 23 en 24;
[met G. de Werd] *Eine höhere Wirklichkeit, Deutsche und Französische Skulptur 1200-1600 aus dem Rijksmuseum Amsterdam*, München-Berlijn 2004 (Nederlandse editie *Een hogere werkelijkheid, Duitse en Franse beeldhouwkunst 1200-1600 uit het Rijksmuseum Amsterdam*, Nijmegen 2004);
'The Larson family of statuary founders: seventeenth-century reproductive sculpture for gardens and painters' studios', *Simiolus* 31 (2004/2005), pp. 54-90.

J.P. Sigmond

'De tocht van Willem Barents en Jacob van Heemskerck', in: A. Hoving, C. Emke, *Het schip van Willem Barents. Een hypothetische reconstructie van een laat-zestiende-eeuws jacht*, Hilversum 2004, pp. 15-25.

Mw. E. Sint Nicolaas

'Three colonial guns and their story', in: *A farewell to arms. Studies on the history of arms and armour. Liber Amicorum in honour of Jan Piet Puype, former senior curator of the Army Museum Delft*, Delft 2004, pp. 148-165;
[met Günay Uslu] 'Een reis naar het Ottomaanse Rijk. De tentoonstelling De Ambassadeur, de Sultan en de Kunstenaar', in: *Jaarverslag Rijksmuseum 2003*, pp. 32-35.

A. Wallert

'The Miracle of Gerard ter Borch's Satin', in: cat.tent. Arthur K. Wheelock (red.) *Gerard ter Borch*, Washington (National Gallery of Art) 2004, pp. 31-41;
'Ter Borch's Materials and Methods of Painting: The Glass of Lemonade', *Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung*, 2/2004, pp. 1-12;

Mw. G. Wuestman

'"Drie meisjes met twee honden bij eene fontein zittende". Een nieuwe toeschrijving en een nieuwe identificatie', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), nr. 2, pp. 131-135.

C.J. Zandvliet

[met Wouter Kloek] *Kort verhaal van Nederland, een klein land in een grote wereld. De collectie van het Rijksmuseum in het licht van de geschiedenis van Nederland*, Amsterdam 2004;
[met anderen] Redactie van *The world of Jan Brandes, 1743-1808. Drawings of a Dutch traveller in Batavia, Ceylon and Southern Africa*, Amsterdam/Zwolle 2004;
Recensie van W. Ravesteijn and J.H. Kop (red.), *Bouwen in de Archipel: Burgerlijke Openbare Werken in Nederlands-Indië en Indonesië, 1800-2000* (Zutphen 2004), *International Journal of the History of European Expansion and Global Interaction* 28 (2004), nr. 3, pp. 182-184;
Recensie van J. de Jong e.a. (red.), *Picturing the Exotic 1550-1950: Peasants and outlandish peoples in Netherlandish art* (Netherlandish Yearbook for History of Art 2002, Volume 53), *Kunstform* 5 (2004), nr. 12;
Recensie van R.D. Huerta, *Giants of Delft: Johannes Vermeer and the Natural Philosophers: The Parallel Search for Knowledge during the Age of Discovery* (London 2003), *Imago Mundi* 56 (2004), nr. 2, p. 208.

Externe activiteiten

R.J. Baarsen
- lid bestuur Stichting Huis Doorn;
- lid bestuur Stichting Museum van Loon;
- lid Kern Interieur Adviesgroep van Kasteel Amerongen;
- voorzitter Stichting Van Pallandt van Eerde;
- lid bestuur Stichting tot bevordering van de bestudering van de kunstnijverheid (tevens jury Mr J.W. Frederiksprijs);
- lid bestuur Stichting Hollands Porselein;
- lid Raad van Advies van Stichting het Nederlandse Interieur;
- lid adviesgroep Monumentaal Interieur en Meubelen, gebouw De Bazel, Gemeentearchief Amsterdam;
- lid adviesraad tentoonstelling Georg Haupt, Koninklijk Paleis, Stockholm 2006;
- lid begeleidingscommissie bestandscatalogus Oude Meubelen en Betimmeringen, Centraal Museum Utrecht.

H. Baija
- vaste medewerker voor 'summaries' in *Cr, Interdisciplinair tijdschrift voor Conservering en Restauratie*, augustus 2002- juli 2004;
- deelname werkgroep 'ethische code' voor fusie Nederlandse restauratorenverenigingen, april-juli;
- workshop-docent, Campbell Center for Historic Preservation Studies, Mount Caroll, Illinois, 29 september-6 oktober;
- medewerking aan voorbereiding tentoonstelling 'Om het schilderij – Lijsten en de kunst van het bewaren', Rijksmuseum Twenthe, 15 november 2004-30 januari 2005.

Mw. H.J. Baruch
- adviseur werkgroep voor tentoonstelling 'Spoor en Moderniteit', in het kader van opening Hoge Snelheidslijn in 2007.

D.J. Biemond
- wetenschappelijk medewerker bestandscatalogus Oude Meubelen en Betimmeringen, Centraal Museum Utrecht.

Mw. M. Boom
- lid adviescommissie Nederlands Fotoarchief;
- lid redactie lexicon *Geschiedenis van de Nederlandse Fotografie*, Universiteit Leiden;
- lid redactieraad *Dutch Eyes*, Engelstalige geschiedenis van de Nederlandse fotografie;
- lid jury Zilveren Camera/Fotojournalist van het jaar 2003;
- lid Raad van Toezicht Nationaal Fotorestauratie Atelier, Rotterdam;
- lid bestuur Stichting Nederlands Fotomuseum, Rotterdam;
- lid adviescommissie foto-opdrachten Hoge Snelheidslijn, Amsterdam.

J. van Campen
- lid redactie *Vormen uit Vuur*.

J.D. van Dam
- lid bestuur Stichting Fries Aardewerk;
- lid bestuur Stichting De Vuurslag.

J.P. Filedt Kok
- voorzitter begeleidingscommissie Restauratie van de cartons voor de Goudse glazen, Gouda;
- voorzitter Stichting Kunsthistorische Publicaties (uitgever van *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* en *Simiolus*);
- lid van *Print Quaterly* Publications;
- lid International Committee of Fine Art Museums (ICFA);
- voorzitter Stichting Bijzondere Leerstoel Chemische aspecten van het onderzoek van Kunstvoorwerpen (tot oktober 2004);
- voorzitter programmacommissie Mayerne-project (2001-2007);
- voorzitter Stichting 501 voor de conservatie en restauratie van voorwerpen van Kunst en Geschiedenis, Amsterdam (tot eind december 2004);
- voorzitter Stichting ArtMatters;
- voorzitter bestuur Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
- lid onderzoekscommissie van de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis, coördinator sector bestandscatalogi (tot okt. 2004), atelierpraktijken (vanaf okt. 2004) en medeorganisator symposia 'Verzamelen voor het Rijksmuseum' en 'Atelierpraktijken in beeld en geschrift';
- redactie publicatie over onderzoek/restauratie Oranjezaal, Huis ten Bosch;
- referent bij Eerste Presentaties van promovendi, Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis, Utrecht, 6 februari 2004;
- deelname studietrip Codart naar Gdansk, Warschau en Krakau, 18-25 april 2004.

M. Fitski
- medewerker project beeldbank 'Japanologie der Lage Landen', Universiteit Leiden (tot 1 september);
- lid redactie *Aziatische Kunst*;
- lid bestuur Vereniging voor Japanse Kunst;
- lid bestuur Hulsewé-Wazniewski Stichting;
- voorzitter Heinz Kaempfer Fund;
- secretaris Nederlands Genootschap voor Japanse Studiën.

Mw. I.M. de Groot
- lid Commissie van Beheer van het Witsenfonds.

G. van der Ham
- lid redactieraad serie *Verloren Verleden* over de geschiedenis van Nederland (Uitgeverij Verloren);
- secretaris/penningmeester Stichting Onvergetelijk;
- secretaris/penningmeester Stichting Historisch Onderzoek Vrouwenlevens;
- lid commissie Munt- en Penningkabinet van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Mw. E. Hartkamp-Jonxis
- lid bestuur Stichting Kasteel Duivenvoorde, Voorschoten;
- lid adviescommissie Herinrichting Ridderzaal, Den Haag;
- lid redactie *Textielhistorische Bijdragen*.

J.F. Heijbroek
- voorzitter jury Menno Hertzbergerprijs;
- voorzitter Stichting Historie Koninklijke Kunstzaal Kleykamp;
- lid redactie *De Boekenwereld*;
- lid bestuur Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Mw. C. Holz
- lid bestuur Textielrestauratorenoverleg Nederland (TRON);
- lid begeleidingsgroep Fusie Restauratoren-verenigingen (VeRes, VAR, IIC, TRON).

A.J. Hoving
- adviseur Bataviawerf voor de bouw van 'De 7 Provinciën'.

W.Th. Kloek
- lid Aankoopcommissie Museum Het Valkhof, Nijmegen;
- lid voorbereidingscommissie tentoonstelling 'Het Aanzien van Amsterdam', Gemeentearchief Amsterdam.

R.J.C.H.M. van Langh
- hoofddocent Instituut Collectie Nederland, afdeling metaalrestauratie;
- gastdocent workshop aan de conserveringsopleiding, Winterthur Museums, University of Delaware, 1-12 maart;
- gastdocent Metals Conservation Summer Institute, Worcester Polytechnic Institute, Worcester, 7-18 juni.

H. Leeflang
- lid bestuur Werkgroep Zeventiende Eeuw.

R. de Leeuw
- bijzonder hoogleraar museumbeleid en geschiedenis van het verzamelen aan de Vrije Universiteit, Amsterdam;
- lid bestuur Stichting Het Rijksmuseum Fonds;
- lid bestuur Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
- lid Werkgroep Nationale Fotocollectie;
- lid Steering Committee of Organizers of International Exhibitions;
- vice-voorzitter bestuur Vereniging Rijksgesubsidieerde Musea (VRM);
- lid Algemeen en Dagelijks Bestuur Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis;
- vice-voorzitter Algemeen Bestuur Prins Bernhard Cultuurfonds;
- voorzitter sectie Beeldende Kunst Prins Bernhard Cultuurfonds;
- lid Kernbestuur Vereniging Rembrandt;
- lid Raad van Commissarissen N.V. Stadsherstel Amsterdam;
- lid bestuur Stichting Rembrandt 400.

Het Nieuwe Rijksmuseum
- lid College van Principalen;
- lid Architectuurcommissie;
- lid Klankbordgroep Restauratie;
- lid Begeleidingsgroep Stadsdeel Oud Zuid.

Adviseurschappen
- lid Group of Consultants on Council of Europe Art Exhibitions;
- lid UNESCO International Advisory Committee for the Hermitage, Sint Petersburg;
- lid Maatschappelijke Adviesraad voor de Geesteswetenschappen van NWO;
- voorzitter jury David Roëllprijs, Prins Bernhard Cultuurfonds;
- adviseur Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst;
- adviseur Museum Chabot Rotterdam;
- lid Raad van Advies NEXUS;
- lid Raad van Advies Nationale Stichting De Nieuwe Kerk;
- lid Raad van Advies N.V. Stadsherstel Amsterdam;
- voorzitter Wetenschappelijke Adviesraad Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence (NIKI);
- lid Adviescommissie benoeming directeur Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam (ad hoc);
- lid Deskundigencommissie ter beoordeling van de ontwerpen voor een glas-in-loodraam in het Noordertransept van De Grote Kerk in Haarlem (ad hoc);
- lid World Society of Skippers KLM;
- lid Bestuur Stichting Vivat Oraenge;
- lid Wetenschappelijk Comité tentoonstelling 'Rococo & Chinoiserie', Parijs 2007;
- voorzitter Europese Werkgroep collectiemobiliteit (2004-);
- 'ambassadeur voor Rembrandt' in kader van verkiezing 'Grootste Nederlander aller tijden' (ad hoc).

Comités van Aanbeveling (keuze)
- SPKO (Postuniversitair Kunsthistorisch Onderzoek);
- Nationaal Muziekinstrumenten Fonds;
- Stichting De Witte Adelaar (Nederland-Polen);
- Stichting Familiearchief Victor de Stuers;
- Stichting Nederlands Studenten Kamer Orkest (NESKO);
- Stichting Vrienden van de Nederlandse Muziek;
- The Young Pianist Foundation;
- Stichting Nederlandse Kunst & Antiekbeurs 's-Hertogenbosch;
- Stichting Amsterdam Monumentenstad;
- Stichting Librije Walburgskerk, Zutphen;
- Stichting Kunst en Culturele Samenwerking, Rotterdam;
- Poorters van Venetië;
- De Beyerd. Museum voor grafische vormgeving;
- Werkgroep Lodewijk Napoleon.

J.R. de Lorm
- lid bestuur Museum Jacobs van den Hof, Amersfoort.

G.C.M. Luijten
- lid redactie *Simiolus, Netherlands Quarterly for the History of Art*;
- lid redactieraad *Print Quarterly*;
- lid redactieraad *Master Drawings*;
- lid redactie *Studies in Prints & Printmaking*;
- lid redactie *Hollstein's Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts ca. 1450-1700* en *The New Hollstein*;
- lid sectie grafiek van de Onderzoekschool Kunstgeschiedenis;

· lid begeleidingscommissie promotie Robert Verhoogt, *Reproductiegrafiek in de negentiende eeuw*, Universiteit van Amsterdam, 10 februari;
· lid promotiecommissie van Korine Hazelzet, Vrije Universiteit, Amsterdam, dissertatie *Verkeerde werelden. Exempla contraria in de Nederlandse beeldende kunst*, 18 maart.

Mw. S.L. Meijer
· hoofddocent Instituut Collectie Nederland, afdeling textielrestauratie;
· lid adviesraad Textielcommissie Nederland (tot november);
· voorzitter Textielrestauratorenoverleg Nederland (TRON);
· lid stuurgroep Fusie Restauratorenverenigingen (VeRes, VAR, IIC, TRON).

Mw. B.M.A.M. du Mortier
· lid bestuur ICOM Costume Committee.

H. den Otter
· hoofddocent Instituut Collectie Nederland, afdeling meubelrestauratie;
· external examiner Bachelor/Master program for the Restoration of Antique Furniture, West Dean College, University of Sussex;
· voorzitter Commissie Restauratie Meubilair Raadszaal, Raadhuis Gemeente Weesp.

Mw. J. Reijnaerts
· bestuurslid Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici;
· voorzitter jury Jan van Gelderprijs;
· lid redactie *Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis*.

R.J. te Rijdt
· conservator Atlas van Amsterdam van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap;
· lid redactie *Delineavit et Sculpsit. Tijdschrift voor Nederlandse prent- en tekenkunst tot omstreeks 1850*;
· lid Kuratorium van de Stiftung 'B.C. Koekkoek-Haus', Kleef;
· bestuurslid Stichting Cornelis Bakker Collectie, Amsterdam;
· medewerker projectgroep Inventarisatie en documentatie van alle decoratieve interieurschilderingen in Nederland (OSK/RKD/RDMZ).

H. Rooseboom
· voorbereiding tentoonstelling 'Verleden tijd. Fotografie en beeldhouwkunst, 1839-1925', Museum Beelden aan Zee, Scheveningen (2005/2006);
· jurylid Foto Nationaal 2004 van de Bond van Nederlandse Amateurfotografenverenigingen (BNAFV), 9 oktober 2004;
· aanwezig op Open Dag Rijksarchief in Noord-Holland om bezoekers te informeren over foto's uit oud familiebezit, Haarlem, 30 oktober 2004;
· aanwezig bij bijeenkomst van het Nederlands Fotomuseum om te praten over het verzamelbeleid inzake amateur-fotografie, Rotterdam, 2 december 2004.

M. Schapelhouman
· bestuurslid Museum in 't Houten Huis, Museum voor het Schermereiland, De Rijp;
· bestuurslid Stichting Behoud Rijper Glazen, De Rijp.

K. Schoemaker
· secretaris Stichting Museumplein;
· penningmeester Stichting Publicaties Conservatie en Restauratie;
· lid gebruikerscommissie interuniversitair onderzoeksprogramma ToKen (voorheen ToKeN 2000);
· één dag per week (gedetacheerd) juridisch adviseur bij fusie van de vier erfgoedinspecties, 15 maart-15 december.

F.T. Scholten
· lid redactie *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*;
· lid redactie *Kunstschrift*;
· lid redactie *Studies in Netherlandish Art and Cultural History*;
· lid adviesraad *Encyclopedia of Sculpture*;
· lid redactieraad *The Sculpture Journal*;
· lid French Bronze Study Group;
· lid bestuur Museum voor Religieuze kunst, Uden;
· lid commissie van advies Singer Museum, Laren;
· lid jury Carel van Manderprijs 2004;
· adviseerde gemeente Gaasterlân-Sleat (Friesland) en Rijksdienst voor de Monumentenzorg bij restauratie grafmonument van Menno van Coehoorn in de N.H. kerk te Wyckel (Friesland);
· ontving de studieprijs 2004 van de Stichting Praemium Erasmianum voor de dissertatie *Sumptuous memories, Studies in 17th-century Dutch tomb sculpture* (Zwolle 2003).

J.W. Sieburgh
· lid Stuurgroep Het *Nieuwe* Rijksmuseum;
· lid bestuur DEN (Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland);
· voorzitter bestuur Stichting Museumn8.

J.P. Sigmond
· lid Stuurgroep Het *Nieuwe* Rijksmuseum;
· lid Commissie voor werving en bevordering van de wetenschappelijke inrichting van het Koninklijk Museum van het leger en van krijgsgeschiedenis van België;
· lid Commissie van Vaderlandse Geschiedenis en Oudheidkunde van de Maatschappij voor Letterkunde;
· lid bestuur FECC;
· lid bestuur Atlas Mutual Heritage;
· lid Raad van Partners Boulevard van het Actuele Verleden;
· lid Klankbordgroep ethiek van de Inspectie Cultuurbezit;
· lid Stuurgroep Encountersprogramma Nederland-Japan van het NIOD;
· lid Programmacommissie CATCH (a computer science research programma for Continuous Access to Cultural Heritage) van NWO.

Mw. E. Sint Nicolaas
· lid Schutterijcommissie KOG;
· (mede)organisatie symposium 'The Vanmour and Biby collections – patrons and art in 18th century Istanbul', Istanbul, Turkije, 10-12 maart;
· deelname 'Tagung Gesellschaft für Historische Waffen- und Kostümkunde', Solothurn, Zwitserland, 30 oktober-2 november.

L. Sozzani
· IIC-afgevaardigde in werkgroep voor fusie Nederlandse Restauratorenverenigingen (IICNL, TRON, VAR en VeRes);
· adviseur/evaluator voor onderzoek en restauratie Wapenborden van de Vliesridders uit de Sint Jacobskerk, Den Haag.

Mw. C.J. van Weele
· redacteur *Historisch Tijdschrift Holland*.

C.J. Zandvliet
· lid Nederlandse Maatschappij voor Letterkunde;
· lid Raad van Toezicht Rijksmuseum Muiderslot;
· lid bestuur Stichting Museum Cruquius;
· begeleider project voor nieuwbouw en inrichting van Historisch Museum van Taiwan, Tainan;
· bestuurslid Stichting Historische stadsplattegronden.

Voordrachten en lezingen

R.J. Baarsen
- 'The country house in Holland', Sotheby's Institute of Art, New York, 17 mei (tijdens het symposium The Dutch country house during the seventeenth and early eighteenth centuries);
- 'Dutch furniture of the seventeenth and eighteenth centuries, an overview', Sotheby's Institute of Art, New York, 17 mei (tijdens het symposium The Dutch country house during the seventeenth and early eighteenth centuries);
- 'Meubelen verzamelen voor het Rijksmuseum', Bank Insinger De Beaufort, Amsterdam, 2 juni;
- 'Auricular furniture and ornamental engravings', Bijbels Museum, Amsterdam, 17 december (tijdens het symposium t.g.v. de aanbieding van P. Fuhring, *Ornament Prints in the Rijksmuseum II. The seventeenth century*).

H. Baija
- 'The Auricular Frames', symposium From Classicism to Expressionism: a Synthetic Approach to the Frame, New York University, New York, 18-20 maart.

Mw. M. Boom
- opening Hongaarse impressies Wim Lamboo/Inge Baauw, Rijksuniversiteit Leiden, 6 oktober;
- workshop Nostalgie & Fotografie, symposium Nostalgie & geschiedschrijving, vakgroep geschiedenis Universiteit Groningen, 8 oktober;
- 'Jacobus Anthonie Meessens lost photographs. A failing enterprise', symposium Isidore van Kinsbergen, International Institute for Asian Studies (IIAS) Leiden, 15 oktober;
- presentatie Paul Huf Gala, Rijksmuseum, 17 november.

D. Bull
- 'Vanmour as an artist', symposium The Vanmour and Biby collections – patrons and art in 18th century Istanbul, Istanbul, 10-12 maart;
- 'Rembrandt and Caravaggio, two innovators', Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence, 21 mei;
- 'In goede en slechte staat: Piero di Cosimo en Botticelli in het Rijksmuseum', Universiteiten van Leiden en Groningen, en Radboud Universiteit, Nijmegen, 1 en 2 december.

J. van Campen
- 'Chinees porselein in het Nederlandse buitenhuis' voor de vrienden van de Dekema State te Jelsum, 27 maart;
- 'Schilderen op Chinees porselein', Museum CODA, Apeldoorn, 23 december.

J.D. van Dam
- 'De geschiedenis van en het onderzoek naar Delfts aardewerk', 38ste Kunst & Antiekbeurs, 's-Hertogenbosch, 18 april.

Mw. A.V. van Dorssen
- interview Radio Stad Amsterdam naar aanleiding van verhuizing kunstcollectie en Philipsvleugel, 12 januari;
- 'Rijksmuseum verhuist kunstcollecties', voor medewerkers stadsdeel Amsterdam Zuid, 27 april; voor medewerkers kunsttransporteurs, 13 mei en 10 juni;
- 'Laatste object gaat het museum uit', rondleiding voor nationale pers, 22 juni.

J.P. Filedt Kok
- 'Een terugblik op vijf jaar kunsthistorisch onderzoek in het Rijksmuseum', symposium Boter bij de Vis (VNK-OSK), 7 februari.

M. Fitski
- 'Putting on an exhibition', college, Ueno Gakuen Spring School, St Hilda's College, Oxford, 16 maart;
- 'Porcelain and ceramics for the tea ceremony', lezing bij demonstratie van theeceremonie in de Ambassade van Japan, Den Haag, 6 april;
- 'De Japanse theeceremonie en theekeramiek', lezing bij demonstratie van theeceremonie in Museum CODA, Apeldoorn, 26 september.

Mw. X. van Gelder
- lezing over het educatieve beleid in Het *Nieuwe* Rijksmuseum, Seminario di Studi, Il Centro di Didattica Museale, Rome, 22 oktober.

G. van der Ham
- inleiding en discussie over 'Rijksmuseum. De Meesterwerken' voor/met studenten onderzoeksmaster kunst- en cultuurwetenschappen, Universiteit van Amsterdam, 18 februari;
- college over 'Rijksmuseum, De Meesterwerken' en het oude en *Nieuwe* Rijksmuseum, voor derde- en vierdejaars studenten cultureel erfgoed, Universiteit Utrecht, 11 juni;
- inleiding en discussie over 'Rijksmuseum, De Meesterwerken' en over Het *Nieuwe* Rijksmuseum, voor/met masterstudenten kunstgeschiedenis, Universiteit van Amsterdam, 26 oktober; voor/met masterstudenten cultureel erfgoed Universiteit Utrecht, 10 december.

Mw. E. Hartkamp-Jonxis
- 'De Scandinavische connectie', Rijksmuseum, 30 augustus (ter gelegenheid van de presentatie van de bestandscatalogus *European Tapestries in the Rijksmuseum*).

J.F. Heijbroek
- inleiding over de Koninklijke Kunstzaal Kleykamp, Den Haag, 2 juni.

A.J. Hoving
- 'Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald', voor leden en donateurs van de Bataviawerf in Lelystad, 8 april;
- 'De 7 Provinciën terug op de rails', symposium Historische Scheepsbouw op de Bataviawerf, Lelystad, 5 november.

W.Th. Kloek
- 'De plannen voor Het *Nieuwe* Rijksmuseum', voor studenten kunstgeschiedenis, Universiteit Leiden, 3 februari; voor studenten Reinwardt Academie, Amsterdam, 22 maart; Dordrechts Museum, 20 december.

R.J.C.H.M. van Langh
- 'Materiaalkunde en conservering van kunstvoorwerpen', PATO Postacademisch Technisch Onderwijs, Zeist, 12 mei;
- 'Brons en buitensculptuur', themadag over bronzen buitenbeelden en de conserveringsproblematiek, Stichting Beeldende Kunst, Bernheze, 29 april;
- 'Examining Wenzel Jamnitzer, Nuremberg goldsmith', studiedag Early modern metalworking and alchemy, Victoria and Albert Museum, Londen, 23 juni;
- 'The delamination of silversulphide', congres van de ICOM Werkgroep Metaal, National Museum of Australia, Canberra, 4 oktober;
- 'Corrosion layers on historic iron artefacts', congres van de ICOM Werkgroep Metaal, National Museum of Australia, Canberra, 6 oktober;
- 'Het werk van de museale restaurator metaal', college op de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, afdeling Conservering en Restauratie Metaal, Antwerpen, 29 november.

H. Leeflang
- 'Imitatie in de prentkunst van Hendrick Goltzius (1558-1617)', lezing congres Imitatio in vroegmodern Europa, Instituut voor Cultuur en Geschiedenis (UVA), Huizinga Instituut en Amsterdams Centrum voor de Studie van de Gouden Eeuw, 23 april;
- 'De Cuypers Bibliotheek', column voor Gesproken uitzicht, De Avonden, VPRO radio, 2 juli;
- 'Naar een geïllustreerde kunstgeschiedenis', presentatie in studiezaal RM voor werkgroep studenten kunstgeschiedenis UVA, 10 november.

R. de Leeuw
- nieuwjaarsrede medewerkers Rijksmuseum, 6 januari;
- openingstoespraak tentoonstelling 'Van Gogh en de moderne meesters', Rijksmuseum Amsterdam Schiphol, 9 januari;
- deelname aan bijeenkomsten Toekomst van de Randstad en Schiphol, op 21 januari en 24 augustus belegd door de staatssecretaris van Economische Zaken;
- toespraak bij afscheidssymposium prof. dr. Wiljan van de Akker, Universiteit Utrecht, 22 januari;
- toespraak bij ontvangst taxichauffeurs en werknemers openbaar vervoer Amsterdam, Rijksmuseum 27 januari;
- openingstoespraak Rijksmuseum aan de Brink, Drents Museum, Assen, 1 februari;
- toespraak bij ontvangst collega's uit de museumwereld in de Philipsvleugel, Rijksmuseum, 4 februari;
- oppositie bij promotie R. Verhoogt, Universiteit van Amsterdam, 10 februari;
- dankwoord bij ontvangst eerste exemplaar publicatie *Kunst aller tijden*, Nieuwe Kerk, Amsterdam, 13 februari;
- toespraak bij afscheid bestuursleden Rijksmuseum Fonds, Rijksmuseum, 1 maart;
- keynote speech Nikkei Hall, Tokio, en forumparticipatie Museum summit: The Role of Museums in the 21st century, Shonun Village Center, Kanegawa, Japan 19-21 maart;
- deelname werkdiner Cultuur en economie, belegd door minister van Economsiche Zaken en staatssecretaris van OCW, Den Haag, 24 maart;
- toespraak bij aanbieding eerste exemplaar Rijksmuseum-Dossier *Delftse Porceleyne*, Aronson Antiquairs, Amsterdam, 14 april;
- toespraak bij aanbieding eerste exemplaar *Selected Writings: On Dutch Painting* aan Albert Blankert, Rijksmuseum, 15 april;
- openingstoespraak Rijksmuseum aan de Grens, Rijksmuseum Twenthe, Enschede, 16 april;
- oppositie bij promotie J.D. van Dam, Radboud Universiteit Nijmegen, 28 april;
- deelname aan Italian-Dutch Forum on politics, economics, society and culture, Palazzo Clerici, Milaan, 3-4 mei;
- openingstoespraak Rijksmuseum aan de Merwede, Dordrechts Museum, 15 mei;
- oppositie bij promotie J. Noordergraaf, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 27 mei;
- deelname aan forum op internationale conferentie Perspectives - the future of museums, Haus der Geschichte, Bonn, 14 juni;
- laudatio bij promotie J. Leistra, Vrije Universiteit, Amsterdam, 17 juni;
- welkomstwoord bij beursuitreiking Prins Bernhard Cultuurfonds, Amsterdam, 2 juli;
- interview tv-film *Passie voor de kunst*, uitgezonden in december;
- toespraak bij opening Infocentrum Het *Nieuwe* Rijksmuseum, Amsterdam, 20 juli;
- toespraak bij presentatie aanwinst 'Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter' van Jan Steen, Rijksmuseum, 19 augustus;
- bijdrage aan 'Kunsttribune', www.avrokunsttribune.nl/liefhebbers/leeuw.aspx, 20 augustus;
- openingstoespraak tentoonstelling 'Jan Steen, Dutch Life in the Golden Age', Rijksmuseum Amsterdam Schiphol, 23 augustus;
- openingstoespraak Rijksmuseum aan de Schelde, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen, 8 oktober;
- nawoord bij opening tentoonstelling 'Het Geschenk. De Hollandse Meesters van een Amsterdamse bankier', Amsterdams Historisch Museum, 14 oktober;
- dankwoord bij ontvangst eerste exemplaar boek *Nederlandse literatuur in de romantiek 1820-1880* van Marita Mathijsen, Athenaeum Boekhandel, Amsterdam, 14 oktober;
- forumlid tijdens congres Art collections on the move, Den Haag, 28 en 29 oktober;
- openingstoespraak Rijksmuseum in Duitsland, Museum Kurhaus Kleve-Ewald Mataré Sammlung, Kleef, 28 november;
- toespraak bij Paul Huf Gala, Rijksmuseum, 17 november;
- toespraak ter gelegenheid van de ingebruikneming van het nieuwe pand van Droog Design, Amsterdam, 28 november.

J.R. de Lorm
- diverse lezingen over de zichtbaarheid van de Rijksmuseum-collectie tijdens de verbouwing en over de herinrichting van Het *Nieuwe* Rijksmuseum;
- 'Rijksmuseum Collections on the move', Europees congres Museum Collections on the move, Den Haag, 28 en 29 november.

Mw. P.C.M. Lunsingh Scheuleer
- 'Grepen uit de Oud-Javaanse kunstgeschiedenis', Museum CODA, Apeldoorn, 30 september;
- inleiding op de nieuwe opstelling in Museum CODA, voor de plaatselijke Rotary, 8 december.

G.C.M. Luijten

- 'Een karton voor een wandtapijt', Rijksmuseum, 30 augustus;
- opening tentoonstelling 'De Meesterlijke Synthese'. Hens van der Spoel (1904-1987), Museum Henriëtte Polak, Zutphen, 3 oktober;
- opening tentoonstelling 'Tuinen, De Haagse Etsclub', De Buitenplaats, Eelde, 27 november;
- 'Rembrandt. Druckgraphik wozu?', Städelsches Kunstinstitut, Frankfurt, 30 november;
- 'Italië van horen zeggen', gesproken liber amicorum voor Carel van Tuyll van Serooskerken, Teylers Museum, Haarlem, 16 december;
- organisatie symposium Ornament Prints in the Seventeenth Century, Bijbels Museum, Amsterdam, 17 december.

Mw. S.L. Meijer

- 'Textielconservering', Instituut Collectie Nederland, 15 en 22 juni (voor de studenten meubelrestauratie).

H. den Otter

- 'Dutch furniture: Types, construction and restoration', West Dean College, University of Sussex, 12 februari.

J.W. Sieburgh

- 'The value of non-insurance', Europees congres Museum Collections on the move, Den Haag, 28 en 29 november.

J.P. Sigmond

- opening Rijksmuseum aan de Maas, Bonnefantenmuseum, Maastricht, 29 februari;
- opening Rijksmuseum aan de Vecht, Gemeentemuseum Weesp, 11 juni;
- vice-voorzitter van de conferentie Towards a continuum of digital heritage. Strategies for a European area of digital resources, op 15 en 16 september in Den Haag gehouden in het kader van het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie;
- opening Rijksmuseum op de Veluwe, Museum CODA, Apeldoorn, 25 september;
- 'Het *Nieuwe* Rijksmuseum', Ondernemersvereniging, Oegstgeest, 28 september;
- 'The importance of cultural heritage and the protection of cultural goods: some thoughts', conferentie Illegal trade, fighting illicit traffic in cultural goods within the European Union, op 8 november gehouden in het kader van het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie;
- 'Het *Nieuwe* Rijksmuseum', conferentie Museen neu denken!, Keulen, 16 november;
- opening Glasmanifestatie, Glasmuseum, Leerdam, 17 november.

Mw. E. Sint Nicolaas

- 'Introduction to the Calkoen-collection of the Rijksmuseum Amsterdam', symposium The Vanmour and Biby collections – patrons and art in 18th century Istanbul, Istanbul, 10-12 maart;
- 'A 19th-century description in French of the Calkoen-collection', idem;
- 'Meesterwerk. Een tentoonstelling over de wapenverzameling van H.L.Visser', Legermuseum, Delft, 6 juni;
- 'The new stores at the Rijksmuseum. A case study', Muzeo Forum, een initiatief van de Sloveense Museum Vereniging, Ljubljana (Slovenië), 15 november.

A. Wallert

- 'The preparation of historical pigments', Amsterdam-Maastricht Summer University course Renaissance Painting Techniques in Tempera and Oil, SRAL Maastricht, 18 juli;
- [met Ige Verslype] 'Organic Yellows on Potter', pigment meeting in het kader van het Mayerne-project, Amolf/FOM Amsterdam, 1 september;
- 'A Mediaeval Colorant in the Seventeenth Century', symposium Approaching the Art of the Past, Art Technological Source Research group, 15 oktober;
- 'Thoughts on Sources', idem;
- [met I. Ziderman, R. Hoffman en Y. Ozeri] 'The Change in Colour on Heating', 23rd Annual Meeting, Dyes in History and Archaeology, Montpellier, 23-24 oktober;
- 'Ter Borch's Materials and Methods of Painting: How did he do it?', lecture program Gerard ter Borch: Contemplating the Interior, National Gallery of Art, Washington DC, 7 november;
- [met Karin Groen en Gisela van der Doelen] masterclass Polarized light microscopy and microchemical analysis, Instituut Collectie Nederland, Amsterdam, 5-19 november;
- 'Scientific Research of Cultural Properties; Answering Questions: How and Why', II Symposium on Advanced Techniques for Conservation-Restoration of Cultural Properties
- Citecor, 10 Fórum Brasileiro do Patrimônio Cultural, Universidade Federal de Minas Gerais, Belo Horizonte (Brazilië), 1-3 december;
- [met Ige Verslype, Kees Mensch en Jan Wouters] 'Yellow lake pigments in seventeenth-century paintings', minisymposium Shell Research and Technology Centre, 10 december.

C.J. Zandvliet

- deelname aan debat Regionalisering van musea, stadhuis van Middelburg, 10 maart;
- college over Johan Maurits en de cartografie van Nederlands Brazilië, voor studenten kunstgeschiedenis en geschiedenis van de Universiteit Leiden, 18 maart;
- deelname aan debat over het belang van Nederlandse geschiedenis (in het kader van het debat over onderwijs en nationaal museum), radioprogramma *Een op de middag*, 24 maart;
- introductie 'werken in een museum', voor studenten van de Universiteit Leiden, georganiseerd door het Loopbaancentrum Letteren, 21 april;
- 'Johan Maurits en de Westindische Compagnie', Vereniging Vrienden van het Mauritshuis, Den Haag, 11 mei;
- 'Collectievorming Nederlandse geschiedenis', Koninklijke Vereniging Archivarissen Nederland, Nijmegen, 12 mei;
- openingsspeech bij de tentoonstelling scheepsmodellen in het gebouw van de ABN AMRO Bank in Amsterdam-Zuidoost, 25 mei;
- 'Ayutthaya seen through Dutch eyes', symposium Crossroads of Thai and Dutch History, Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden, 9 september;
- 'De verbeelding van de handel in de 17de eeuw', lunchbijeenkomst Kennis aan de Zuidas van de KennisKring Amsterdam, 4 oktober;
- 'Stevin en Maurits', symposium De betekenis van Stevin voor Nederlandse taal en cultuur, Koninklijke Bibliotheek, Brussel, 19 oktober;
- deelname aan debat over het belang van Nederlandse geschiedenis (in het kader van de canon van Piet de Rooij en Jan Bank), radioprogramma *Een op de middag*, 1 en 2 november;
- gesproken column 'Historische sensatie en de nieuwe geïntegreerde presentatie van het Rijksmuseum', voor het Historisch Café van het Historisch Platform, 10 november.

T. Zeedijk

- ""Tot voordeel en genoegen". De collectie van Gerrit van der Pot van Groeneveld (1732-1807)', symposium Schilderijen voor het Rijksmuseum. Een studie naar enkele in het Rijksmuseum berustende schilderijenverzamelingen uit de 18de en 19de eeuw, Amsterdam, 15 oktober.

Bezoekcijfers*

Betalende bezoekers

Volwassenen	512.491
Gezin	0
Volwassenen in groepsverband	84.906
Houders MJK	39.863
MJK NS en RABO	25.432
Gereduceerd individueel	11.831
subtotaal	**674.523**

Gratis bezoekers

Kinderen	61.719
Kinderen in groepsverband	2.907
Schoolverband en museumles	38.296
Avondontvangsten	2.471
Relaties	7.301
Bezoekers studiezaal	1.944
Sponsors	1.811
Overige	21.130
subtotaal	**137.579**

Totaal

812.102

Bezoekersoverzichten van de verschillende tarieven 2004

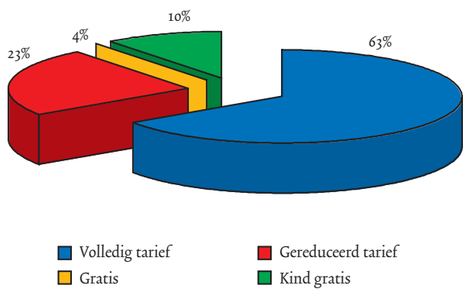

Bezoekers per maand 2004

januari	41.896
februari	52.201
maart	61.272
april	92.583
mei	81.872
juni	68.515
juli	80.642
augustus	91.805
september	60.361
oktober	74.154
november	58.682
december	48.119
totaal	**812.102**

Bezoekers per maand 2004

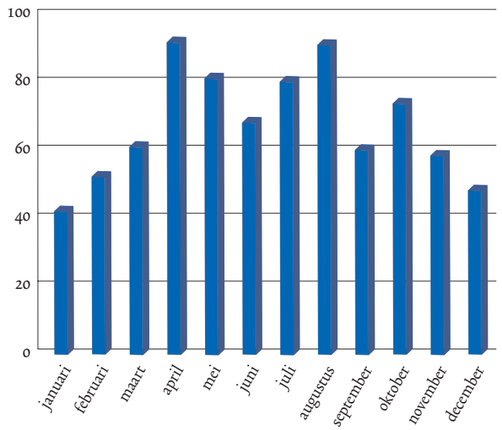

Bezoekersoverzicht nationaal versus internationaal 2004

Maanden	Nationaal	%	Internationaal	%	Totaal
Januari	15.836	38	26.060	62	41.896
Februari	17.603	34	34.598	66	52.201
Maart	19.431	32	41.841	68	61.272
April	21.882	24	70.701	76	92.583
Mei	19.722	24	62.150	76	81.872
Juni	15.299	22	53.216	78	68.515
Juli	20.848	26	59.794	74	80.642
Augustus	18.423	20	73.382	80	91.805
September	13.353	22	47.008	78	60.361
Oktober	21.216	29	52.938	71	74.154
November	22.255	38	36.427	62	58.682
December	14.282	30	33.837	70	48.119
Totaal	**220.150**	**27**	**591.952**	**73**	**812.102**

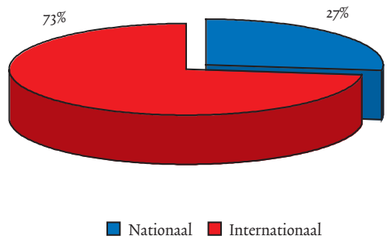

Verdeling volwassenen en kinderen 2004

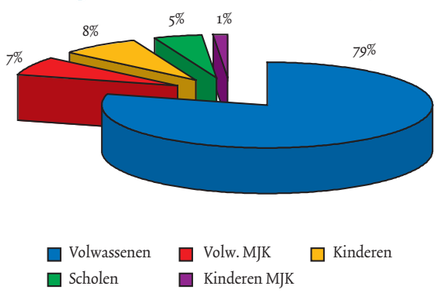

Bezoekcijfers Rijksmuseum-websites

bezoekers www.rijksmuseum.nl	527.382
pageviews www.rijksmuseum.nl	2.906.286
pageviews infozuilen Rijksmuseum Schiphol	252.357
bezoekers library.rijksmuseum.nl	46.624
zoekacties bibliotheekcatalogus op internet	625.436

* Sinds december 2003 is in verband met de renovatie van het Rijksmuseum het hoofdgebouw gesloten en is alleen de Philipsvleugel toegankelijk voor publiek. De bezoekcijfers over 2004 kunnen daarom niet vergeleken worden met voorgaande jaren.

Organogram (per 31 december 2004)

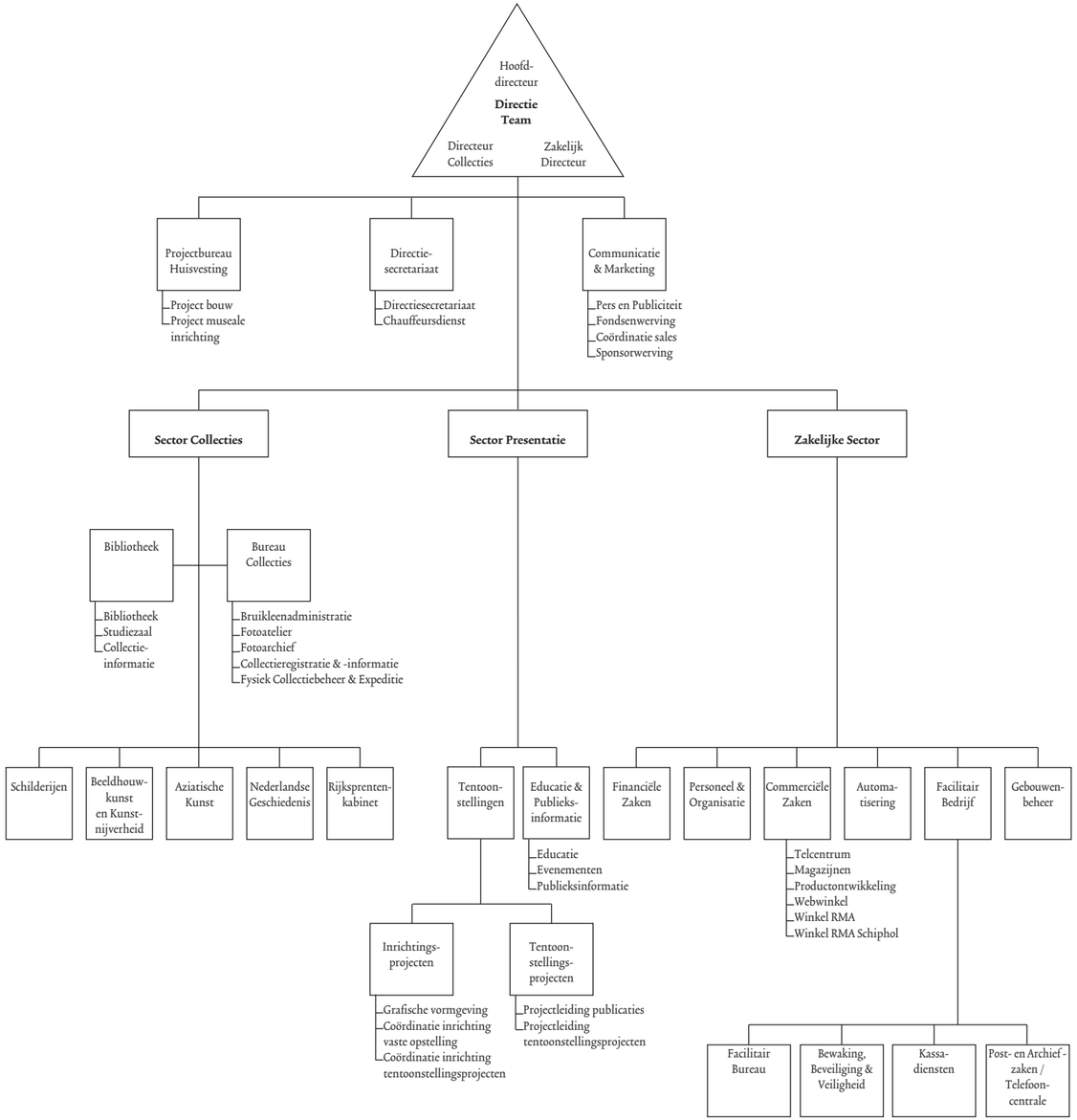

Personeelsgegevens (per 31 december 2004)

Directie

R. de Leeuw hoofddirecteur
J.W. Sieburgh zakelijk directeur
J.P. Sigmond directeur collecties

Directiesecretariaat

mw. M.P. van de Wiel directiesecretaris
mw. A. Daleman directiesecretaresse
mw. C.L. Goedhart directiesecretaresse
mw. D.V. Riabokon-Muller directiesecretaresse
A.W. Bakker chauffeur

Communicatie & marketing

mw. J.M.G. Schuerveld Schrijver hoofd communicatie en marketing
mw. E. Kamphuis senior medewerker pers en publiciteit
A.H.B. de Munnick senior medewerker pers en publiciteit
mw. M.E. Smallegange senior medewerker externe betrekkingen
mw. E.C. Martens medewerker externe betrekkingen
mw. E. Kalis medewerker particuliere schenkingen
mw. M.M.A. van Voorst Vader-van Deth assistent sales
mw. J.B.M. van der Voort projectmedewerker dag- en avondontvangsten
mw. J.J. Schneider secretaresse

Projectbureau huisvesting

D. Mooij hoofd projectbureau
P.H.J.C. van Duin projectleider bouw
I. **Santhagens** projectleider museale inrichting
mw. R.A. Lo Tam Loi huisvestingsmedewerker
mw. V.W. Rijkens managementassistent

Sector Collecties

Bibliotheek

G.J.M. Koot hoofd bibliotheek
mw. Y. Grose coördinator bibliotheek
A. Ames senior restaurator
mw. L.M. Blokhuizen-van der Werff medewerker bibliotheek
mw. M.P.M. Falke medewerker bibliotheek
W.M. Ouwerkerk medewerker bibliotheek
M. Paumen medewerker bibliotheek

Studiezaal bibliotheek

mw. M. Stijkel coördinator studiezaal
J.H.M. Bersee medewerker studiezaal
mw. J.P. Breidel medewerker studiezaal
J. Dürrfeld medewerker studiezaal
M.J. Rozestraten medewerker studiezaal
J.R. Schindler medewerker studiezaal
L.P.J.C. Vosters medewerker studiezaal

Bureau collecties

mw. A.V. van Dorssen hoofd bureau collecties

Bureau registratie/informatie

mw. J. van der Velden hoofd collectieregistratie & informatie
mw. F.D.F. Aalbers projectmedewerker collectie-registratie
P.E. van Kooij projectmedewerker collectieregistratie
W.H.M. de Natris projectmedewerker collectie-registratie
mw. M.E. Valeton registratiemedewerker
mw. X.I. Henny applicatiebeheerder
mw. A. Schrier assistent applicatiebeheerder

Administratie collectiebeheer

K. Schoemaker collectiesecretaris
mw. F.A. Koens medewerker bruiklenen

Fotoarchief

mw. T.C. Greven coördinator fotoarchief
mw. F.D.F. Aalbers medewerker fotoarchief
mw. H. van Delden medewerker fotoarchief
mw. I. Labeur medewerker fotoarchief
mw. C.H. Wittop Koning medewerker fotoarchief

Fotoatelier

P. Eleveld hoofd fotoatelier
L. Bekooy fotograaf
J.B.H. Kho fotograaf
mw. M. Vermeulen fotograaf
C. Wesselius fotograaf

Fysiek collectiebeheer

W.A.P. Hoeben hoofd fysiek collectiebeheer
J.A. Cok gedetacheerd projectleider inrichting, verhuizing en logistiek bij de programmadirectie Het *Nieuwe* Rijksmuseum
mw. G. de Beer behoudsmedewerker
J.M. van den Berg behoudsmedewerker
mw. J. Pugh behoudsmedewerker
B. da Silva Curiel eerste medewerker expeditie emballage
J.J. Couprie Jr medewerker expeditie emballage
E. Kriger medewerker expeditie emballage
B. Visser medewerker expeditie emballage
D. Kemper depotbeheerder

Schilderijen

J.P. Filedt Kok hoofd verzamelafdeling schilderijen
D.R. Bull hoofdconservator buitenlandse scholen
T.D.W. Dibbits conservator 17de eeuw
mw. J.A.H. Reynaerts conservator 19de en 20ste eeuw
E. Korthals Altes junior conservator
mw. M. Zeldenrust hoofd restauratieatelier
H. Baija senior restaurator
M.A.A.M. van de Laar senior restaurator
L.S.G. Sozzani senior restaurator
mw. G.M. Tauber senior restaurator
mw. M.F. Chavannes restaurator
W. de Ridder restaurator
mw. I.E. Verslype restaurator
mw. F.E. Kiers medewerker collectiebeheer
mw. A.S. Swart medewerker collectiebeheer
mw. Y.C.J. Bruijnen wetenschappelijk medewerker
A. Wallert wetenschappelijk medewerker

mw. G.E. Wuestman wetenschappelijk medewerker
mw. M.I. Tuijn projectmedewerker

Beeldhouwkunst en kunstnijverheid

R.J. Baarsen hoofd verzamelafdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid
J.D. van Dam hoofdconservator ceramiek en glas
F.T. Scholten hoofdconservator beeldhouwkunst
mw. E. Hartkamp-Jonxis conservator textiel
mw. B.M.A.M. du Mortier conservator kostuums
D.P.J. Biemond conservator edele metalen
R.J.C.H.M. van Langh hoofd restauratieatelier edele en onedele metalen
mw. A.H. Coerdt restaurator edele metalen
A. Smolenaars restaurator edele metalen
H. den Otter hoofd restauratieatelier meubelen
I.L. Breebaart senior restaurator meubelen
mw. D.B.L.M. van Loosdrecht restaurator meubelen
mw. S.L. Meijer hoofd restauratieatelier textiel
mw. M.T.W. Albers senior restaurator textiel en wandtapijten
mw. K.M. Mark-van der Wateren senior restaurator wandtapijten
mw. C. Holz restaurator textiel
mw. H. Visman medewerker restauratie textiel en wandtapijten
mw. I.R. Parthesius-Garachon hoofd restauratieatelier keramiek en sculptuur
mw. M.C.M. van Schinkel restaurator keramiek en glas
mw. J.A.A.M. Asselbergs medewerker collectiebeheer
B. Nederveen medewerker collectiebeheer

Nederlandse geschiedenis

C.J. Zandvliet hoofd verzamelafdeling Nederlandse geschiedenis
W.A. de Bell conservator
G. van der Ham conservator
mw. E. Sint Nicolaas conservator
A.J. Hoving hoofd restauratieatelier scheepsmodellen
A.F. Hoekstra restaurator scheepsmodellen
mw. H.J. Baruch medewerker collectiebeheer/assistent conservator
mw. S. van Gelderen medewerker collectiebeheer

Rijksprentenkabinet

G.C.M. Luijten hoofd verzamelafdeling Rijksprentenkabinet
M. Schapelhouman hoofdconservator tekeningen
R.J.A. te Rijdt conservator tekeningen
mw. I.M. de Groot conservator prenten
J.F. Heijbroek conservator prenten
H. Leeflang conservator oude prentkunst
mw. M.M. Boom conservator fotocollectie
H.T. Rooseboom conservator fotocollectie
P.M. Poldervaart hoofd restauratieatelier tekeningen en prenten
mw. I. M. van Leeuwen restaurator tekeningen en prenten
mw. H. Koning restaurator fotografie
H.J. Dolmans medewerker restauratie tekeningen en prenten
mw. E.L. van Kaam medewerker collectiebeheer
mw. C.J. Meffert-Weele medewerker collectiebeheer
mw. P.L.M. Verhaak medewerker collectiebeheer/assistent conservator

Aziatische kunst

mw. P.C.M. Lunsingh Scheurleer hoofdconservator
J. van Campen conservator
M. Fitski conservator

Sector Presentatie

Tentoonstellingen

J.R. de Lorm hoofd tentoonstellingen
F.P.G.M. Meulendijks programmeur bijzondere projecten
mw. M.E. Janknegt eerste secretariaatsmedewerker
mw. E. Slob eerste secretariaatsmedewerker
W.T. Kloek hoofdconservator inhoudelijk team
T. Zeedijk projectmedewerker inhoudelijk team

Projectleiders

mw. P.M. Retèl senior projectleider publicaties
mw. M.M. Soethout projectleider publicaties
mw. W. Brouwer projectleider tentoonstellingen
mw. S. van Elst junior projectleider tentoonstellingen
mw. R.W. Ubink junior projectleider tentoonstellingen

Inrichtingsprojecten

C. Kriger medewerker inrichtingsprojecten
J.T.M. Muller assistent inrichtingsprojecten
mw. W.R.M. Peters medewerker vaste collectie
J.C. Veenendaal grafisch vormgever

Educatie & publieksinformatie

mw. X. van Gelder hoofd educatie en publieksinformatie
T. van der Meer wetenschappelijk medewerker
mw. R. Meijer wetenschappelijk medewerker
mw. J.C.M. Schuurman wetenschappelijk medewerker
mw. M.C. Archdale medewerker educatie en documentatie
P.J.G.M. Gorgels web-editor

Evenementen

mw. L. de Looper medewerker rondleidingen en cursussen

Publieksinformatie

mw. P.A.M. Kintz coördinator publieksbalie
mw. W.P.C. Bellaar Spruyt medewerker informatiebalie
mw. M.C. Broekema medewerker informatiebalie
mw. L.A.H. van Egmond medewerker informatiebalie
mw. G.M.E. Franceschini medewerker informatiebalie
mw. N.G. Kuik medewerker informatiebalie
mw. M. Lammertse-Cats medewerker informatiebalie
P.H.C. Burmanje medewerker informatiecentrum
mw. C.J. van Meggelen medewerker informatiecentrum
E.G. van Wijk medewerker informatiecentrum
mw. T.S. Balian troubleshooter
mw. A.F. van der Kolk troubleshooter
mw. S. Todorovic troubleshooter

Zakelijke sector

Personeel & organisatie

G. Hoek hoofd afdeling personeel en organisatie
M.H.A. Rietveld arbo-adviseur
mw. M. Meijer personeelsadviseur
mw. R.V. Tapilatu-Kievits personeelsadviseur
mw. J.A. van Veen personeelsadviseur
H.P. Boot salarisadministrateur
mw. A.A. Dekker medewerker personeelszaken/salarisadministratie
mw. J.S. de Bruijn afdelingsassistent

Financiële zaken

E.J.M. van Rooij controller
mw. J.J.A. Plomp-Agterberg coördinator financiële administratie
J.V. Groot senior medewerker financiële administratie
R.J. Muntslag medewerker financiële administratie
mw. N. van Proosdij medewerker financiële administratie
H.A.M. van Roij medewerker financiële administratie
S. Soudagar medewerker financiële administratie

Automatisering

R. Hendriks hoofd automatisering
P. van Kooten netwerkbeheerder
F.A.M. van 't Hoff systeembeheerder/applicatieprogrammeur
mw. G. Etker medewerker helpdesk
J. van Kempen medewerker helpdesk
J.J. Dijkstra webmaster

Commerciële zaken

mw. C.B.J.W. Verheijen hoofd commerciële zaken
P.P.J. de Vries bedrijfseconomisch medewerker
M.A.G. Bakker logistiek medewerker
mw. I. Lichtenwagner stafmedewerker
H.U.M. Stiller medewerker

Magazijn

H.J. Hilhorst magazijnbeheerder
K.J. van Beek magazijnmedewerker
G. van Rijswijk magazijnmedewerker

Telcentrum

mw. C. Bersabal medewerker
M. Holkamp medewerker
mw. T. Meser-van Geemen medewerker
S. Soudagar medewerker
mw. G. van der Woude medewerker

Winkels

P.J.J. Wessels chef Museumwinkel
mw. M.G.M. Smit plaatsvervangend chef Museumwinkel
mw. L. Ayal verkoper
Y. Schutz verkoper
mw. J.C. Wolters-Rooijen verkoper
mw. C. Bersabal medewerker verkoop
mw. W.B. Day medewerker verkoop
mw. Y. van Eijndthoven medewerker verkoop
T. van der Molen medewerker verkoop
mw. S.S.A. Parree medewerker verkoop
mw. D. Sijnke medewerker verkoop
mw. IJ. van der Ven medewerker verkoop
mw. S.M. van Zwicht medewerker verkoop

Schiphol

H.E. Al chef museumwinkel
mw. H. Lenting plaatsvervangend chef museumwinkel
mw. L.T. Karreman medewerker verkoop
D.L.P. de Laat medewerker verkoop
mw. M. Madzalik Duque de Moraes medewerker verkoop
R.T. Moorman medewerker verkoop
mw. M.G. Rohof medewerker verkoop
P.J.C. Veerhuis medewerker verkoop
mw. R.P.J.M. Verpalen medewerker verkoop
mw. A. van Zandwijk-Cascio medewerker verkoop

Facilitair bedrijf

mw. C.R.M.C. Keeman facilitair manager
mw. A. van der Leest management assistent

Facilitair bureau

mw. E.M.L. Faucon inkoper
R.J. Gasper servicedesk medewerker
mw. G.H. van der Meer-Oomen servicedesk medewerker
mw. D. Roosendaal servicedesk medewerker
mw. H.A. Tomasouw roosterfunctionaris
C.J.T. van der Hulst huismeester
J.J.C. Mak huismeester

Huishoudelijke dienst

mw. R. van Leth-Elemia medewerker kantinedienst

Kassadienst

P. de Boer chef kassadienst/facilitair coördinator
mw. H.H. Cosar-Swart plaatsvervangend chef kassadienst

Kassiers

S. Balbahadoer, **F.M. Eduardo**, **C. Karharman**, **mw. W. Oosterbroek**, **A.E.G.F. Romero**, **S.R. Tirbeni**, **J. Veerling**, **O.D.J.D.J. Willig**

Post- en archiefzaken/telefooncentrale

W.D.J. van de Put medewerker post- en archiefzaken
F.E.D. Hartmann medewerker dynamisch archief
mw. A. Ettekoven medewerker oud archief en archiefcollecties
P.L.A. Buffing bode/medewerker postkamer
F.G. Wessels bode/medewerker postkamer
mw. M.J. Laamers telefonist
mw. C.M. van Luit-Heijne telefonist
mw. P. Plomp-Besse telefonist

Bewaking, beveiliging & veiligheid

J.R.J. Isaak hoofd bewaking, beveiliging en veiligheid

Bureau bedrijfshulpverlening

P.A. Sarafopoulos medewerker BHV/brandwacht
R. Talstra surveillance brandwacht

Centrale meldkamer

H.A. Panhuysen chef meldkamer

Operators meldkamer

D.P. Dekker, **P.J.M. Donker**, **L. El Asri**, **F.W. Keller**, **T. Kuijpers**, **N.J. van der Meulen**, **J.H. Oomen**, **A.M. Plomp**, **S. Poeran**, **B. Suringbroek**, **C.P. Toby**, **D. Usenki**

Surveillancedienst

M.A.A. Giesen chef surveillance/facilitair coördinator
F.A.J. Strube chef surveillance/facilitair coördinator
G. Terlouw chef surveillance/facilitair coördinator
mw. H.M. Kruse plaatsvervangend chef surveillance/facilitair coördinator
J.J. Stuifbergen plaatsvervangend chef surveillance/facilitair coördinator

ODC buitendepot Lelystad

R.C.P. de Leeuw portier/beveiligingsmedewerker
J.G. Vontenie portier/beveiligingsmedewerker

Surveillancemedewerkers

R.A. von Aesch, **mw. M. Aesch-Baas**, **mw. T. Alakhramsing-Chinnoe**, **L. Al Gam**, **A.C. van Axel Dongen**, **mw. P. Balak**, **mw. R.B. Balbahadoer-Sewtahal**, **mw. M.F. Banen**, **mw. M. Baranic-Deda**, **C.A. Bekkenutte**, **mw. C. Birambie**, **B.J. de Boer**, **A.H. Bouanani**, **F. van den Braak**, **J.C. Calderon Garcia**, **mw. D. Chadjo**, **mw. M. Cupac-Sopic**, **T.A. Dahmen**, **R.J. Deutekom**, **mw. D. Djuric**, **mw. A.M. Dosljak-Steblaj**, **mw. C.H. Egginк**, **R.R. Giesen**, **H. Heimens**, **mw. W.J. Holkamp**, **mw. D. Joosten**, **mw. A. Kartopawiro**, **P.I. Keizer**, **mw. M.H. Koster-Lankheet**, **mw. W.T. Kroes**, **K.B. Kuijpers**, **mw. A.F. van der Laan**, **N.M. Lankhaar**, **mw. L. Liche**, **H. van Lierop**, **C.A. Luimé**, **M. Nauta**, **mw. A.C.M. Nellen**, **mw. D.M.C. Ouden-Ierssel**, **mw. L.H. Overduyn-Druyf**, **M. Pantelic**, **mw. P. Plomp-Besse**, **J.A. Quintero**, **K. Ramlal**, **F.A.L. Reijnders**, **mw. Rens-Stenekes**, **J. Reuter**, **mw. D. Reuter-Pantelic**, **C.M. Sarmaat**, **mw. E.M. Schadee-Plaggenburg**, **mw. R. Silleman-Broos**, **S.J. Sintjago**, **P.J. van der Slot**, **mw. H.L. Smit-Hemert**, **G.W. Sommer**, **mw. C.W. Sopamena**, **mw. M. Stankovic-Aperlic**, **mw. M. Steijn**, **R.T. Strijder**, **K.R. Tirbeni**, **mw. B.M. Tirbeni-Gajadhar**, **F. Topal**, **A.J. bij de Vaate**, **M.P. bij de Vaate**, **J.W.R. Visser**, **mw. R.J. Visser**, **W. Visser**, **T.E. Wildner**, **mw. H. Wittenburg**, **R. Yilmaz**, **mw. I.C.G. Youssef-Katerberg**, **mw. R. Youssef-Silleman**

Vestiairemedewerker

mw. J.S. Gomes-Monteiro

Gebouwenbeheer

G.A. Stolte hoofd gebouwenbeheer

Gebouwen en terreinen

L.H. Penninkx coördinator gebouwen en terreinen
E.J. Hermelink elektromonteur
A. Krens elektromonteur
H. Heimens elektromonteur met AV-taken
J.T.G. Sandmann elektromonteur met AV-taken
J.M. Verstraten operator ruimtebeheerssystemen
J. de Vries timmerman
L.M. Keuter chef groenvoorziening
B.O. Huininga medewerker groenvoorziening
W.H. de Graaf magazijnbeheerder MMM loodsen

Installaties

R. Förster chef installaties/plaatsvervangend hoofd gebouwenbeheer
P.H. Lammers meet- en regeltechnicus
B.P. Swemle meet- en regeltechnicus
A.F. Tomasouw meet- en regeltechnicus

Rondleiders

mw. L.F. Aegerter, **M.J.J.L.H. van Baalen**, **R.J.W.M. Berentsen**, **mw. M.M.T. Berger**, **mw. A.J. Breebaart**, **mw. I. Brouwer**, **mw. P.E. Kana-Devilee**, **mw. N.M. Dorsman**, **mw. P.A.M. Kintz**, **J.D. de Kruiff**, **Y.D.E. van der Linden**, **mw. C.H.M. Niesten**, **G.M. van de Roemer**, **mw. K.A.C. van Schaik-Scheers**, **mw. M.L. van Soest**, **mw. V. Steijn-Lorin**, **R. Uterwijk**

Stagiairs

mw. M. van den Berkmortel communicatie & marketing
A. El Messaoudi surveillancedienst
mw. Poestkoke surveillancedienst
mw. E.M.C. van der Weijden schilderijen
mw. E.H.C. Klaasse beeldhouwkunst en kunstnijverheid
mw. S. Limburg beeldhouwkunst en kunstnijverheid
mw. S.M.J.L. Bremers Rijksprentenkabinet
J.J. van Gastel Rijksprentenkabinet
mw. M.S. Siebelink educatie en publieksinformatie
mw. A. Gimpel educatie en publieksinformatie

Vrijwilligers

mw. P. Griffiths-Wardle beeldhouwkunst en kunstnijverheid
M.D. Haga Rijksprentenkabinet
G. van der Hoek bibliotheek
E.H. Miedema fotoarchief
mw. K.A.L. Schuckink Kool Rijksprentenkabinet

Maatwerk-banenpoolers

E.J. Gondi Nederlandse geschiedenis
H.W. de Vries Rijksprentenkabinet

Ondernemingsraad

De Ondernemingsraad bestond uit:
W.D.J. van de Put, voorzitter
I. Santhagens, penningmeester
K. Schoemaker, secretaris
mw. G. Etker
L.M. Keuter
H.A. Panhuysen
A.M. Plomp
M. Schapelhouman
P.J. van der Slot

Personeelsvereniging

Het bestuur van de Personeelsvereniging bestond uit:
mw. W. Brouwer, voorzitter
mw. A. Daleman, penningmeester
mw. S. van Elst, secretaris
mw. A.A. Dekker
mw. D. Djuric
mw. A. van der Leest
mw. E.C. Martens
mw. S.L. Meijer
mw. R.W. Ubink

Financieel overzicht 2004

112 Bericht van de Raad van Toezicht ▸ 114 Verslag van de directie ▸ 115 Geconsolideerde balans ▸ 116 Geconsolideerde functionele exploitatierekening ▸ 117 Geconsolideerd kasstroomoverzicht ▸ 118 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling ▸ 120 Toelichting op de geconsolideerde balans ▸ 128 Toelichting op de geconsolideerde functionele exploitatierekening ▸ 130 Overige gegevens ▸ 131 Meerjarenoverzicht ▸ 134 Raad van Toezicht ▸ 137 Aanbevelingen Cultural Governance

Bericht van de Raad van Toezicht

Jaarrekening en bestemming van het exploitatieresultaat

De door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 2004 is gecontroleerd door Deloitte Accountants B.V. (conform artikel 13.3 van de statuten). De verklaring van de accountants is opgenomen bij de overige gegevens. De directie heeft de jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. De Raad heeft mede op grond van de accountantsverklaring en het bijbehorende verslag de jaarrekening goedgekeurd, waarna deze door de algemeen directeur van de Stichting is vastgesteld (conform artikel 13.4 van de statuten). In overleg met de directie is besloten het exploitatiesaldo toe te voegen aan de vrije reserves.

Mutaties en (her)benoemingen

Per 1 maart 2004 heeft de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen de heer mr. A. Ruys, voorzitter Raad van Bestuur Heineken N.V., benoemd in de Raad. Hij volgt de heer mr. J.M. Hessels op die in 2003 wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van acht jaar is afgetreden.

Mevrouw prof. mr. I.P. Asscher-Vonk trad op 1 juli 2004 volgens het rooster van aftreden af. Mevrouw Asscher is door de staatssecretaris herbenoemd voor de periode tot oktober 2005, wanneer zij uit de Raad zal terugtreden wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn.

Per 1 februari 2005 is de heer drs. W.M.J. Pijbes, directeur Kunsthal Rotterdam, door de staatssecretaris in de Raad benoemd, ter vervulling van de vacature voor een lid met specifieke deskundigheid op het gebied van musea en publiekseducatie. Deze vacature was ontstaan door het aftreden wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van de heer N. MacGregor.

Toezicht

De Raad heeft in het verslagjaar regelmatig overleg gevoerd met de directie. De Raad heeft viermaal met de directie vergaderd en eenmaal zonder de directie. Daarnaast was sprake van tussentijds overleg tussen individuele leden van de Raad en de directie.

In de vergaderingen met de directie is veel aandacht besteed aan de voorbereidingen voor Het *Nieuwe* Rijksmuseum en de beleidsvoornemens voor de komende jaren. Voorts is overlegd over de financiële gang van zaken, de begroting 2005 en de gang van zaken bij Rijksmuseum Amsterdam Schiphol. De Raad heeft een *treasury*-statuut vastgesteld, waarin de randvoorwaarden voor het beheer van gelden van de Stichting Het Rijksmuseum zijn vastgelegd. De jaarrekening over 2003 werd besproken in aanwezigheid van de externe accountant. De Raad heeft een Financiële Commissie ingesteld die de bespreking van de financiële agendapunten gaat voorbereiden waardoor deze in de plenaire vergaderingen minder tijd zullen vergen. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de wens van de Raad om meer aandacht te geven aan inhoudelijke beleidszaken. De Financiële Commissie bestaat uit een lid van de Raad (de heer Ruys), de zakelijk directeur en de controller van het Rijksmuseum. De vergaderingen van de Financiële Commissie zullen worden bijgewoond door de externe accountant. Het sociale beleid en het personeelsbeleid kwamen in de vergaderingen met de directie regelmatig aan de orde, in het bijzonder de voorgenomen reorganisaties van de afdeling Gebouwenbeheer en de sector Collecties. Naar aanleiding van het terugtreden van mevrouw Asscher in oktober 2005 is gesproken over de samenstelling van de Raad en het gewenste profiel voor kandidaten voor deze vacature.

Met de voorzitter van de Stuurgroep Het *Nieuwe* Rijksmuseum is gesproken over de voortgang van het verbouwingsproject.

De BankGiro Loterij, hoofdsponsor van Het *Nieuwe* Rijksmuseum, verzorgde een presentatie voor de Raad en de directie.

De Raad heeft in zijn vergadering zonder de directie onder meer het eigen functioneren en het functioneren van de directie geëvalueerd.

De heer Kok woonde namens de Raad een overlegvergadering met de Ondernemingsraad bij.

De Raad van Toezicht bedankt de directie en medewerkers voor hun bijdragen in het afgelopen jaar.

Amsterdam, 6 april 2005
De Raad van Toezicht

Dr. H.H.F. Wijffels, voorzitter
Prof. mr. I.P. Asscher-Vonk
Mr. A.S. Fransen van de Putte
W. Kok
Drs. P.M. Noordervliet-Bol
Drs. W.M.J. Pijbes
Mr. A. Ruys

Verslag van de directie

Resultaten

Het boekjaar 2004 werd afgesloten met een positief resultaat van € 194.000. De bezoekersaantallen en de daarmee gerelateerde inkomsten hebben zich gunstig ontwikkeld. In plaats van de geraamde 500.000 bezoeken werd het Rijksmuseum in 2004 uiteindelijk 812.102 keer bezocht. De inkomsten uit entree en winkel kwamen hierdoor € 2,6 miljoen hoger uit dan begroot.

De latere overdracht van het hoofdgebouw aan de Programmadirectie van Het *Nieuwe* Rijksmuseum als gevolg van de asbestsituatie in 2003 heeft geleid tot hogere personeelskosten, omdat langer dan voorzien een beroep gedaan moest worden op extra beveiliging, registratiemedewerkers en restauratoren. Ook de kosten voor huisvesting, energie en schoonmaak liepen hierdoor langer door dan verwacht. Hiervoor werd dekking gevonden middels de eind 2003 met de Rijksgebouwendienst overeengekomen compensatie van de huur 2004 in verband met het gederfd huurgenot (€ 1,0 miljoen) en een bijdrage voor uren en inzet personeel (€ 0,4 miljoen) als gevolg van de asbestsituatie.

De geplande investeringen vonden echter ook later plaats, hetgeen tot lagere afschrijvingslasten dan begroot heeft geleid. De post algemeen onvoorzien werd slechts beperkt aangewend en de overige posten van de exploitatie kwamen licht positief ten opzichte van de begroting uit.

Het Rijksmuseum heeft in 2004 een aantal grote aankopen kunnen realiseren waardoor het reguliere aankoopbudget met circa € 11 miljoen werd overschreden. Hiervoor konden echter voor eenzelfde bedrag aanvullende fondsen worden geworven.

De kosten en opbrengsten van het project Het *Nieuwe* Rijksmuseum worden in de exploitatie van het Rijksmuseum verantwoord. In 2004 omvat de exploitatie van het Rijksmuseum hierdoor extra kosten en opbrengsten van circa € 23 miljoen. Verder werd in 2004 een aantal kosten uit 2003 met het project verrekend, maar werd ook de exploitatiebijdrage aan het Rijksmuseum met € 1,6 miljoen verlaagd in verband met voorziene hogere kosten van de inrichting van Het *Nieuwe* Rijksmuseum.

De exploitatie van de winkel en het museum op Schiphol liet in 2004 een verbetering zien ten opzichte van 2003 (omzet plus 44%, nettoresultaat plus 15%) maar sloot toch met een negatief exploitatiesaldo van € 0,3 miljoen. Omdat voor de komende jaren ook een structureel negatieve exploitatie werd voorzien, zijn ultimo 2004 de vaste activa van deze vestiging afgewaardeerd naar een lagere bedrijfswaarde van nihil. Door deze afwaardering van € 0,7 miljoen zal de exploitatie de komende jaren ongeveer budgettair neutraal uitkomen.

Na het wegwerken van administratieve achterstanden bij de uitvoerder van het pensioenfonds volgden in 2004 grote onvoorziene afrekeningen van de pensioenlasten tot en met 2003 (€ 0,8 miljoen) en werden de pensioenpremies over 2004 bijgesteld (€ 0,3 miljoen) in verband met het herstelplan en overige aanpassingen. Daarnaast werd echter door de VRM en het ministerie van OCW een oplossing gevonden voor de (pre)pensioenproblemen die een gevolg zijn van het niet verschaffen van voorzieningen of structurele middelen bij de verzelfstandiging voor de toen bestaande vervroegde-uittredingsregelingen.

In 2004 zijn de plannen met betrekking tot de reorganisatie van de afdeling Gebouwenbeheer nader uitgewerkt. In dit kader werd ultimo 2004 een extra reorganisatielast genomen (€ 0,7 miljoen) die vooral betrekking heeft op de afvloeiingskosten van personeel.

Een en ander samenvattend kan worden gesteld dat zich in 2004 een aantal grote afwijkingen ten opzichte van de begroting heeft voorgedaan. Het boekjaar kon uiteindelijk met een licht positief resultaat worden afgesloten doordat de lasten van de exploitatiebijdrage Het *Nieuwe* Rijksmuseum, de afwaardering van de activa van Schiphol, de bijstellingen van de pensioenlasten en de reorganisatielasten konden worden gecompenseerd door de hogere baten door hogere bezoekersaantallen en tegemoetkomingen in verband met de asbestsituatie.

De Directie
Prof. drs. R. de Leeuw, hoofddirecteur
J.W. Sieburgh, zakelijk directeur
Dr. J.P. Sigmond, directeur collecties

Geconsolideerde balans

(na bestemming exploitatiesaldo)

(bedragen x € 1.000)	31 december 2004		31 december 2003	
Vaste activa				
Immateriële vaste activa	180		0	
Materiële vaste activa	6.831		8.114	
Financiële vaste activa	13		80	
		7.024		8.194
Vlottende activa				
Voorraden	893		657	
Vorderingen	28.205		3.805	
Liquide middelen	14.500		20.527	
		43.598		24.989
Af: kortlopende schulden	30.298		15.959	
Werkkapitaal	13.300		9.030	
Te financieren vermogen	**20.324**		**17.224**	
Groepsvermogen	6.122		5.928	
Bestemmingsfonds kunstaankopen	39		637	
Egalisatiereserve investeringsbijdragen	10.460		8.003	
Voorzieningen	3.008		2.656	
Langlopende schulden	695		0	
Financierend vermogen	**20.324**		**17.224**	

Geconsolideerde functionele exploitatierekening

(bedragen x € 1.000)	2004 (uitkomst)	2004 (begroting)	2003 (uitkomst)
Opbrengsten			
Directe opbrengsten	21.589	8.418	12.074
Indirecte opbrengsten	168	466	176
totaal opbrengsten	21.757	8.884	12.250
Bijdragen			
Subsidie Ministerie OCW	48.285	28.081	26.230
Overige subsidies en bijdragen	763	1.270	4.115
totaal bijdragen	49.048	29.351	30.345
som der baten	**70.805**	**38.235**	**42.595**
Lasten			
Beheerslasten	46.261	25.851	27.427
Collectiefunctie	20.783	8.875	10.178
Publieksfunctie	4.322	3.670	4.278
som der lasten	71.366	38.396	41.883
Rentebaten en soortgelijke baten	179	264	252
Rentelasten en bankkosten	-22	-103	-254
totaal saldo rentebaten en -lasten	157	161	-2
saldo uit gewone bedrijfsuitoefening	-404	0	710
Mutatie bestemmingsfonds kunstaankopen	598	0	-334
Exploitatiesaldo	**194**	**0**	**376**

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1.000)	2004 (uitkomst)	2004 (begroting)	2003 (uitkomst)
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Exploitatieresultaat	194	0	376
Aanpassingen voor:			
Afschrijvingen materiële vaste activa	2.042	3.108	1.509
Afschrijvingen immateriële vaste activa	6	40	0
Afwaardering naar lagere bedrijfswaarde	684	0	0
Vrijval egalisatiereserve investeringsbijdragen	-100	-1.042	-3.899
Mutatie bestemmingsfonds kunstaankopen	-598	0	334
Mutatie voorzieningen	352	-621	-1.715
bruto-kasstroom uit operationele activiteiten	2.580	1.485	-3.395
Mutatie in voorraden	-236	0	264
Mutatie in vorderingen	-24.400	0	-713
Mutatie in kortlopende schulden	14.339	0	8.357
netto-kasstroom uit operationele activiteiten	-7.717	1.485	4.179
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investeringen in materiële vaste activa	-1.629	-6.379	-6.494
Desinvesteringen in materiële vaste activa	0	0	4.816
Ontvangsten op financiële vaste activa	67	50	50
Afschrijving op financiële vaste activa	0	73	219
Ontvangen egalisatiereserve investeringsbijdragen	2.557	2.517	2.446
Kasstroom uit investeringsactiviteiten (transporteren)	995	-3.739	1.037

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1.000)	2004 (uitkomst)	2004 (begroting)	2003 (uitkomst)
Kasstroom uit investeringsactiviteiten (transport)	995	-3.739	1.037
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Ontvangen bijdrage OCW inzake (pre)pensioenen	897	0	0
Vrijval bijdrage OCW inzake (pre)pensioenen	-202	0	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	695	0	0
Mutatie liquide middelen	-6.027	-2.254	5.550
Liquide middelen begin boekjaar	20.527	20.527	14.977
Liquide middelen einde boekjaar	**14.500**	**18.273**	**20.527**

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

1. Algemeen

De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voorzover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid. Baten worden slechts opgenomen voorzover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

2. Criteria voor consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de financiële gegevens opgenomen van Stichting Het Rijksmuseum en van de groepsmaatschappijen waarin Stichting Het Rijksmuseum direct of indirect meer dan de helft van het stemgerechtigde kapitaal houdt of waarin Stichting Het Rijksmuseum op grond van aanvullende regelingen beschikt over de beslissende zeggenschap ter zake van het bestuur en het financiële beleid. De activa, passiva, resultaten en kasstromen van deze groepsmaatschappijen zijn in de consolidatie betrokken onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties. De opgenomen groepsmaatschappijen, gevestigd te Amsterdam, zijn:

- Rijksmuseum Holding B.V. (deelname 100%)
- Rijksmuseum Merchandising B.V. (deelname 100%)
- Rijksmuseum E-Commerce B.V. (deelname 100%)
- Rijksmuseum Schiphol B.V. (deelname 100%)

3. Omrekening van vreemde valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum.
Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de afwikkelingskoers. Uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in de exploitatierekening.

4. Kunstcollectie

De kunstcollectie is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. De collectie is ook niet verzekerd.

5. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

5.1. Immateriële vaste activa

De kosten van programmeren, vormgeven en overige bijkomende kosten inzake de website Rijksmuseum, worden geactiveerd als 'website' tot ten hoogste de aan derden gedane uitgaven verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingen vinden lineair plaats en zijn gebaseerd op een economische levensduur van 3 jaar.

5.2. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

5.3. Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde.

5.4. Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde, onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor oninbaarheid. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van een beoordeling van de individuele vorderingen.

5.5. Bestemmingsfonds kunstaankopen en bijdragen ten behoeve van kunstaankopen

De onderdelen van de subsidie, de schenkingen en overige bijdragen die bestemd zijn voor het doen van kunstaankopen worden evenals de kunstaankopen zelf, in de exploitatierekening verantwoord. De bedragen verkregen van derden ten behoeve van kunstaankopen die ultimo boekjaar nog niet zijn besteed aan de verwerving van kunstaankopen, worden ultimo boekjaar toegevoegd aan het bestemmingsfonds kunstaankopen. Bij aankoop van kunstvoorwerpen in latere jaren, vallen deze bedragen vrij ten gunste van de exploitatie. Deze mutatie in het bestemmingsfonds kunstaankopen wordt separaat verantwoord in de exploitatierekening.

5.6. Egalisatiereserve investeringsbijdragen

Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de post egalisatiereserve investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

5.7. Voorzieningen

De voorzieningen worden op nominale waarde gewaardeerd.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Immateriële vaste activa

(bedragen x € 1.000)

	Website
stand 1 januari	
Aanschafwaarde	0
Cumulatieve afschrijvingen	0
Boekwaarde 1 januari	0
Mutaties boekjaar	
Investeringen	186
Afschrijvingen	-6
	180
stand per 31 december	
Aanschafwaarde	186
Cumulatieve afschrijvingen	-6
Boekwaarde 31 december	**180**

Materiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)

	Vooruitbetaald op materiële vaste activa	Verbouwingen	Inventaris, apparatuur en inrichting	Museale inventaris	Overige vaste bedrijfs-middelen	Totaal
stand 1 januari						
Aanschafwaarde	162	6.247	2.128	1.071	46	9.654
Cumulatieve afschrijvingen	0	-338	-1.023	-164	-15	-1.540
Boekwaarde 1 januari	**162**	**5.909**	**1.105**	**907**	**31**	8.114
Mutaties boekjaar						
Investeringen	-96	0	1.163	376	0	1.443
Afschrijvingen	0	-1.407	-481	-143	-11	-2.042
Afwaardering naar lagere bedrijfswaarde	0	-643	-41	0	0	-684
	-96	**-2.050**	**641**	**233**	**-11**	**-1.283**
stand per 31 december						
Aanschafwaarde	66	6.247	3.291	1.447	46	11.097
Cumulatieve afschrijvingen	0	-2.388	-1.545	-307	-26	-4.266
Boekwaarde 31 december	**66**	**3.859**	**1.746**	**1.140**	**20**	**6.831**

Financiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)

	Wachtgeldfonds
stand 1 januari	80
Mutaties boekjaar	
Betaalde wachtgelden 2004	-67
stand per 31 december	**13**

Wachtgeldfonds

De post wachtgeldfonds betreft een langlopende vordering op Stichting Wachtgeld Rijksgesubsidieerde Musea. Deze stichting werd opgericht op 20 juli 1995. Zij stelt zich ten doel het verkrijgen en beheren van gelden die van de overheid zijn verkregen en het (doen) uitbetalen van een wachtgeld of uitkering aan ex-werknemers van verzelfstandigde rijksmusea. De maximale vergoeding aan Stichting Het Rijksmuseum bedraagt € 360.866. De uitbetaalde en bij het fonds te claimen wachtgelden worden op deze post in mindering gebracht en voorzover deze nog niet zijn uitgekeerd door het fonds worden deze bedragen verantwoord onder de kortlopende vorderingen.

Liquide middelen

De banktegoeden zijn direct opeisbaar.
De stichting beschikt over een kredietfaciliteit bij de ABN AMRO Bank van € 1.400.000, waarbij een rente verschuldigd is gelijk aan de ABN AMRO Eurobasisrente, met een opslag van 1%.

Groepsvermogen 31 december

(bedragen x € 1.000)

	2004	2003
Stand 1 januari	5.928	5.552
Uit bestemming van het resultaat	194	408
Stand per 31 december	**6.122**	**5.928**

Bestemmingsfonds kunstaankopen

(bedragen x € 1.000)

	31 december 2004	31 december 2003
stand 1 januari	637	303
Bij: Ontvangen bijdragen		
· BankGiro Loterij	3.783	2.270
· Ministerie van OCW	3.500	1.146
· Overige bijdragen ten behoeve van kunstaankopen	5.928	1.015
	13.211	4.431
Af: Kunstaankopen		
- Aankoop kunstvoorwerpen	-14.259	-4.547
- Eigen middelen subsidie OCW	340	340
- Eigen middelen uit opbrengst museumwinkels	110	110
	-13.809	-4.097
Mutatie bestemmingsfonds kunstaankopen	-598	334
stand per 31 december	**39**	**637**

Voor de nog te ontvangen afrekening 2004 en de nog te ontvangen loterij-inkomsten 2005 van de BankGiro Loterij die reeds als dekking zijn verantwoord voor de aankoop van de Jan Steen, heeft Stichting Het Rijksmuseum Fonds zich garant gesteld.

Egalisatiereserve investeringsbijdragen

(bedragen x € 1.000)

	Inrichting Het Nieuwe Rijksmuseum	Inventaris, apparatuur en inrichting	Museale inventaris	Totaal
stand 1 januari	7.142	36	825	8.003
Ontvangen investeringsbijdragen	2.269	40	0	2.309
Toevoeging ontvangen rente	248	0	0	248
Reguliere vrijval ten gunste van de exploitatierekening	0	-18	-82	-100
stand per 31 december	**9.659**	**58**	**743**	**10.460**

Tot 2007 zullen de ontvangen investeringsbijdragen ten behoeve van de inrichting van Het Nieuwe Rijksmuseum worden uitgezet op een depositorekening. De op deze depositorekening ontvangen rente wordt toegevoegd aan de egalisatiereserve.

Voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

	VUT en overgangsregeling prepensioen	Huisvesting	Wachtgelden	Suppletie- en afkoop-regelingen	Reorganisatie Gebouwen-beheer	Totaal
stand 1 januari	1.710	19	259	668	0	2.656
Dotatie boekjaar	202	227	0	1	739	1.169
Toevoeging uit servicekosten	0	98	0	0	0	98
Aangewend in boekjaar	-769	0	-97	-47	0	-913
Vrijval ten gunste van resultaat	0	0	-2	0	0	-2
stand per 31 december	**1.143**	**344**	**160**	**622**	**739**	**3.008**

VUT en overgangsregeling prepensioen

De voorziening VUT betreft de geschatte kosten van uitkeringen aan voormalige werknemers die deelnemen aan de VUT-regeling zoals genoemd in de CAO verzelfstandigde rijksmusea.

De voorziening overgangsregeling prepensioen wordt gevormd op het moment dat een personeelslid opteert voor prepensioen en tevens recht heeft op een aanvulling uit hoofde van de overgangsregeling. Op dat moment wordt de volledige verplichting voorzien en op de balans opgenomen en in mindering gebracht op de niet op de balans opgenomen latente verplichting. De latente verplichting uit hoofde van de overgangsregeling is niet op de balans opgenomen aangezien bij de berekening hiervan met een groot aantal onzekere variabelen (sterfte-, vertrek- en deelnamekans, carrière en algemene loonontwikkelingen) rekening moet worden gehouden. De latente verplichting ultimo 2004 uitgaande van een *worst case*-scenario (maximale lasten 2005 tot en met 2037) bedraagt circa € 10 miljoen.

Huisvesting

De dotaties aan de voorziening huisvesting vinden plaats conform een hiervoor vastgesteld schema. Tevens zullen in de periode 2005 tot en met 2008 aan de voorziening worden toegevoegd de niet voor vervangingsinvesteringen benodigde servicebedragen. Het saldo per 1 juli 2007 zal worden aangewend ter dekking van de bijdrage van het Rijksmuseum van € 27,2 miljoen voor de inrichtingskosten van Het Nieuwe Rijksmuseum.

Personeelsverplichtingen: wachtgelden en suppletie- en afkoopregelingen

Deze voorzieningen betreffen de geschatte verplichtingen voor wachtgelden en suppletie- en afkoopregelingen personeel. Deze voorzieningen hebben een langlopend karakter.

Reorganisatie Gebouwenbeheer

Dit betreft de geschatte kosten van afvloeiing van personeel in het kader van de reorganisatie van de afdeling Gebouwenbeheer. Voor deze reorganisatie is een sociaal plan opgesteld en de voornemens zijn kenbaar gemaakt aan het betrokken personeel.

Langlopende schulden

(bedragen x € 1.000)	Bijdrage OCW (pre)pensioen
stand 1 januari	0
Geraamde bijdrage OCW inzake (pre)pensioendossier uit te keren via VRM	897
Af: kosten overgangsregeling prepensioen 2004	-202
stand per 31 december	695

Eind 2004 is een oplossing gevonden voor de (pre)pensioenproblemen die zijn ontstaan bij verzelfstandiging. Het geraamde aandeel na inkoop in de extra reserve in de bijdrage van OCW dient te worden aangewend voor de lasten die voortvloeien uit de overgangsregeling naar prepensioen. De jaarlijkse vrijval van deze schuld is gelijk aan de in enig jaar gemaakte kosten voor de overgangsregeling naar prepensioen (zie ook de toelichting op de voorziening VUT en overgangsregeling prepensioen).

Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen

Huurverplichtingen
Stichting Het Rijksmuseum is met ingang van 1 januari 2001 gebruikersovereenkomsten aangegaan met de Rijksgebouwendienst voor de huur van de gebouwen. De jaarlijkse huur hiervan bedraagt € 9,6 miljoen. De looptijd van de contracten bedraagt 15 jaar. In het kader van het project Het *Nieuwe* Rijksmuseum zijn voor tijdelijke huisvesting aanvullend enkele panden gehuurd. De huur van deze panden bedraagt in totaal € 2,0 miljoen per jaar.

Subsidie
Voor de periode 2005 tot en met 2008 is door het Ministerie van OCW aan Stichting Het Rijksmuseum een totaalbedrag aan subsidie verleend van € 25,4 miljoen per jaar.

Overgangsregeling prepensioen
De latente verplichting ultimo 2004 uitgaande van een *worst case*-scenario bedraagt circa € 10 miljoen.

Asbest
In de gebouwen gehuurd door het Rijksmuseum is in april 2003 asbestverontreiniging geconstateerd. Tot op heden zijn geen claims op grond van gezondheidsproblemen van (ex-)medewerkers ingediend.

Renteswap-overeenkomsten
Stichting Het Rijksmuseum heeft per 2 januari 2003 een renteswap afgesloten waarbij de variabele euribor-depositorente is geruild voor een vaste rente van 3,06%. De swap-overeenkomst loopt tot 1 januari 2005. De hoofdsom bij aanvang bedraagt € 4,7 miljoen en loopt op tot € 9,6 miljoen gedurende de duur van de overeenkomst. Gedurende de looptijd bedroeg de variabele euribor-depositorente gemiddeld circa 2,25%. Tevens is eind 2004 een nieuwe renteswap-overeenkomst afgesloten, ingaande 1 januari 2005 en eindigend 1 juli 2007 (datum beschikbaarstelling bijdrage inrichting Het *Nieuwe* Rijksmuseum). De hoofdsom bedraagt bij aanvang € 9,6 miljoen en loopt gedurende de looptijd op tot € 15,9 miljoen. De vaste rente van de overeenkomst bedraagt 3,01%. De variabele euribor-depositorente per 1 januari 2005 bedraagt 2,158%.

Toelichting op de geconsolideerde functionele exploitatierekening

Baten

(bedragen x € 1.000)	2004 (uitkomst)	2004 (begroting)	2003 (uitkomst)
Directe opbrengsten			
Inkomsten uit entreegelden en Museumkaart	5.278	3.440	4.575
Directe sponsoring	155	522	352
Inkomsten avondontvangsten en horeca-exploitatie	192	259	129
Bijdragen inzake kunstaankopen	13.211	2.543	4.431
Inkomsten uit verkopen winkels	1.956	1.240	1.668
Overige directe opbrengsten	797	414	919
	21.589	**8.418**	**12.074**
Indirecte opbrengsten			
Indirecte sponsoring	0	75	20
Overige indirecte opbrengsten	168	391	156
	168	**466**	**176**
Bijdragen			
Subsidie Ministerie OCW	48.285	28.081	26.230
Vrijval subsidie OCW t.b.v. Philipsvleugel	7	7	23
Vrijval egalisatiereserve investeringsbijdragen	100	928	3.861
Overige subsidies en bijdragen	656	335	231
	49.048	**29.351**	**30.345**

Lasten

(bedragen x € 1.000)	2004 (uitkomst)	2004 (begroting)	2003 (uitkomst)
Beheerslasten			
Directie en administratie	6.992	6.831	6.355
Gebouwen en terreinen	11.831	14.696	14.995
Het *Nieuwe* Rijksmuseum	22.778	185	1.426
Bewaking en beveiliging	4.660	4.139	4.651
	46.261	**25.851**	**27.427**
Collectiefunctie			
Collectievorming	18.126	6.554	7.815
Bureau collecties	2.355	1.841	1.904
Onderzoek en documentatie	140	227	150
Conservering en restauratie	162	253	309
	20.783	**8.875**	**10.178**
Publieksfunctie			
Projecten en tentoonstellingen	2.457	2.051	2.001
Museuminrichting	331	203	799
Educatie & publieksinformatie	1.534	1.416	1.478
	4.322	**3.670**	**4.278**

Overige gegevens met betrekking tot de personele lasten

Het gemiddeld aantal personeelsleden in 2004 op fulltime basis bedroeg 330 (2003: 345).

De personele kosten bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)	2004 (uitkomst)	2004 (begroting)	2003 (uitkomst)
Lonen en salarissen	13.435	12.832	12.450
Sociale lasten	1.720	1.679	1.518
Pensioenlasten	3.054	1.851	2.021
Inhuur derden/uitzendkrachten	859	200	411
	19.068	**16.562**	**16.400**

Overige gegevens

Accountantsverklaring

Wij hebben het in dit verslag opgenomen financieel overzicht 2004 (voor zover opgenomen op de pagina's 103 tot en met 118) van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam gecontroleerd. Dit financieel overzicht is ontleend aan de door ons gecontroleerde jaarrekening 2004 van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam. Bij die jaarrekening hebben wij op 6 april 2005 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt.

Dit financieel overzicht is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de Directie en de Raad van Toezicht van de Stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake het financieel overzicht te verstrekken.

Wij zijn van oordeel dat dit financieel overzicht op alle van materieel belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend. Voor een beter inzicht in de financiële positie en de resultaten van de Stichting en de reikwijdte van onze controle, dient het financieel overzicht te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij op 6 april 2005 verstrekte accountantsverklaring.

Den Haag, 17 augustus 2005
Deloitte Accountants B.V.

Voorstel bestemming exploitatiesaldo

De directie heeft besloten het exploitatiesaldo 2004 ad € 194.000 toe te voegen aan de vrije reserves. Dit voorstel is reeds verwerkt in de balans ultimo 2004.

Meerjarenoverzicht

(bedragen x € 1.000)	2004	2003	2002	2001	2000
Resultaten					
Entreegelden	5.278	4.575	6.298	5.532	7.662
Winkels	3.287	2.850	3.015	2.473	3.438
Fotodienst	122	163	205	167	180
Sponsoring	155	372	417	447	729
Bijdragen inzake kunstaankopen	13.211	4.431	9.124	2.445	3.687
Subsidie OCW	48.285	26.230	25.011	23.697	15.830
Vrijval egalisatiereserve	100	3.861	1.024	1.018	1.363
Overige opbrengsten	1.698	1.295	1.016	1.123	1.818
totaal opbrengsten	**72.136**	**43.777**	**46.110**	**36.902**	**34.707**
Personeelslasten	19.068	16.400	15.842	15.232	15.893
Inkoop winkels	1.331	1.182	1.156	906	1.497
Afschrijvingen vaste activa	2.732	6.325	1.976	1.946	2.186
Lasten collectie- en publieksfunctie	1.176	2.859	3.681	2.724	4.978
Kunstaankopen	14.259	4.547	10.584	1.899	4.202
Huisvestingslasten	8.732	7.774	11.350	9.924	2.653
Kosten Het *Nieuwe* Rijksmuseum	22.778	1.426	162	579	177
Overige lasten	2.621	2.552	2.592	2.823	2.615
totaal lasten	**72.697**	**43.065**	**47.343**	**36.033**	**34.200**
Financiële baten en lasten	157	-2	281	335	294
saldo uit gewone bedrijfsuitoefening	**-404**	**710**	**-952**	**1.204**	**800**
Mutatie bestemmingsfonds kunstaankopen	598	-334	1.010	-886	-393
exploitatiesaldo	**194**	**376**	**58**	**318**	**408**

(bedragen x € 1.000)	2004	2003	2002	2001	2000
Vermogen					
Vaste activa	7.024	8.194	8.294	8.771	10.382
Vlottende activa	43.598	24.989	18.506	26.232	12.466
Kortlopende schulden	30.298	15.959	7.977	15.715	8.046
Eigen vermogen	6.122	5.928	5.552	5.494	5.176
Bestemmingsfonds kunstaankopen	39	637	303	1.313	428
Egalisatiereserve	10.460	8.003	8.597	7.347	6.103
Voorzieningen	3.008	2.656	4.371	5.134	3.095
Langlopende schulden	695	0	0	0	0
Totaal vermogen	50.622	33.183	26.800	35.003	22.848
Medewerkers (aantal)					
Gemiddeld aantal medewerkers (FTE's)	330	345	349	340	353
Gemiddelde loonsom	50.807	45.041	42.103	40.653	39.370
Bezoekers (aantal)					
Rijksmuseum Amsterdam					
Totaal aantal bezoekers	812.102	833.450	1.100.488	1.015.561	1.146.438
Nationaal	220.150	322.624	387.081	366.389	585.815
Internationaal	591.952	510.826	713.407	649.172	560.623
Betalende bezoekers	674.523	672.107	939.441	856.190	1.088.821
Gratis bezoek	137.579	161.343	161.047	159.371	57.617
Schoolverband	30.649	27.556	42.230	27.941	31.852
Bezoekers Museumkaart	65.295	95.955	149.919	135.338	212.449
Jeugd tot en met 18 jaar	102.922	129.857	153.641	142.602	150.181
Rijksmuseum Amsterdam Schiphol					
Totaal aantal bezoekers	182.007	131.952	5.000	0	0
Totaal bezoek Rijksmuseum	**994.109**	**965.402**	**1.105.488**	**1.015.561**	**1.146.438**

	2004	2003	2002	2001	2000
Kengetallen (in %)					
Subsidie OCW/totale baten	66,9%	59,9%	54,2%	64,2%	45,6%
Personeelslasten/subsidie OCW	39,5%	62,5%	63,3%	64,3%	100,4%
Personeelslasten/totale lasten	26,2%	38,1%	33,5%	42,3%	46,5%
Vlottende activa/kortlopende schulden	143,9%	156,6%	232,0%	166,9%	154,9%
Eigen vermogen/totaal vermogen	12,1%	17,9%	20,7%	15,7%	22,7%
Bruto-marge winkels	59,5%	58,5%	61,7%	63,4%	56,5%
Nationaal bezoek/totaal bezoek	27,1%	38,7%	35,2%	36,1%	51,1%

Raad van Toezicht

Samenstelling

Dr. H.H.F. Wijffels, voorzitter (63 jaar)
Voorzitter Sociaal-Economische Raad
Nevenfuncties
Voorzitter Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland; voorzitter Stichtingsbestuur Universiteit van Tilburg; voorzitter Raad van Toezicht Universitair Medisch Centrum Utrecht; lid Innovatieplatform; adviserend lid Beleggingscommissie PGGM.

Mw. prof. mr. I.P. Asscher-Vonk (60 jaar)
Hoogleraar sociaal recht Radboud Universiteit Nijmegen
Nevenfuncties
Kroonlid Sociaal-Economische Raad; lid Raad van Commissarissen Arriva, KLM en Numico.

Mr. A.S. Fransen van de Putte (55 jaar)
Advocaat Van Doorne
Nevenfuncties
Raadsheer-Plaatsvervanger Gerechtshof Amsterdam; docent Grotius Academie; arbiter Nederlands Arbitrage Instituut; commissaris Léons B.V.; voorzitter commissie van beroep Stichting Garantiefonds Reisgelden en Stichting Calamiteitenfonds Reisgelden.

W. Kok, vice-voorzitter (66 jaar)
Minister van Staat
Nevenfuncties
Lid bestuur Het Nationale Ballet/Het Muziektheater Amsterdam; lid Raad van Toezicht Het Nederlands Kanker Instituut/Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis Amsterdam; voorzitter Raad van Toezicht Anne Frank Stichting; lid Raad van Toezicht Stichting AGO, Diemen; lid Raad van Commissarissen TPG, ING, KLM, Royal Dutch Shell; lid bestuur Stichting Start Foundation, Eindhoven.

Mw. drs. P.M. Noordervliet-Bol (59 jaar)
Schrijver

Drs. W.M.J. Pijbes (43 jaar)
Directeur Kunsthal Rotterdam
Nevenfuncties
Voorzitter Vakjury Shell Young Art Award; voorzitter Raad van Advies Tiger Business Lounge, Internationaal Film Festival Rotterdam; lid Raad van Toezicht Stichting Droog Design; lid adviescommissie internationale museale samenwerkingsprojecten, Mondriaan Stichting.

Mr. A. Ruys (57 jaar)
Voorzitter Raad van Bestuur Heineken N.V.
Nevenfuncties
Lid Raad van Commissarissen Gtech Holdings Corporation USA, Sara Lee / DE International B.V.; lid Raad van Toezicht Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit; lid Raad van Toezicht Veerstichting.

Rooster van aftreden

	Benoemd in	Herbenoemd in	Volgende herbenoeming in	Maximale inzittingstermijn tot
Mw. prof. mr. I.P. Asscher-Vonk	1997	2004	-	2005
Mr. A.S. Fransen van de Putte	2003	-	2006	2011
W. Kok	2003	-	2006	2009
Mw. drs. P.M. Noordervliet-Bol	1999	2002	2005	2007
Drs. W.M.J. Pijbes	2005	-	2008	2013
Mr. A. Ruys	2004	-	2007	2012
Dr. H.H.F. Wijffels	1999	2002	2005	2007

Profielschets

Het statutaire aantal leden van de Raad van Toezicht is ten minste zes en ten hoogste zeven.

De profielschets is opgesteld uitgaande van de norm in het vennootschapsrecht dat een Raad van Commissarissen 'naar behoren' moet zijn samengesteld. Hoewel het in het geval van het Rijksmuseum om een stichting gaat, lenen de ontwikkelde vennootschapsrechtelijke criteria zich goed voor analoge toepassing op intern toezicht bij andere rechtspersonen zoals de stichting.

Volgens die criteria moet worden voorkomen dat de Raad van Toezicht een eenzijdige samenstelling krijgt, ondanks mogelijke individuele geschiktheid van elk der leden. Zo zal in de Raad ten minste één persoon zitting dienen te hebben met kennis en ervaring op het terrein van de sociale verhoudingen. Deskundigheid en ervaring op financieel, economisch (en sociaal) terrein moeten gespreid aanwezig zijn. Daarnaast zal ten minste één lid (ook inhoudelijk) verstand moeten hebben van de desbetreffende specifieke soort van activiteiten, in casu van taak en functioneren van een groot museum.

Met de verzelfstandiging bleek voorts de noodzaak te voldoen aan eisen van efficiënte bedrijfsvoering, economische haalbaarheid en sluitende exploitatie, alsmede oriëntatie op aantrekken van gelden (donaties, sponsoring, etc.) en daarmee aan deskundigheid ter zake ook in de Raad.

Instemming Rijksoverheid

Het museum ontvangt subsidie van het Rijk, dat tevens eigenaar is van de collectie en de gebouwen. In verband daarmee heeft de Rijksoverheid het recht om de leden van de Raad van Toezicht te benoemen (artikel 8 lid 2 van de statuten: "(...) De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd op voordracht van de Raad van Toezicht, de algemeen directeur gehoord hebbende, door de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.").

Derhalve moet rekening gehouden worden met het kunst- en cultuurbeleid van de regering voor zover dat relevant is voor de samenstelling van de Raad van Toezicht. Dienaangaande heeft de staatssecretaris van cultuur laten weten:

"Mijn beleid zal er de komende periode op gericht zijn om met kunst en cultuur een zo breed mogelijk deel van de Nederlandse bevolking te bereiken. Dit streven zal niet alleen tot uitdrukking moeten komen in de activiteiten van kunstinstellingen, maar ook in de samenstelling van adviesraden en besturen."

Concreet liet hij daarop volgen naast participatie (in het toezicht) vanuit het bedrijfsleven en financiële instellingen, inbreng vanuit het onderwijs en de wetenschap niet minder waardevol te achten. Voorts sprak hij nog zijn voorkeur uit voor jongeren en "interculturelen".

Onafhankelijkheid en onverenigbaarheid
Het naar behoren functioneren van een Raad van Toezicht hangt nauw samen met de objectiviteit en onafhankelijkheid van zijn leden. De Raad van Toezicht dient zodanig te zijn samengesteld dat de leden ten opzichte van elkaar en van de directie onafhankelijk en kritisch kunnen opereren. Bij benoeming dient men zich er dan van te vergewissen dat daaraan geen tegenstelling of verstrengeling van belangen in de weg staan (onverminderd het nemen van maatregelen indien zodanige obstakels gedurende de rit opkomen).

Individuele geschiktheid
Bij het geschiktheidcriterium voor commissarissen bij een structuurvennootschap heeft de wetgever – nog los van specifieke vereiste bekwaamheden – gedacht aan algemene kwaliteiten zoals geformuleerd door de Sociaal Economische Raad in 1989:
"brede maatschappelijk ervaring, wijsheid en bezonnenheid in oordeel, onafhankelijkheid en onpartijdigheid en een open oog voor de maatschappelijke ontwikkelingen".

Aanbeveling
In de huidige statutaire samenstelling van zes (ten hoogste zeven) leden dient invulling gegeven te worden aan deskundigheid op de volgende gebieden (in willekeurige volgorde):
- financiën en economie;
- commercie, bedrijfskunde en organisatie;
- juridisch terrein en sociale verhoudingen;
- politiek en bestuurlijk terrein;
- museumkennis, publiekseducatie;
- directeur andersoortige instelling en/of 'leading intellectual'.

Het voorzitterschap is niet bij voorbaat aan een van de genoemde categorieën verbonden. De voorzitter kan niet afkomstig zijn uit de categorie 'directeur andersoortige kunstinstelling'.

januari/februari 1999, laatstelijk gewijzigd maart 2002

Aanbevelingen Cultural Governance

Onder cultural governance wordt verstaan goed, verantwoord en transparant bestuur en toezicht in de culturele sector. De professionalisering en verzakelijking van de sector maken nadenken over de kwaliteit van besturen en van toezicht belangrijk. Niet alleen bestuurders en toezichthouders hebben baat bij cultural governance, ook andere betrokkenen hebben er profijt van. Een goed functionerend bestuur of raad van toezicht draagt immers bij aan betere resultaten – zakelijk en artistiek.

Cultural governance sluit aan op de maatschappelijke trend om een helder onderscheid te maken tussen taken en bevoegdheden van directie, bestuur en/of raad van toezicht. Hieronder wordt verantwoording afgelegd over de wijze waarop het Rijksmuseum voldoet aan de 23 Aanbevelingen Cultural Governance.

1. Het bestuur of de Raad van Toezicht maakt met enige regelmaat een zorgvuldige analyse van het gewenste besturingsmodel.
In het kader van de verzelfstandiging van de rijksgesubsidieerde musea in 1995 is na ampele overweging gekozen voor de stichtingsvorm volgens het commissarissenmodel. In dit model wordt de stichting bestuurd door de Directie (formeel 'het bestuur' van de stichting) en er is een Raad van Toezicht die een toezichthoudende en ondersteunende rol speelt, vergelijkbaar met de Raad van Commissarissen bij een naamloze vennootschap.

2. Het bestuur of de Raad van Toezicht maakt onderscheid tussen beleidsmatige c.q. toezichthoudende taken enerzijds en ondersteunende taken anderzijds.
In het Rijksmuseum zijn beide rollen gescheiden.

3. Een delegatie uit het bestuur of de Raad van Toezicht voert jaarlijks een functioneringsgesprek met alle directieleden. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt, dat door het bestuur of de Raad van Toezicht wordt gearchiveerd en waarvan in een vergadering van het bestuur of de Raad van Toezicht kort inhoudelijk melding wordt gemaakt.
De voorzitter van de Raad van Toezicht heeft minimaal jaarlijks een gesprek met de hoofddirecteur. De hoofddirecteur voert de functioneringsgesprekken met de overige directeuren.

4. Het bestuur of de Raad van Toezicht neemt bij een directievacature de verantwoordelijkheid voor werving en overweegt of deskundigen van buiten de organisatie bij de procedure moeten worden betrokken.
Het Rijksmuseum voldoet aan deze aanbeveling. De statuten bevatten bepalingen waarin de rol van de Raad van Toezicht bij de benoeming, de vaststelling van het salaris en overige arbeidsvoorwaarden alsmede schorsing en ontslag van de directieleden is vastgelegd.

5. Het bestuur of de Raad van Toezicht wordt samengesteld op basis van vooraf vastgestelde profielen.
Het Rijksmuseum heeft een profiel voor de Raad van Toezicht, waaraan alle voordrachten voor (her)benoemingen worden getoetst.

6. Het bestuur of de Raad van Toezicht evalueert de profielen periodiek, maar in ieder geval bij het ontstaan van elke vacature.
Het Rijksmuseum voldoet aan deze aanbeveling.

7. In het bestuur of de Raad van Toezicht heeft maximaal één voormalig directeur (of andere beleidsbepalende functionaris) van de organisatie zitting.
In de Raad van Toezicht zitten geen voormalige directeuren of andere functionarissen van het museum.

8. Het bestuur of de Raad van Toezicht zoekt bij werving van bestuursleden of toezichthouders ook buiten zijn eigen netwerk.
In het profiel van de Raad van Toezicht is opgenomen dat deskundigheid op diverse uiteenlopende gebieden aanwezig dient te zijn. Leden komen daardoor 'automatisch' uit verschillende maatschappelijke geledingen.
Bij vacatures worden zo nodig gespecialiseerde bureaus ingeschakeld teneinde ook geschikte kandidaten buiten de eigen netwerken te vinden.
De Raad van Toezicht kent geen kwaliteits- of voordrachtszetels.

Een van de leden van de Raad van Toezicht wordt voorgedragen met instemming van de Ondernemingsraad.

9. Het bestuur of de Raad van Toezicht zorgt ervoor dat het bestuur of de Raad van Toezicht een evenwichtige samenstelling heeft.
De profielschets van de Raad van Toezicht is opgesteld uitgaande van de norm in het vennootschapsrecht dat een Raad van Commissarissen 'naar behoren' moet zijn samengesteld.
Daarnaast hecht de Raad van Toezicht eraan dat leden voldoen aan bepaalde minimumeisen van deskundigheid: in ieder geval moeten zij kennis hebben van de hoofdzaken van financieel en administratief toezicht. Door de verscherpte wetgeving (antimisbruikwetten) is de mogelijkheid dat bestuurders en toezichthouders worden geconfronteerd met een aansprakelijkheidsclaim aanzienlijk toegenomen. Het is derhalve ter bescherming van het belang van de (potentiële) toezichthouders dat eisen aan hun kennis en deskundigheid worden gesteld.

10. Het bestuur of de Raad van Toezicht stelt zich bij afloop van een termijn de vraag of nieuw bloed nodig is en toetst (ook herbenoembare) kandidaten aan het profiel.
Wanneer een (her)benoeming van een lid van de Raad van Toezicht aan de orde is, wordt bekeken of het profiel van de Raad van Toezicht aanpassing behoeft. Iedere (her)benoeming wordt getoetst aan het profiel.

11. Het bestuur of de Raad van Toezicht stelt een gefaseerd rooster van aftreden vast.
De Raad van Toezicht heeft een gefaseerd rooster van aftreden vastgesteld.

12. De instelling hanteert een benoemingsperiode van drie à vier jaar, met een eenmalige herbenoeming, ofwel een maximale zittingstermijn van acht jaar.
De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een termijn van drie jaar en zijn daarna tweemaal herbenoembaar. De maximale zittingstermijn is acht jaar.

13. De directie verstrekt aan het bestuur of de Raad van Toezicht jaarlijks een overzicht van al haar nevenfuncties.
De leden van de directie informeren de Raad van Toezicht over hun nevenfuncties. In het jaarverslag of op de website wordt steeds een overzicht van de nevenfuncties opgenomen.

14. De instelling zorgt dat het profiel voor de samenstelling van het bestuur of de Raad van Toezicht als geheel openbaar is door het op te nemen in het beleidsplan en jaarverslag.
Het profiel van de Raad van Toezicht is in het jaarverslag op de website opgenomen.

15. De instelling publiceert in haar jaarverslag relevante gegevens over individuele bestuursleden of leden van de Raad van Toezicht.
Aan de aanbeveling wordt voldaan.

16. De directie verschaft het bestuur of de Raad van Toezicht, gevraagd en ongevraagd, tijdig en volledig, de informatie die nodig is voor een goede taakvervulling van het bestuur of de Raad van Toezicht, waarbij 'no surprises' het kernbegrip is. Het inhoudelijk beleid en de concretisering ervan maken deel uit van die informatie. Het bestuur of de Raad van Toezicht stimuleert de directie om het inhoudelijk-artistieke beleid bespreekbaar te maken.
De directie streeft er steeds naar om de Raad van Toezicht tijdig en volledig te informeren. De Raad van Toezicht ontvangt ieder kwartaal een financiële rapportage en een nieuwsbrief van de hoofddirecteur. De Raad ontvangt voorts korte verslagen van de Overlegvergaderingen met de Ondernemingsraad, de Directieberichten (mededelingen aan het personeel), de Nieuwsbrief Het Nieuwe Rijksmuseum en uitnodigingen voor openingen, presentaties e.d. Daarnaast is er geregeld tussentijds (mondeling) overleg tussen (leden van de) directie en (leden van de) Raad van Toezicht.

17. Het bestuur of de Raad van Toezicht maakt afspraken met de directie over het gebruik van de secretariële staf en andere ondersteuning vanuit de organisatie.
De directiesecretaris is tevens secretaris van de Raad van Toezicht en ondersteunt de (voorzitter van de) Raad van Toezicht bij de organisatie van het werk (agendering, vastlegging van de vergaderingen, archivering, enz.) en ziet erop toe dat in overeenstemming met de statutaire en wettelijke verplichtingen wordt gehandeld.

18. Het bestuur of de Raad van Toezicht benoemt de accountant; een vertegenwoordiging van het bestuur of de Raad van Toezicht overlegt tenminste jaarlijks met hem/haar.
De statuten bepalen dat de benoeming van de accountant is onderworpen aan de – voorafgaande – goedkeuring van de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht bespreekt jaarlijks het financiële jaarverslag met de accountant evenals het jaarrapport van de accountant.

19. Het bestuur of de Raad van Toezicht overlegt en besluit ten minste eenmaal per jaar over (a) het algemene beleid en de strategie; (b) de financiële stand van zaken, waartoe behorend de begroting en de jaarrekening; (c) de eigen werkwijze en taakverdeling; (d) het eigen functioneren en de relatie met de directie.
De Raad van Toezicht en de directie vergaderen in de regel viermaal per jaar. Vaste agendapunten bij deze vergaderingen zijn de algemene gang van zaken en de financiële stand van zaken. Minimaal eenmaal per jaar vergadert de Raad van Toezicht zonder de directie. Tijdens deze vergadering komen in ieder geval de bovengenoemde punten (c) en (d) aan de orde.

20. Het bestuur of de Raad van Toezicht bespreekt de wenselijkheid om zich tegen bestuurdersaansprakelijkheid te verzekeren.
Sinds enige jaren is een bestuurders- en commissarissenaansprakelijkheidsverzekering afgesloten voor de Raad van Toezicht en de directie.

21. Bestuursleden of toezichthouders treden tussentijds af wanneer dit bij onvoldoende functioneren, structurele onenigheid van inzichten, onverenigbaarheid van belangen of anderszins geboden is.
Deze aanbeveling wordt onderschreven.

22. Het bestuur of de Raad van Toezicht vergadert volgens een vastgesteld schema. Bij frequente afwezigheid worden de betreffende bestuursleden of toezichthouders daarop aangesproken.
De Raad van Toezicht en de directie vergaderen eenmaal per kwartaal volgens een vergaderschema dat jaarlijks wordt vastgesteld. Leden die frequent afwezig zijn, worden hierop aangesproken.

23. Het bestuur of de Raad van Toezicht rapporteert in het jaarverslag over het omgaan met deze aanbevelingen.
In het jaarverslag is gerapporteerd hoe bij het Rijksmuseum met de aanbevelingen wordt omgegaan. De informatie wordt ook op de website gepubliceerd.

Colofon

Auteurs

Het Rijksmuseum spreidt zijn vleugels
Jan Rudolph de Lorm, hoofd tentoonstellingen
Interview met Jean-Michel Wilmotte
Eric Spaans, journalist
De vernieuwde website
Eric Spaans, journalist
Het contrast tussen arm en rijk
Taco Dibbits, hoofd afdeling schilderijen
Een klassiek en zeldzaam fotoboek
Hans Rooseboom, conservator fotografie
Schetsboeken van Carel Willink
Robert-Jan te Rijdt, conservator tekeningen
Een liefdespaar in ivoor
Pauline Lunsingh Scheurleer, conservator Aziatische kunst
Twee vorstelijke bloempiramides
Jan Daan van Dam, hoofdconservator ceramiek en glas

Illustraties tussenbladen

2004 was voor het Rijksmuseum het jaar van de integrale verhuizing, waarbij de meeste medewerkers een nieuwe werkplek kregen en ruim een miljoen voorwerpen naar hun tijdelijke onderkomen zijn vervoerd. Een aantal impressies van deze verhuizing, gefotografeerd door Igor Santhagens, is afgebeeld op de schutbladen van dit Jaarverslag.

Omslag

Jan Steen, Een 'burgemeester' van Delft en zijn dochter, 1655
Olieverf op doek, 82,5 x 68,5 cm, inv.nr. SK-A-4981
Het schilderij is aangekocht mede dankzij de genereuze steun van het ministerie van OCW dat hiervoor een bijdrage beschikbaar stelde uit het Nationaal Aankoopfonds, de BankGiro Loterij, de Sponsor Loterij, de Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit, de Mondriaan Stichting, het VSBfonds, de Vereniging Rembrandt mede daartoe in staat gesteld door het Prins Bernhard Cultuurfonds, en het Rijksmuseum Fonds.

Samenstelling en eindredactie

Paulien Rètel en Pia van de Wiel, Rijksmuseum

Beeldredactie

Paulien Retèl, Rijksmuseum

Tekstredactie

Aggie Langedijk, Amsterdam

Fotografie

Afdeling fotografie Rijksmuseum en andere instanties die in de bijschriften zijn vermeld. De foto op p. 28 werd gemaakt voor *Bulletin Cultuur en School*.

Vertaling

John Rudge, Amsterdam

Ontwerp

Studio Jas, Amsterdam

Lithografie

Scanprofile, Oisterwijk

Druk

Waanders Drukkers, Zwolle

© Copyright 2005

Rijksmuseum Amsterdam
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor meer informatie over de activiteiten van het Rijksmuseum, zie www.rijksmuseum.nl.